

PRAVNI RED, PRAVNI VIRI, PRAVNO RAZMERJE, RAZLAGA PRAVNIH NORM

PRAVNI RED

Pravni red:

- V ožjem pomenu je skupek vseh abstraktnih, splošnih pravnih norm, ki veljajo v določenem prostoru (državi) in času
- V širšem pomenu je pravni red sestavljen iz:
 - *sestavin normativne (predpisane) narave*:
pravni red v ožjem pomenu (vsi veljavni predpisi/norme, ki so skladni, neprotislovni in povezani v logično in zaokroženo celoto)
 - *sestavin dejanske narave*:
odzivnost državljanov na norme pravnega reda – njihovo dejansko ravnanje – ki je lahko skladno s pravnimi normami ali pa protipravno, kadar ni skladno z namenom in vsebino pravnih norm

PRAVNE NORME

So pisna pravna pravila o dovoljenem ravnanju pravnih subjektov.

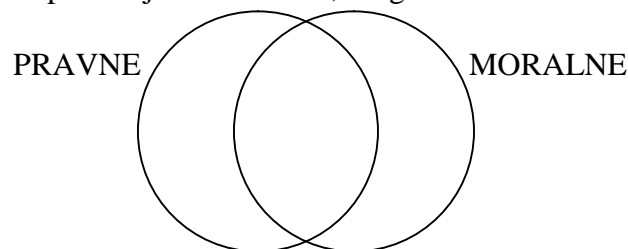
Pravne norme (norma= pravilo, predpis):

- abstraktne in splošne (tiste, ki so namenjene urejanju vnaprej zamišljenih razmer)
- konkretne in posamične (tiste, ki pomenijo uporabo abstraktnih norm pri sankcioniranju konkretnega primera)

3 sestavine pravnih norm:

- **hipoteza** (opisuje/opredeljuje okoliščine/položaje/dogodke/razmere; opredelitev dejanskega stanja, v katerem se bo pravni subjekt dolžan ravnati po dispoziciji)
- **dispozicija** (osrednji najpomembnejši del, ki določa kako se mora pravni subjekt ravnati, ali ne sme ravnati, ko se znajde v primeru hipoteze)
 - *zapoved*
 - *prepoved*
 - *dovoljenje*
- **sankcija** (če se ne ravnaš v skladu s dispozicijo oz. je zagrožena za primer, da se pravni subjekt ne drži ciljnosti dispozicije; npr.: zaporna kazen, denarna kazen, izguba pravice, odškodninska odgovornost,...) mora biti predpisana vnaprej zaradi pravne varnosti naslovnikov

Vsaka PRAVNA norma potrebuje SANKCIJO, druge so MORALNE/DEJANSKE

večina je moralna in hkrati pravna

Časovna in prostorska veljavnost pravnih norm:

- pravna norma velja v določenem času in prostoru
- pogoj, da stopi pravna norma v veljavo je objava v uradnem glasilu
- vacatio legis (čas, ki mora preteči od objave predpisa (npr. zakona) do začetka njegove veljave) je praviloma 15 dni razen, če je določeno drugače
- prepoved retroaktivnosti (norme/predpisi ne morajo veljati za nazaj zaradi pravne varnosti – lahko bi kršili že pridobljene pravice) izjeme možne pod dvema pogojeja:
 - v imenu javnega interes
 - če s tem ne posežemo v pridobljene pravice

PRAVNI AKTI

- akti/dejanja, s katerimi se ustvarjajo pravna pravila
- so temeljne sestavine pravnega reda
- na podlagi abstraktnih in splošnih pravnih aktov se ustvarjajo posamični pravni akti, na podlagi posamičnih pa pravna dejanja
- pravni akti morajo biti v skladu z ustavo
- splošne in posamične pravne akte tvorijo pravne norme

Usklajenost pravnih aktov:

- legalitetno načelo – konkretni in posamični akt mora temeljiti oz. izhajati iz abstraktnega in splošnega akta (npr. zakon) – posamični akti in dejanja državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil morajo temeljiti na zakonu (piše v knjigi)
- načelo ustavnosti in zakonitosti
- načelo pravne države

Pravni akti:

- splošni – za vse veljajo (vsebina: abstraktne in splošne pravne norme): zakoni, uredbe, odloki, odredbe, statuti,...
- posamični – veljajo za določeno skupino (za konkretno osebo, za konkretni dogodek) (vsebina in namen: ustvarjanje novih posamičnih in konkretnih pravnih norm) : sodbe, upravne odločbe, pogodbe, sklepi,...

- državni
- nedržavni: tisti akti, ki jih izdajajo društva/organizacije državljanov

- v širšem smislu: so tisti, ki samo posredno ustvarjajo nove posamične in konkretne pravne norme
- v ožjem smislu: tisti, ki sami neposredno ustvarjajo pravne norme

Hierarhija: USTAVA, načela mednarodnega prava in ratificiranih mednarodnih pogodb

Podzakonski akti lahko samo natančneje pojasnjujejo. Zakon mora določiti, če dovoli podzakonski akt in ga tudi omeji do kod "lahko gre".

Podzakonske akte lahko ustavno sodišče: 1. odpravi 2. razveljavi

- če jih odpravi, se lahko tisti, ki je utrpel škodo pritoži
- če jih razveljavi, od zdaj naprej ne velja

Zakoni, podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo in morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami.

PRAVNI VIRI GOSPODARSKEGA PRAVA

so:

1. Materialni viri (različni dejavniki – ekonomski, sociološki – ki sodoločajo katera družbena razmerja naj bodo urejena s pravnimi normami in kakšna naj bo njihova vsebina)
2. Formalni viri: ustava zakoni, podzakonski predpisi, uzance, gospodarskoprometne klavzule,...
3. Spoznavni viri: dokumenti in druge publikacije, ki služijo vsebinskemu spoznavanju pravnih norm (npr.: Uradni list EU, Uradni list RS,...)

pod Avtonomno poslovno pravo uvrščamo (sledede formalne vire):

- poslovni običaji (uveljavljane in sprejete poslovne navade, ki so se oblikovale v poslovni praksi)
- enotna pravila in običaje, ki jih pripravlja Mednarodna trgovinska zbornica (Incoterms 2000, tipske pogodbe, mednarodne trgovinske klavzule,...)

UZANCE so zbrani, načrtno urejeni, napisani in objavljeni trgovinski/poslovni običaji.

Tako kot razvrščamo običaje na splošne običaje, ki veljajo za vse stroke, in običaje, ki veljajo samo za posamezne stroke, tako tudi uzance razvrščamo na splošne in posebne (posebne uzance v gostinstvu).

3 temeljne značilnosti običajev:

- se oblikujejo v poslovni praksi
- so vsebinsko natančnejši od zakonov, ki le okvirno urejajo določeno področje
- po panogah in strokah se lahko razlikujejo (kadar npr. niso skupni za vse stroke)

PRAVNO RAZMERJE

Vsak človek pri bivanju in zadovoljevanju svojih interesov in potreb stopa v razmerja z drugimi ljudmi.

Med pravna razmerja štejemo vsa tista v praksi vzpostavljena razmerja, ki so *pravno urejena*, zvečine so urejena s splošnimi in abstraktnimi pravili.

Sestavine pravnega razmerja:

- pravni subjekti (pravne in fizične osebe, ustanove,...) (so nosilci pravic in dolžnosti njihova lastnost pa je da imajo pravno sposobnost (= da lahko pridobivajo pravice in prevzemajo dolžnosti)
- njihove pravice in dolžnosti
- predmet pravnega razmerja (predvsem pravice in stvari)

PRAVNE PRAZNINE

Vrste:

- začetna pravna praznina (postavodajalcu se lahko primeri, da ob izdaji zakona ali drugega formalnega pravnega vira spregleda takšna družbena razmerja, ki bi sicer morala biti pravno urejena...=
- naknadna pravna praznina (...ali pa se ta razmerja pojavijo šele tedaj, ko je formalni pravni vir že oblikovan)
- klasične pravne praznine (pravi oz. ožji pomen): praznine v posameznih formalnih virih – nepopolnost v zgradbi, ki je kot celota zasnovana in uresničena (npr.: naloga sodnika je, da izhaja iz zakonodajalčeve zasnove, da v skladu z vodili te zasnove ugotovi, kje in v kolikšnem obsegu je nepopolna, in da samo nepopolnost vsebinsko napolni na temelju pravnih pravil in načel, kot jih je izoblikoval zakonodajalec)

VRSTE:

- notranja praznina (v pravnem pravilu): niso vsebinsko napolnjene, a jih je predvidel že samo zakonodajalec; npr.: “na drug nedovoljen način”, “ali kako drugače”,... te praznine razrešujemo z *analogijo intra legem* (ta povzroče še najmanj težav)
- ...
- pravne praznine v širšem pomenu besede: tukaj govorimo obsežnejših pravnih področjih, ki kot celota niso pravno urejena (države, ki nastanejo na novo,...)

Predmet pravne praznine so tista družbena razmerja, ki niso zajeta s splošnimi in abstraktnimi pravnimi pravili, a so tako pomembna, da morajo biti pravno urejena.

V kazenskem pravu je potrebno obstoj pravnih praznin izkjučiti → ni kaznivega dejanja in kazni brez zakona → načelo “nullum crimen, nulla poena sine lege praevia” (nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo storjeno)

Akt, s katerim je pravna praznina zapolnjena je *individualen in konkreten*. To pomeni, da velja samo za konkretni primer, čeravno je naravno, da se bodo državni organi zgledovali po

njem tudi pri drugih podobnih primerih, če je oblikovan preudarno in tehtno. V tem primeru postane individualni pravni akt *precedens* in ga je mogoče označiti kot dejanski pravni vir, se pravi kot vir, ki bo učinkoval dotle, dokler bo utemeljen in ga družbeni razvoj ne bo presegel. Od precedenčnega stališča lahko njegov tvorec (npr. vrhovno sodišče) odstopi, brž ko tako terjajo novi, boljši razlogi.

METODE RAZLAGANJA/INTERPRETACIJE PRAVNIH NORM

Predmet razlago so lahko vsi pravni akti (splošni in posamični) in tudi pravni red sam oziroma njegova temeljna načela, zlasti v primerih pravnih praznin.

Nosilce (subjekte) razlage pravnih aktov delimo na dve skupini:

- državni organi (govorimo o avtentični razlagi, to je razlaga po subjektu, ki je pravni akt izdal – ta razlaga ima enako pravno moč kot pravni akt, ki je predmet razlage)
- pravni strokovnjaki / posamezniki (teoretična razlaga; nezavezujoča pravna narava; npr. komentarji)

Potrebno je poiskati zakonodajalčev NAMEN pravne norme, jo interpretirati (kakšen je ratio legis)

1. Jezikovna razlaga: skušamo dognati pomen besed, izrazov in pojmov, torej jezikovnih znakov, ki so uporabljeni v pravnem aktu oz. pravnem pravilu (sama ne zadošča, da bi docela zanesljivo odkrili RATIO LEGIS, se pravi NAMEN, ki ga želimo doseči z udejanjanjem določenega pravnega akta)
2. Logična razlaga: z njo naj bi naslovnike pravnih norm prepričali o pravilnem umevanju zadevnega pravnega pravila.

V njenem okvirju so se izoblikovala *pravila sklepanja* (logični argumenti):

- Argumentum a simili ad simile (sklepanje od podobnega na podobno)
Temu se reče tudi pravna/zakonska analogija. Za potrebo po tovrstni razlagi gre tedaj, ko v nekem posamičnem primeru iz pravne določbe ni mogoče neposredno ugotoviti pravno rešitev in moramo v takem primeru uporabiti tisto pravno pravilo, ki ureja podoben primer. V pravu je sklepanje po podobnosti uveljavljeno kot:
 1. analogija intra legem: sklepanje po podobnosti v mejah možnosti, ki so dane znotraj posameznih pravnih pravil (“ali na drug nedovoljen način”)
 2. analogija legis (zakonska): gremo čez jezikovni pomen pravnega pravila (z razliko od prejšnje); od posamičnega urejenega (urejen z določenim zakonskim ali drugi pravnim pravilom) primera sklepamo na neurejeni primer, ki se po svojih sestavinah v celoti ne sklada s tipskimi znaki abstraktnega dejanskega stanu, a je vendar tako zelo podoben, da se z njimi ujema v bistvenih lastnostih.
 3. analogija iuris (pravna): npr. na temelju več pravnih pravil oblikujemo pravno načelo, s pomočjo katerega ustvarimo splošno in abstraktno pravno pravilo in z njim zapolnimo pravno praznino
- Argument teleološke redukcije: ima nasproten učinek kot ga dosežemo z uporabo zakonske analogije. Zakonska analogija temelji na načelu, da moramo

enakovrstne primere obravnavati enako, teleološka redukcija pa na načelu, da je treba neenako tudi neenako vrednotiti.

- Argumentum a contrario (nasprotni razlog, sklepanje po nasprotnem razlogovanju): pomeni, da določena pravna posledica velja samo za tisti konkretni dejanski stan, ki izpolnjuje izrecno navedene predpostavke zakonskega (abstraktnega) dejanskega stanu, če le-te niso podane, sklepamo, da za takšen primer pravna posledica ne velja.
 - Argumentum a fortiori vključuje dva argumenta:
 1. argumentum a maiori ad minus (sklepanje od večjega na manjše) npr.: kdor je upravičen, da zahteva razveljavitev pogodbe za nazaj, ta je toliko bolj upravičen, da zahteva razveljavitev le za naprej
 2. argumentum a minori ad minus (sklepanje od manjšega na velje) npr. sklep, da za škodo ne odgovarja le tisti, ki jo povzroči iz malomarnosti, kakor neposredno določa predpis, ampak tudi tisti, ki ravna s hudo malomarnostjo ali neklepno
 - Argumentum a cohaerentia (argument koherentnosti) npr. kadar bi neko pravilo dovoljevalo, drugo pa prepovedovalo določeno vsebino določenega pravnega razmerja. Pri tej razlagi se na temelju domneve o notranji povezanosti/usklajenosti/skladnosti pravnega reda skuša dokazati, da je eno izmed obeh primerjanoh pravil neveljavno
3. Sistematična razlaga: določa pomen jezikovnih znakov glede na njihovo umeščenoost v zunanji in notranji pravni sistem (glede na povezavo s sistemom opredeliš, kakšen je pomen pravnega pravila) (pri razlagi akta upoštevamo njegovo vključenost in povezanost z drugimi sestavinami celotnega pravnega reda)
 4. Teleološka (namenska) razlaga: razlaga namen pravnega akta

Zakonske in pravne analogije se uporablja kot sredstvo, s katerim se zapolnjuje pravne praznike, vendar je njuna upraba v Kazenskem pravu prepovedana, ker mora že sam zakon določno opredeliti kaznivo dejanje in njegove sestavine.

ZAKONSKI DEJANSKI STAN

- Življenski primer še ni konkretni dejanski stan (KDS), ampak zgolj KDS v nastajanju
- Pravni predpis, pravno določilo ali skupek pravnih predpisov (določil) ne more biti izenačen z ZDS in pravno posledico (PP), ki je z njim povezana.

Splošno in abstraktno pravno pravilo, na katero oslonimo odločitev v konkretnem primeru, raste iz zakona tako, kot se iz življenskega primera izoblikuje KDS.

Vzporedno teče postopek oblikovanja KDS in postopek v katerem iščemo in pomensko določamo ZKS s PP.

Silogistično sklepanje:

ZDS – zgornja premisa

KDS – spodnja premisa

Odločitev je mogoča šele, ko opredelimo KDS in ZDS, ki se ujemata, in ko glede na značilnosti konkretnega dejanskega stanu določimo PP, ki jo za primer te vrste narekuje splošno in abstraktno pravilo.

Pravna odločitev je dosežena tedaj, ko ocenimo, da ima KDS sestavine, ki se ujemajo s sestavinami ZDS.

PRAVO EU

PRAVNI VIRI

Pravne vire pravnega reda EU tvorijo:

1. PRIMARNI (IZVIRNI) PRAVNI VIRI

Vsi pravni viri, ki jih kot mednarodne pogodbe med seboj sprejemajo DČ. Najbolj tipični in pglavitni primarni viri v Pravu EU so ustanovitvene pogodbe:

- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951, Pariz)
- Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1957, Rim)
- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (1957, Rim)
- ...
- Pogodba o Evropski uniji ali Maastrichtska pogodba (1992, Maastricht)
-
- Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o EU in Pogodbo o ustanovitvi ES (2007 sprejeta, vendar še ni ratificirana s strani vseh DČ) → dokončno zlitje ES, EUROATOM in EU v EU

Razvoj EU: razvoj Evropskih skupnosti je potekal v treh različnih skupnostih (Premog in jeklo 1951, Euratom 1957, EGS – Evropska skupnost 1957), leta 1992 se je pridružila še četrta – EU, ki je pod svoje okrilje inkorporirala Evropsko skupnost kot svoj prvi steber.

EU sestavljena iz treh stebrov:

1. steber: Pravo ES (najpomembnejši in najobsežnejši del) in EUROATOM
2. steber: skupna zunanja in varnostna politika
3. policijsko in pravosodno sodelovanje na področju kazenskih zadev

2. SEKUNDARNI (IZVEDENI) PRAVNI VIRI

To so izvedeni pravni viri, ki jih organi EU sprejemajo na podlagi pooblastil in po postopkih, kot jih določajo ustanovitvene pogodbe. Pri sprejemanju sekundarnih pravnih virov DČ sodelujejo le še prek svojih predstavnikov v institucijah Skupnosti, ne pa več neposredno, kot pri sprejemanju primarnih pravnih aktov.

- Uredbe (Regulations) je splošni in abstraktni pravni akt, sredstvo za poenotenje določenega pravnega področja. Sprejete uredbe se objavijo v Uradnem listu EU, prične veljati 20 dan po objavi, razen če je drugače določeno. DČ sprejetih in objavljenih uredb ne prenašajo v notranji pravni red, saj začnejo veljati avtomatično in neposredno v vsaki DČ.
- Direktive (Directives) zavezuje vsako DČ, na katero je naslovljena, glede cilja, ki ga je potrebno doseči, nacionalnim organom prepušča izbiro oblike in metode za uveljavitev cilja. Direktiva ni nujno zavezujoča za vse DČ in je zavezujoča samo glede rezultata. Je sredstvo prilagajanja zakonodaje DČ. Običajno postavlja

minimalne standarde, ki jih mora DČ vnesti v svoj pravni red, pri čemer državi ne preprečuje, da bi sama uveljavila še strožje ureditev. DČ ima določen čas po sprejetju direktive, da prenesejo vsebino direktive v svoj pravni red.

- Odločbe (Decisions): z razliko od zgornjih dveh je individualni pravni akt → nima splošne veljavnosti → naslovljena na posamezni subjekt ali na nekaj posameznih subjektov. Lahko je naslovljena na DČ ali pa na posamezne pravne ali fizične osebe. Je zavezujoča in jo mora subjekt spoštovati. Namen odločbe je, da organ EU, naslovniku naloži določeno obveznost ali prizna pravico ter da pojasni pravne in dejanske razloge za sprejetje takšne odločitve.
- Priporočila, mnenja (Recommendations, opinions) pravno ne zavezujejo (soft law – mehko pravo), vendar kljub temu imajo velik pomen (npr. bele knjige,...).

Acquis communautaire (skupnostno pridobljeno...):

- **je skupek/celota pravil**, pogodb, deklaracij, resolucij, stališč, mnenj, načel, političnih usmeritev, praks, obveznosti ipd, ki so jih DČ EU dogovorno sprejele, bodisi da pravno vežejo ali pa ne
- **je širši pojem od pravo ES**, ki je sestavljeno samo iz zavezujočih pravil Skupnosti
- **je pravni red EU** v pravno formalnem in dejanskem pomenu, ki se je oblikoval vse od ustanovitve treh skupnosti in ga institucije EU ter države članice priznavajo kot **zavezujoča pravila**
- **zavezujoče pravila** poleg pogodb Skupnosti in aktov institucij, oblikuje tudi sodišče ES
- predstavlja **celoten sklop** pravni pravil, političnih načel in sodnih odločb v določenem trenutku
- **acquis je dinamični pojem**, ki se z razvojem Skupnosti stalno spreminja → sedaj pri pogajanjih s Hrvaško (in Turčijo) je **acquis razdeljen na 35 poglavij**

RAZMERJE MED PRAVOM ES IN DČ

3 NAČELA:

1. Načelo avtonomnosti prava ES

Pravo ES je samostojno in se razvija neodvisno od pravnih sistemov DČ. Je docela neodvisno, tudi od hierarhično najvišjih pravnih norm nacionalnih redov DČ. Določbe pravnih aktov ES se razlagajo le v skladu z načeli, lastnimi evropskemu pravnemu sistemu.

2. Načelo primarnosti prava ES

Pravna pravila sprejeta na ravni ES, prevladajo nad pravnimi pravili notranjega pravnega reda DČ. Najnižji pravni akt EU prevlada nad Ustavo vsake DČ.

3. Načelo neposredne uporabnosti prava ES

Norme, ki jih sprejmejo institucije EU, veljajo brez posredovanja zakonodajnega ali kakega drugega organa v notranje pravnem redu DČ, na takšne norme se lahko sklicujejo posamezniki v postopkih, ki tečejo pred nacionalnimi organi in sodišči (smisle: večja učinkovitost pravnega sistema EU).

Neposredna uporabnost:

- *Ustanovitvenih pogodb*: Pogodba o ES (PES) ne določa izrecno, da so njegova pravila neposredno uporabna, vendar je Sodišče ES odločilo, da pravna pravila Skupnosti, v kolikor so dovolj jasna, popolna in konkretna, neposredno zavezujejo DČ in njene državljane. Neposredno

uporabne norme PES torej avtomatično postanejo del nacionalnega pravnega reda vsake DČ

- *Sekundare zakonodaje*
 - *Uredbe*: se v skladu s PES neposredno uporabljajo v vseh DČ
 - *Direktive*: iz določb PES ne izhajajo, da bi bile lahko neposredno uporabne, vendar se je Sodišče ES izreklo, da se v primeru, ko DČ ni implementirala direktive v predpisanem času, država ne more sklicevati na lastno zakonodajo. (primer Ratti)
 - *Odločbe*: SES je odločilo, da se posameznik lahko sklicuje na odločbo, ki je bila izdana DČ, vendar se pa ne more sklicevati na odločbo, ki je naslovljena na državo, v sporu z drugim posameznikom.

INSTITUCIJE EU

EVROPSKA KOMISIJA

- je politično neodvisno telo in deluje v interesu EU kot celote
- je izvršilni organ EU in pobudnik zakonodajnih predlogov
- o predsedniku Komisije se sporazumeje vlade, ta pa nato v dialogu z vladami članic izmed kandidatov, ki jih te določijo in ob soglasju Parlamenta EU, izbere komisarje. Komisijo nato še potrdi Parlament
- 27 resorjev (vsak resor vodi komisar, vsaka DČ ima po enega komisarja, ki ne zastopa interesov svoje države ampak zastopa komisijo, ki mora zastopati interese EU) + predsednik komisije
- **NALOGE**:
 - Zakonodajna funkcija: ima izključno pravico in dolžnost predlaganja zakonodaje oz. t.i. zakonodajno iniciativo
 - Izvršilna in administrativna funkcija: komisija bdi nad izvajanjem skupnih politik Skupnosti. Skupaj z nacionalnimi organi skrbi za dosledno implementacijo prava v nacionalne rede. Pristojna za pogajanja na mednarodnem področju → velika vloga pri pristopnih pogajanjih, ki potekajo po t.i. področjih (pogajalci EU po posameznih področjih so uradniki in funkcionarji Komisije)
 - Varuh pogodb (Community watch dog): zagotavlja, da se zakonodaja EU spoštuje in pravilno uporablja. Komisija v primeru kršitve zakonodaje EU začne postopek proti DČ kršiteljici.

SVET EVROPSKE UNIJE

- je zakonodajni organ (zakonodajalec) EU – **predsedovanje na 6 mesecev**
- predsedstvu pomaga generalni **sekretariat**
- iz vsake države članice je **po en minister**, v odvisnosti od teme, ki je na dnevnem red (9 tem/področij, 9 sestavov)
- **Pristojnosti in naloge Sveta EU so zlasti**:
 - zakonodajna
 - usklajuje ekonomskih politik DČ
 - sklepa mednarodne sporazume
 - potrjuje proračun (skupaj s Parlamentom)
 - skrbi za razvoj skupne zunanje in varnostne politike
 - ...

EVROPSKI SVET

Evropski svet združuje voditelje držav ali vlad Evropske unije in predsednika Komisije. Evropski svet določa splošne politične smernice Evropske unije.

Ker sklepi, sprejeti na zasedanjih Evropskega sveta, določajo splošne politične smernice Evropske unije, so ti sklepi temelj sprememb v Uniji.

Ima najpomembnejšo vlogo pri določanju skupne zunanje in varnostne politike.

Zasedanja Evropskega sveta so po navadi štirikrat letno (»sestaneč šefov držav«)

EVROPSKI PARLAMENT

Ni klasični zakonodajni organ EU.
Nima pravice do zakonodajne iniciative.

Sprejemanje evropske zakonodaje je vedno mešanica sodelovanja med Komisijo, Svetom in Parlamentom. Načeloma je predlagatelj zakonodaje vedno Komisija, ki je v večini primerov tudi edina pristojna za spreminjanje predloga, v koliko se bodisi Svet bodisi Evropski parlament s predlogom ne strinjata.

- od leta 1979 poslance Parlamenta volijo državljani držav članic neposredno (skupno število poslancev je 732, Slovenija ima 7 sedežev, Nemčija 99)
- deluje politično frakcijsko (s svetom si deli **zakonodajno** pristojnost, izvaja **nadzor**, sprejema **proračun**)
- mandat traja 5 let; mandat predsednika 2,5 let
- deluje:
 - plenarne seje/zasedanja v Strasbourgu (uradni sedež)
 - izredna plenarna zasedanja in parlamentarni odbori delujejo v Bruslju
 - upravne pisarne (generalni sekretariat) so v Luxemburgu

Funkcije/naloge parlamenta delimo na:

- Nadzorna funkcija: nadzoruje delo drugih institucij
- Zakonodajna funkcija
- Proračunska funkcija: sodelovanje EP pri sprejemanju proračuna EU (predlaga ga Komisija)

Postopki sprejemanja evropske zakonodaje (splošnih aktov) EU:

- Postopek obveznega posvetovanja z EP
Tukaj ima EP izjemno šibko funkcijo, saj mora Svet pred sprejetjem pravnega akta pridobiti samo neobvezujoče mnenje EP.
- Postopek sodelovanja
Sestavljen iz dveh faz:
 1. faza je identična postopku posvetovanja. Po sprejemu mnenja v EP, Sveti pripravi t.i. skupno mnenje, ki ga oblikuje na podlagi predloga Komisije, mnenja EP in svojega videnja.
 2. faza: EP mora podati svoje mnenje o skupnem mnenju. Če je mnenje pozitivno, lahko Svet s kvalificirano večino sprejme akt, drugače pa ga mora Svet sprejeti samo s soglasjem vseh članov Sveta.

- Postopek soodločanja: (tukaj ima EP največjo vlogo) če EP zavrne skupno mnenje, ki ga je pripravil Svet, predlog ne more biti več sprejet → ta postopek daje EP možnost veta pri sprejemanju pravnih aktov.

Praviloma splošne akte EU sprejema Svet na predlog Komisije.

SODIŠČE EVROPSKI SKUPNOSTI

Sedež SES v Luksemburgu. Sodišče sestavlja po en sodnik iz vsake DČ.

SES ustanovilo Sodišče prve stopnje, zaradi preobremenjenosti. SES odloča o zahtevnejših in pomembnejših zadevah. SES je hkrati tudi drugostopenjsko sodišče za sodbe Sodišča prve stopnje, pri čemer lahko SES presoja samo pravna vprašanja.

Sodišče za uslužbence je bilo dodano Sodišču prve stopnje kot nov, samostojni oddelek. Rešuje spore, ki se nananjajo na vprašanja v zvezi delovnimi razmerji,...

EVROPSKO RAČUNSKO SODIŠČE

Sedež v Luksemburgu. Sodišče sestavlja po en sodnik iz vsake DČ.

Nima sodni pristojnosti, zato njegova poročila in mnenja niso pravno zavezujoča. Opravlja revizije vseh prihodkov in odhodkov proračuna Unije in vseh teles/organsov, ki so financirana s sredstvi tega proračuna. Preverja utemeljenost in zakonitost porabe proračunskih sredstev EU.

EVROPSKA CENTRALNA BANKA

Njena temeljna naloga je upravljanje evra, poleg tega pa je odgovorna tudi za oblikovanje in izvajanje monetarne politike EU. Deluje povsem neodvisno.

GOSPODARSKO PRAVO

Gospodarsko pravo oblikujejo skupne značilnosti:

- vsebina in narava pravnega razmerja (objektivni kriterij) in
- oseb, ki obrtoma ukvarjajo z gospodarskimi dejavnostmi zaradi ustvarjanja dobička (subjektivni kriterij)

PRAVO DRUŽB

- je posebna disciplina gospodarskega oziroma trgovinskega prava, ki se ukvarja s **statusom** trgovca oziroma trgovcev v obliki družb in združenj
- **zasebnih lastnikov kapitala** vloženega v različne pravnoorganizacijske oblike ali v kooperativna obligacijska razmerja

PODJETJE

- je generični pojem za skupek organiziranega premoženja, namenjenega za opravljanje gospodarske dejavnosti, ki mu pravni red neposredno ali posredno preko njenega nosilca podjetništva (družbe) priznava status pravne osebe kot nosilca določenih pravic in obveznosti
- podjetje je objekt prava, ki po podjetniški teoriji zajema **ekonomske** (enovitost gosp. dejavnikov), **pravne** (uredit. org. ljudi in sredstev), **socialne** (družbeno skupino ljudi) in **psihološke** dejavnike

Pravica do podjetja je ustavna pravica!

Pomembno je razlikovati med podjetjem in gospodarskim subjektom!

GOSPODARSKA DRUŽBA

Gospodarska družba je pravna oseba, ki na trgu *samostojno* opravlja *pridobitno* dejavnost kot svojo *izključno* dejavnost zaradi pridobivanja dobička.

1. je pravna oseba,
 2. ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost,
 3. zaradi pridobivanja dobička.
- pridobitna dejavnost je tista, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička, kajti
 - gospodarske družbe lahko opravljajo tudi nepridobitno dejavnost

Ustanovijo jo lahko domače ali tuje fizične ali pravne osebe. Z vpisom v sodni register si pridobijo lastnost pravne osebe. Opravljajo lahko vse posle, ki so z zakonom dovoljeni.

GOSPODARSKI SUBJEKTI:

- samostojni podjetnik in osebne družbe
- kapitalske družbe
- **drugi pravne osebe, kot so:**
 - **javni zavodi**
 - **javna podjetja**
 - **društva**
 - **zadruge**

ZASNOVA UREDITEV STATUSA GOSPODARSKIH SUBJEKTOV oz. NAČELA ZGD-1:

- načelo enotnega zakona: status gospodarskih subjektov ureja en zakon (ZGD-1) – v splošnem delu skupne značilnosti, v posebnem pa specifičnosti posameznih oblik
- načelo omejenega števila pravnoorganizacijskih oblik (numerus clausuls): gospodarska dejavnost se lahko opravlja le v eni izmed zakonsko določenih oblik gospodarskih družb (d.d.) in drugih v ZGD-1 urejenih subjektov (npr. dvojna družba)
- načelo pravne osebnosti: vse gospodarske družbe so pravne osebe (razen t.d.)
- načela firmskega prava: enotna pravila firmskega prava (iz firme mora biti razvidna dejavnost in pravnoorg. oblika,...)
- načelo konkurenčne prepovedi za osebe: enotna ureditev konkurenčne prepovedi (člani uprav in NS ter prokuristi ne smejo sodelovati v nobenih od naštetih vlog v konkurenčnih družbah,...)

- načelo varstva manjšinskih pravic delničarjev: ureditev pravic manjšinskih delničarjev (npr. ima možnost sodnega preverjanja pravilnosti odločitve večinskih delničarjev)

KAJ UREJA ZGD-1

- pravila ustanovitve in poslovanja gospodarskih subjektov
- vprašanje p.o., firme, sedeža, zastopanja, poslovne skrivnosti, prepovedi konkurence, poslovnih izkazov,...
- status povezanih subjektov in GIZ
- podružnice tujih gospodarskih subjektov
- pravila statusnega preoblikovanja

DELITEV GOSPODARSKIH DRUŽB

Gospodarske družbe se organizirajo v eni izmed naslednjih oblik, in sicer kot:

- KAPITALSKE:
 - delniška družba
 - družba z omejeno odgovornostjo
 - komanditna delniška družba
- OSEBNE:
 - družba z neomejeno odgovornostjo
 - komanditna družba
 - dvojna družba
 - tiha družba (ni pravna oseba)

PRAVNA OSEBA

GOSPODARSKA DRUŽBA KOT PRAVNA OSEBA

- p.o. je organizacija ljudi oziroma premoženja ali ljudi in premoženja in je po pravem redu kot premoženjska enota **nosilec pravic in obveznosti**
- p.o. se lahko ustanovi:
 - po normativnem (subjekte se ustanovi, če ustanovitelji izpolnjujejo pogoje za ustanovitev po pravnih normah v zakonu. Je najbolj objektivni sistem za ustanovitelje in prevladuje v Evropi.) ali
 - po koncesijskem sistemu (je izrazito subjektivni sistem. Za ustanovitev družbe mora le ta pridobiti soglasje pristojnega državnega organa, državne organizacije. Je najtežji sistem, saj smo odvisni od odločitve nekega organa, pri nas se tako ustanavljajo banke, ker je potrebno soglasje Banke Slovenije.)

po ZGD-1 so vse oblike družb, razen tihe družbe, p.o. – vpis v SR je konstitutiven

Pravna oseba je družbena tvorba (združba fizičnih in tudi pravnih oseb), ki ji je pravni red priznal *pravno sposobnost*. Pravna oseba se ustanovi za doseganje ciljev, ki jih posameznik sam praviloma ne bi mogel udejanjiti. Ti cilji pa se udejanjajo kot skupni cilji več združenih oseb v pravno osebo. →

- cilj p.o. ni seštevek interesov družbenikov, ampak rezultanta njihovih interesov, ki se kažejo kot lasten cilj p.o. kot samostojnega pravnega subjekta → vedno je v ospredju *interes* pravne osebe (npr. d.d.) in ne interes posamičnega delničarja te d.d.

Pravna oseba ima dve podlagi, osnovi (substrat, podstat):

- materialni (premoženjski) substrat (tvorijo v p.o. vloženi kapital in sredstva p.o. materialna in nematerialna)
- personalni (osebni) substrat (sem štejemo vse osebe, ki so pomembne npr. za obstoj te združbe: družbeniki in vsi v družni delujoči subjekti – delavci)

PRAVNA IN POSLOVNA SPOSOBNOST P.O.

- **pravna sposobnost** pomeni, da je p.o. nosilka pravic in obveznosti
- **poslovna sposobnost** pomeni, da lahko p.o. sama oblikuje in izraža voljo ter da lahko vstopa v pravna razmerja, na katerih se obvezuje in pridobiva pravice
- **lastnost p.o.** pridobijo tisti subjekti, ki za to izpolnijo z zakonom predvidene predpostavke

DEJAVNOST GOSPODARSKE DRUŽBE

- je glavni ustvarjalni vir za doseganje ciljev družbe in temeljna statusna značilnost družbe
- pomeni konkretno delo oziroma predmet poslovanja družbe
- opredeljena mora biti **v aktu o ustanovitvi** (ustanovitveni akt) in vpisana v SR
- družba opravlja samostojno s svojim podjetjem
- z rezultati dejavnosti nastopa na trgu
- je organizirana in programirana aktivnost podjetja
- je relativno trajne narave
- družba dopolnjuje s posli, ki so povezani z njo
- lahko je pridobitne ali nepridobitne narave

ZASTOPANJE

- zastopanje družbi **omogoča izjavljanje volje** (zastopanje je nujna sestavina družbe kot pravne osebe, saj lahko le prek zastopnika družba izjavi svojo voljo → družba po svoji naravi ne more izjaviti volje kot fizična oseba) – nastopanje nasproti tretjim osebam
- zastopanje pomeni **delovanje v imenu in za račun druge osebe** zaradi uveljavljanja njenih ekonomskih in pravnih interesov
- ločimo:
 - **posredno** (v svojem imenu za tuj račun) in
 - **neposredno** zastopanje (v tujem imenu za tuj račun)
 neposredno je lahko:
 - **nujno/organsko**, izhaja iz akta oziroma predpisa ali
 - **pogodbeno** (iz pogodbe)

OD ZASTOPANJA LOČIMO: **PREDSTAVLJANJE** (družbe)

- pomeni nastopanje v imenu družbe pred državnimi in drugimi organi v razmerjih, ki **niso premoženjske narave**

Predstavniki ne nastopajo v pravnem prometu, ne opravljajo in ne morejo opravljati nobenih pravnih dejanj, na osnovi katerih bi oseba, ki jo predstavljajo, pridobila pravice in dolžnosti premoženjsko pravne narave. Opravljajo le določena dejanska opravila, v katerih ne gre za pravna dejanja s premoženjsko pravnimi posledicami.

ZAKONITO / STATUTARNO ZASTOPANJE

- družbo zastopajo osebe, ki so določene z zakonom ali na podlagi zakona z aktom o ustanovitvi družbe (**zakoniti/statutarni zastopnik** oz. zastopnik po zakonu)
- navznoter je lahko statutarni zastopnik pri zastopanju **omejen**, vendar pa omejitve nima pravnega učinka proti tretjim osebam
- omejitve glede skupnega zastopanja pa učinkujejo proti tretjim osebam

Omejitve se lahko nanašajo na določen pravni posel ali vrednost pravnega posla.

PROKURA

- je **posebna oblika pooblastila** za zastopanje gospodarskih subjektov, katere obseg določa zakon
- prokurist je pooblaščen za sklepanje vseh vrst pravnih poslov in opravil gospodarske družbe, razen odtujevanja in obremenjevanja nepremičnin
- pristojni organ za podelitev prokure določa akt o ustanovitvi, vpiše se v SR

SEDEŽ DRUŽBE

- je kraj, kjer je **vpisana v SR**,
- lahko pa je to **tudi kraj, kjer družba opravlja dejavnost** ali kraj, kjer se **pretežno vodijo njeni posli**
- fiktivni sedeži so nezakoniti (izogibanje obveznostim ali uživanje naklonjenosti)
- zunaj sedeža družba posluje preko podružnic

FIRMA

- je bistveni sestavni del pravne osebnosti družbe
- je **ime družbe**, ki je nosilec pravic in obveznosti v pravnem prometu
- firma uživa varstvo pred nelojalnimi posegi drugih subjektov
- je tudi predmet varstva industrijske lastnine (če je sestavni del blagovne oziroma trgovinske znamke)

NAČELA FIRMSKEGA PRAVA

- načelo **obveznosti** firme:
 - vsaka družba mora imeti svojo v statutu določeno firmo.
- načelo **vpisa v SR**
 - firma mora biti vpisana v sodni register
- načelo **obvezne uporabe v pravnem** prometu
 - družba mora uporabljati v pravnem prometu firmo tako, kot je le-ta vpisana v register
- načelo **proste izbire** (omejitve zakona)
 - ustanovitelj lahko izbira in oblikuje firmo po lastni presoji, vendar v skladu z omejitvami, ki jih pozna zakon glede uporabe.
- **načelo stvarnosti** (da kaže na dejavnost, ki jo družba opravlja) in **resničnosti** (označbo vrste družbe)
- načelo **enotnosti** omogoča uporabo skupnih sestavin povezanim družbam
 - družbe, ki so med seboj povezane, uporabljajo v firmi skupne sestavine.
- načelo **izključnosti** – jasno razlikovanje od drugih družb (tudi pri osebnih družbah)
 - nalaga vsaki družbi, da se njena firma jasno razlikuje od firm vseh drugih družb. Varstvo tega načela izvaja sodišče, ker lahko predlog za registracijo zavrne.

SESTAVINE FIRME

Obvezne sestavine:

- označba dejavnosti (napotuje na dejav.) (npr. trgovsko podjetje)
- označba oblike družbe

Neobvezne dodatne:

- fantazijski dodatki (ne smejo povzročati zmede)

Nedovoljene:

- če bi to bilo lahko v škodo konkurentom (13. člen)
- v nasprotju z zakonom, moralo, posnemanje uradnih znakov (17. člen)

VARSTVO FIRME

Civilnopravno varstvo, ki omogoča družbi, da v primeru podobnosti firm varuje svojo firmo v pravnem postopku (s tožbo):

- opustitev uporabe kasneje vpisane
- izbris iz registra
- plačilo odškodnine
- objava sodbe na stroške kršiteja

Javnopravno varstvo (ex offio = po službeni dolžnosti), ki ga izvaja sodišče po uradni dolžnosti (zavrne vpis firme, ki se ne loči jasno od drugih firm)

Kazensko varstvo (zaporna kazen do 3 let)

POSLOVNA SKRIVNOST IN PREPOVED KONKURENCE

- je pogoj za **ohranitev konkurenčnih prednosti**
- varovani sta na področju delovnega, civilnega, upravnega, kazenskega in konkurenčnega prava
- poslovna skrivnost je plod znanja, kreativnosti in prizadevnosti delavcev, z njo se varuje znanje o načinu in organiziranju dela, tehnologiji, poslovnih partnerjih, finančni podatki, ...
- učinkovati mora **v poslovnih razmerjih** in v **odnosih med družabniki** oz. delničarji

Kako se opredeli poslovna skrivnost:

- s pisnim **sklepom**, s katerimi
- so družbeniki, delavci, člani uprave in druge osebe **seznanjeni (v naprej)**
- Poslovna skrivnost **so tudi podatki**, za katere je **očitno, da bi nastala škoda**, če bi zanje izvedela nepooblaščen oseba
- pristojni organ mora **s pisnim sklepom določiti način varovanja** in **odgovorno osebo**
- posebej so varovane **notranje informacije**, ki jih pridobijo delničarji, člani uprave in nadzornega sveta in zaposlene osebe – **insiderstvo** (trgovanje z vrednostnimi papirji)

Posebna oblika varovanja poslovne skrivnosti so tudi ti. **notranje informacije**. Te lahko pridobijo delničarji oz. lastniki poslovnih deležev, člani nadzornega sveta ter osebe, ki so zaposlene pri pravni osebi in to lahko izkoristijo za pridobitev koristi na drugem področju. Oseba, ki je pridobila notranje informacije, ne sme teh informacij razkrivati tretjim osebam ali priporočati tretjim osebam nakup ali prodajo vrednostnih papirjev.

Krog subjektov, na katerega se nanaša prepoved konkurence, je ožji kot pri varovanju poslovne skrivnosti. Tako morajo spoštovati prepoved konkurence:

- družbeniki d.n.o.,
- komplementarji k.d.,

- družbeniki in poslovodje d.o.o.,
- člani uprave in nadzornega sveta d.d.,
- člani GIZ, če je tako določeno v aktu o ustanovitvi.

Te osebe ne smejo sodelovati v drugi družbi kot delavci ali kot s.p., če bi bila dejavnost, ki bi jo opravljali v drugem podjetju, v konkurenčnem razmerju z dejavnostjo njihove družbe. To je zakonska prepoved, ki pa se lahko razširi.

SAMOSTOJNI PODJETNIK POSAMEZNIK

- čeprav je gospodarski subjekt ni p.o. → vse posle opravlja v svojem imenu in na svoj račun → deluje tako, kot da bi posle sklepal zase
- je fizična oseba, ki samostojno opravlja gospodarsko dejavnosti kot svojo izključno dejavnost (trajno, samostojno in s pridobitnim namenom)
- nima položaja kot ustanovitelj enoosebne družbe in tudi ni obrtnik (razlika glede na dejavnost, ki jo lahko opravlja → podjetnik se lahko ukvarja z vsemi gospodarskimi dejavnostmi, razen če zakon ne določa drugače, obrtnik pa se lahko ukvarja le z dejavnostjo in pod pogoji, ki jih ureja obrtni zakon)
- po svojem položaju se približa položaju družbenika v d.n.o., zlasti glede odgovornosti za obveznosti
- Dejavnost lahko začne opravljati šele, ko je pri AJPES vpisan (**priglasitev**) v Poslovni register Slovenije, **DURS?**
- potrebni podatki: **firma** podjetnika, sedež, ime in priimek podjetnika, njegovo prebivališče in navedba dejavnosti. Če posebni zakon določa dodatne pogoje, jih mora podjetnik izpolniti pred priglasitvijo
- če gre za velikega podjetnika, mora svojo dejavnost registrirati v sodnem registru

NASTOPANJE V PRAVNEM PROMETU:

- s.p. **ni pravna oseba** in to tudi ni nosilčevo podjetje, vendar je funkcija označevanja pomembna zaradi uveljavljanja odgovornosti za obveznosti iz njegovega poslovanja
- s.p. mora v pravnem prometu nastopati s:
 - svojo firmo,
 - označbo dejavnosti,
 - sedežem in
 - okrajšavo "s.p." – obvezen dodatek zaradi ločevanja
- Na vseh sporočilih, ki jih podjetnik pošlje določenemu naslovníku, morata biti poleg *celotne firme* in *sedeža* podjetnika navedena tudi *davčni urad*, pri katerem je priglašen, in *pravilna številka priglasitve*.

ODGOVORNOST PODJETNIKA

- podobno kot družbenik pri d.n.o.
- podjetnik odgovarja za obveznosti iz poslovanja podjetja z **vsem svojim premoženjem** (tistim, ki je organizirano v podjetju kot namensko premoženje in tudi z vsem drugim osebnim premoženjem)
- smiselna uporaba ZGD-1, **ne more biti družbenik v osebni družbi**, lahko pa je v kapitalski, lahko sklene pogodbo o tihi družbi, lahko sklepa (druge) podjetniške pogodbe, prevzame vodenje poslov druge družbe in izjemoma /zaradi smrti, izgube poslovne sposobnosti ali osebne zadržanosti/ **pogodbo o zakupu obrata**, lahko je član GIZ skupaj z drugimi podjetniki ali družbami

PRENEHANJE S.P.

- priglasitev na AJPES najmanj 15 dni prej, **DURS?**
- vsaj tri mesece pred prenehanjem mora javnosti to sporočiti v sredstvih javnega obveščanja
- **ni postopka likvidacije** kot pri družbah, mora pa urediti vsa razmerja z upniki, dolžniki in delavci
- možnost preoblikovanja s.p. v družbo
- AJPES po uradni dolžnosti izbriše s.p. iz Poslovnega registra:
 - če se s.p. statusno preoblikuje v družbo
 - če podjetnik v dveh zaporednih poslovnih letih ne predloži letnega poročila
 - na podlagi obvestila pristojnega organa, da je s pravnomočnim aktom (npr.: ugotovil smrt podjetnika, če njegov dedič v 3 mesecih ne obvesti AJPES, da bo nadaljeval zapustnikovo podjetje)

STATUSNO PREOBLIKOVANJE S.P.

- S.p. se lahko kot f.o. preoblikuje v p.o. s prenosom podjetnikovega podjetja na:
 - kapitalsko družbo, ki se ustanovi zaradi prenosa ali
 - kapitalsko družbo, ki prevzame podjetje samostojnega podjetnika
- Firma:
 - ime in priimek podjetnika
 - oznaka s.p.
 - oznaka dejavnosti
 - morebitne dodatne sestavine (npr. fantazijski dodatki, logotipi,..)
- Skrajšana firma:
 - Maja Bajt, s.p.

GOSPODARSKE DRUŽBE

1. je pravna oseba,
2. ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost,
3. zaradi pridobivanja dobička

OSEBNE DRUŽBE

DRUŽBA Z NEOMEJENO ODGOVORNOSTJO

D.N.O. je družba *dveh ali več oseb*, ki odgovarjajo za obveznosti družbe z *vsem svojim premoženjem*, in se ustanovi s *pogodbo med družbeniki*.

Družba se ustanovi s pogodbo med družbeniki, ki mora biti zaradi vpisa v sodni register v pisni obliki. Status p.o. pridobi z vpisom v sodni register.

- **družbena pogodba**,
- dve ali več (fizičnih ali pravnih) oseb (ki sta lahko domači ali pa tuji osebi),

- osnovna glavnica (ustanovitveni kapital) ni nujna (za ustanovitev ni treba zagotoviti nobenih sredstev → ustanovitev je relativno preprosta → primerna oblika za družinska podjetja),
- odgovornost z vsem svojim premoženjem,

Na podlagi vložka (prispevek je lahko v denarju, stvareh, pravicah ali storitvah) družbenik pridobi kapitalski delež v družbi. Če ni drugače dogovorjeno, morajo družbeniki vplačati enake vložke → (enak položaj tudi pri razdelitvi dobička/izgube)

PRAVNA RAZMERJA MED DRUŽBENIKI

Notranja pravna razmerja med družbeniki temeljijo na 7 načelih razen, če medsebojnih razmerij z družbeno pogodbo ne uredijo drugače (→ določila ZGD-1 se uporabljajo podredno v tem primeru)!

NAČELA:

- enakega obravnavanja družbenikov: vsi družbeniki odločitve sprejemajo soglasno, razen, če je z družbeno pogodbo drugače urejeno (npr. navadna večina)
- dolžnosti skrbnega ravnanja družbenikov: vsak družbenik ima dolžnost, da izpolnjuje prevzete obveznosti v zvezi s poslovanjem družbe s tako skrbnostjo kot v lastnih zadevah.
- konkurenčne prepoved (glej nazaj)
- skupnega vodenja poslov: vodenje poslov družbe - načeloma vsi družbeniki; posamezni družbenik se lahko tej pravici in obveznosti tudi odreče, lahko pa se tudi odvzame
- medsebojnega nadzorstva: vsak družbenik ima pravico vpogleda v družbine knjige, listine in dokumentacijo, nadzorstvo opravlja vsak družbenik osebno
- sorazmerne razdelitve dobiča in izgube:

Na koncu vsakega poslovnega leta se ugotovi dobiček ali izguba in se vsakemu družbeniku izračuna njegov delež pri dobičku/izgubi. Pri tej družbi se z dobičkom ne razpolaga na enak način kot pri kapitalskih družbah, kjer skupščina odloča o uporabi dobička. Delež dobička, ki pripada posameznemu družbeniku, se pri d.n.o. na podlagi samega zakona pripiše kapitalskemu deležu družbenika. Izračunani delež družbenika pri izgubi ter denar, ki ga je dvignil med poslovnim letom, pa se od kapitalskega deleža odpišeta. Delež iz dobička se pripiše kapitalskemu deležu po posebnem postopku:

- od skupnega dobička se vsakemu družbeniku dodeli 5 % njegovega kapitalskega deleža (če dobiček ne dosega 5 %, se delež sorazmerno zmanjša za ta %)
- preostali dobiček se deli po enakih delih (načelo enakosti).

Enak postopek velja pri pokrivanju izgube, postopek zmanjševanja pa je enak postopku zviševanja deležev (načelo sorazmernosti do 5 %, naprej načelo enakosti). Družbeniki lahko določila o enaki razdelitvi presežnega dobička (izgube) določijo tudi drugače (načelo pogodbene svobode), če so deleži različni in je delovni prispevek družbenikov različen.

- razpolaganje z deležem: Zakon daje pravico vsakemu družbeniku, da razpolaga s 5% v preteklem letu ugotovljenega kapitalskega deleža. S tem deležem lahko družbenik prosto razpolaga (t.j. za to ne potrebuje soglasja ostalih), vendar pa ne takrat, ko bi bilo to očitno škodljivo za družbo. Če je bil v preteklem letu njegov delež povečan tudi z deležem dobička, ki presega 5 % vrednosti njegovega deleža,

lahko razpolaga tudi s tem deležem. Če je v poslovnih knjigah izkazan negativni delež, družbenik ne more dvigati nobenega denarja iz skupne blagajne.

- vodenje poslov družbe - načeloma vsi družbeniki,
- prepoved konkurence,
- prokuro podelijo vsi
- pravice družbenikov,
- odločanje soglasno,
- prednostna pravica do 5 % deleža na dobičku (posojilo v višini 5 % deleža),
- razpolaganje z deležem - **omejeno** s soglasjem drugih,
- **primarna odgovornost družbe**, sekundarna solidarna odgovornost družbenikov,

PRAVNA RAZMERJA DRUŽBENIKOV DO TRETJIH OSEB

- **primarna odgovornost družbe**, sekundarna solidarna odgovornost družbenikov

Vsi člani **neomejeno** in **solidarno odgovorni** za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem. Neomejena odgovornost za obveznosti družbe pomeni, da lahko upniki posežejo na premoženje družbe, če to premoženje ne zadostuje, pa tudi na zasebno premoženje družbenikov. Solidarna odgovornost družbenikov pomeni, da je upnikom odgovoren vsak družbenik, ki ga izbere upnik, in sicer za celoten znesek obveznosti.

(pri d.n.o. je premoženje ločeno od lastnikov – nasprotno od s.p.)

IZLOČITEV IN IZKLJUČITEV DRUŽBENIKOV

Izločitev družbenikov:

- prostovoljna (odpoved in prenos deleža na novega družbenika)
- prisilna (smrt, odpoved enemu izmed družbenikov, stečaj družbe,..)

PRENEHANJE IN LIKVIDACIJA

7 podlag prenehanja:

- potek časa, za katerega je bila ustanovljena d.n.o.
 - sklep družbenikov o prenehanju
 - stečaj
 - smrt družbenika ali prenehanje družbenika
 - odpoved
 - sodna odločba
 - če se število družbenikov zmanjša na enega in v družbi niso ukrenili ničesar, da bi pridobili novega družbenika (1 leto časa)
-
- dedovanje deležev oziroma pretvorba v komanditiste,
 - vstop novih družbenikov,
 - prenehanje družbe (potek časa, po sklepu, z odpovedjo, s stečajem, smrt družbenika, likvidacija, sodna odločba),
 - en družbenik lahko ostane v družbi eno leto.

FIRMA

- vsebovati mora ime in priimek vsaj enega družbenika z navedbo, da jih je več
- Oznaka d.n.o.
- Oznaka dejavnosti

Primer: Poslovno davčno svetoanje, Robert Jagodnik & Co., d.n.o.

KOMANDITNA DRUŽBA

K.D. je družba dveh ali več oseb, v kateri najmanj en družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (komplementar), medtem ko najmanj en družbenik za obveznosti družbe ne odgovarja (komanditist).

Komplementar in komanditist ne moreta biti ista oseba. Kot komplementarji lahko nastopajo fizične in pravne osebe. Če je edini komplementar gospodarska družba, ki nima osebno odgovornih družbenikov oz. so vsi komplementarji take družbe, ima takšna k.d. pravno naravo dvojne družbe.

Za k.d. se uporabljajo tudi določbe ZGD-1, ki veljajo za d.n.o., razen če ni posebnih pravil.

Komanditna družba je družba dveh ali več oseb, v kateri najmanj en družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (**komplementar**), najmanj en družbenik pa za obveznosti družbe ne odgovarja (**komanditist**). To, da komanditist ne odgovarja, seveda ne pomeni, da ničesar ne tvega: pač, tvega svoj vložek v družbo, vložek, ki se ob uspešnem poslovanju družbe oplemeniti, ob neuspešnem pa je seveda izgubljen oziroma namenjen poplačilu dolgov.

Ustanovi se z družbeno pogodbo, ki mora biti v pisni obliki sklenjena med najmanj enim komplementarjem in enim komanditistom. Komanditna družba pridobi status pravne osebe z vpisom v register. Prijava za vpis družbe v register mora poleg podatkov, ki se zahtevajo za d.n.o., vsebovati podatke o komanditistih in višini njihovih vložkov. Pri objavljanju podatkov o vpisu k.d. pa se ne objavljajo podatki o komanditistih, razen njihovega števila. Za ustanovitev zakon **ne določa najmanjšega ustanovitvenega kapitala**. Po naravi stvari morajo komplementarji in komanditisti zagotoviti družbi določeno materialno osnovo z vložki, ki so lahko v stvarih, pravicah, denarju ali v storitvah. Vložek je potrebno izraziti v denarju. Znesek, izražen v denarju in vpisan v sodni register, predstavlja obseg komanditistove odgovornosti v razmerju do upnikov in je praviloma enak kot vložek, ki ga je po pogodbi dolžan plačati družbi. Dokler komanditist ne vplača po pogodbi določenega vložka, odgovarja upnikom do neplačanega zneska s svojim osebnim premoženjem. Položaj komplementarjev je praviloma enak kot v d.n.o., drugačen pa je položaj pri delitvi dobička.

Družbo so dolžni **voditi** komplementarji, komanditisti pa po zakonu niso upravičeni voditi poslov družbe. V skladu z načelom izključitve komanditista iz vodenja poslov družbe zakon določa, da ne sme nasprotovati komplementarju pri običajnih poslih. Družbena pogodba pa lahko določa, da komanditist ugovarja odločitvam komplementarjev, in sicer, če posli presegajo običajni obseg dejavnosti. Komanditist ima le določene **pravice nadzorovanja**. Zakon mu priznava pravico zahtevati prepis letnega poročila ter vpogled v poslovne knjige in knjigovodske listine.

Glede delitve dobička in kritja izgube veljajo enaka načela kot v d.n.o. Načelo enakega obravnavanja komplementarja in komanditista pri **delitvi dobička in kritju izgube** velja le, če ni drugače dogovorjeno v družbeni pogodbi. Od ugotovljenega dobička v k.d. pripada vsakemu

komplementarju in vsakemu komanditistu najprej delež v višini 5% njegovega kapitalskega deleža. Če je dobiček višji, v družbeni pogodbi pa ni posebnega dogovora, se dobiček deli med komplementarje in družbenike v sorazmerju med deleži. Komanditist je dolžan pokrivati izgubo družbe, vendar le do zneska kapitalskega deleža, če ta ni plačan v celoti. S takšno določbo varuje zakon komanditista, ki v primeru izgube družbe ne more izgubiti več, kot znaša vrednost njegovega kapitalskega deleža. Če je komanditistov delež vplačan v celoti, se v primeru izgube krije z vrednostjo njegovega deleža v družbi.

Za **prenehanje** k.d. veljajo določbe kot pri d.n.o. (glej nazaj), vendar smrt komanditista praviloma ne pomeni prenehanja družbe, razen če ni to v družbeni pogodbi posebej dogovorjeno. Po smrti komanditista družba nadaljuje poslovanje z dediči umrlega komanditista ali brez le-teh, če izjavijo, da ne želijo prevzeti vloge komanditista. Če umre edini komanditist v družbi, k.d. ne preneha, ampak mora komplementar v roku 1 leta pridobiti vsaj enega komanditista. (če bi pridobil samo enega komplementarja in ne komanditista → mora k.d. preoblikovati v d.n.o.)

- Dve ali več oseb, najmanj en komplementar in najmanj en komanditist,
- družba **je pravna oseba**, nastane s pogodbo (med vsaj enim komplementarjem in vsaj enim komanditistom) in vpisom v sodni register,
- družbo vodijo komplementarji, ne pa komanditisti,
- za komanditista ne velja konkurenčna prepoved,
- komanditist ima pravico do nadzora nad vodenjem poslov,
- komanditistov vložek se z dobičkom povečuje do višine vložka,
- komplementar odgovarja z vsem svojim premoženjem, komanditist pa le s svojim vložkom,
- s smrtjo komanditista družba ne preneha (s smrtjo edinega komplementarja k.d. preneha)

FIRMA

- Vsebovati priimek vsaj enega komplementarja in oznako k.d. (če je več komplementarjev mora firma vsebovati navedek, da jih je več)
- Imena komanditistov ne smejo biti v firmi!

DVOJNA DRUŽBA

Pravno naravo dvojne družbe ima tista komanditna družba, v kateri je edini komplementar družba, v kateri ni osebno odgovornih družbenikov, oziroma so vsi njeni komplementarji *kapitalske družbe*.

- je komanditna družba, katere **komplementar je (kapitalska) družba, zato** ni osebno odgovornih družbenikov,
- kapitalske družbe se ne smejo preoblikovati v dvojno družbo,
- v nazivu firme je potrebna označba, da gre za dvojno družbo.

3 pomembne vsebinske prvine:

- dvojna družba je temeljna pravnoorganizacijska oblika združevanja osebnih in kapitalskih družb
- obe v dvojno družbo združeni družbi sta pravno ločeni in samostojni
- dvojna družba pomeni ciljno umestitev združka dveh pravnoorganizacijskih oblik podjetniške pobude

FIRMA

Dvojna družba se v pravnem prometu pojavlja z dvojno firmo:

- s firmo komplementarja,
- firmo k.d.

V firmi mora biti tako kot pri vseh družbah označba, ki napotuje na dejavnost družbe. Lahko ima tudi dodatne sestavine, mora pa vsebovati popolno firmo komplementarja (npr. K0ŠARICA D.O.O., TRGOVINA NA DROBNO, K.D.) Če je komplementarjev več, mora firma vsebovati vsaj enega. V pravnem prometu mora dvojna družba na svojih poslovnih listinah poleg firme dvojne družbe navajati tudi ime poslovođe oziroma članov uprave komplementarja (če je komplementar d.o.o. ali d.d.) Najprej se navaja firma komplementarja, nato firma k.d.

PREPOVEDI

- dvojna družba ne more biti komplementar v k.d. (zakonska prepoved ustanavljanja t.i. večkratnih družb)
- kapitalske družbe (d.d., k.d.d., d.o.o.) se ne smejo preoblikovati v dvojno družbo za razliko od osebnih družb

TIHA DRUŽBA

Tiha družba nastane s pogodbo, na podlagi katere tihi družbenik s premoženjskim vložkom v podjetje koga drugega (nosilec tihe družbe) pridobi pravico do udeležbe pri njegovem dobičku.

- ni pravna oseba,
- nastane s pogodbo med tihim družbenikom in nosilcem tihe družbe, katere predmet je vložek, namen pridobivanja dobička,
- razmerja dispozitivne narave,
- dobiček odstotkovno glede na vložek,
- prioriteto se z dobičkom pokriva izguba,
- **dobiček ne poveča vložka tihega družbenika,**
- pravica do obveščenosti tihega družbenika,
- **ime tihega družbenika ne sme biti izpostavljeno v imenu firme,**
- vrnitev vložka v stečajno maso, izplačanega v enem letu pred uvedbo stečaja. (ZGD-1 določa možnost izpodbijanja tistih dogovorov med nosilcem t.d. in tihim družbenikom, ki so bili sklenjeni v roku enega leta pred uvedbo stečaja)

Temeljne značilnosti pravne ureditve t.d. po določbah ZGD-1 so predvsem v tem, da:

- t.d. nima lastnosti p.o.
- ima lahko status tihega družabnika katerakoli fizična oz. pravna oseba
- sta v t.d. praviloma samo dva člana (nosilec t.d. in tihi družbenik)
- t.d. ne nastopa navzven in nima skupne firme (ZGD-1 dopušča možnost, da se v firmo nosilca t.d. vnese pristavek, iz katerega zainteresirani subjekti ugotovijo, da zadevna družba posluje s tihim družbenikom (s t.d.))

Tiha družba preneha:

- s potekom časa, za katerega je bila ustanovljena
- po sporazumu med nosilcem in tihim družabnikom
- z opustitvijo podjetniške dejavnosti
- z odpovedjo tihega družbenika
- na podlagi sodne odločbe

Tiha družba (t.d.) je posebna oblika osebne družbe, ki **nima statusa pravne osebe**, in se torej ne vpisuje v sodni register.

Z gospodarskega stališča je tiha družba oblika osebnih družb, navzven se tiha družba ne kaže, povedano poenostavljeno, gre za dogovor o tihim družbi znotraj že obstoječe gospodarske družbe. Ker navzven ni razvidna, je primerna za skrite in diskretne naložbe.

Tiha družba **nastane s pogodbo**, na podlagi katere tihi družbenik s premoženjskim vložkom v podjetje koga drugega (nosilec tihe družbe) pridobi pravico do udeležbe pri njegovem dobičku. Zakon ne določa, da bi morala biti pogodba pisna. Na podlagi omenjene pogodbe tihi partner prispeva podjetju nosilca tihe družbe denar, sredstva ali storitve. Omenjeni premoženjski vložek mu daje pravico do udeležbe pri kasnejšem dobičku. Nosilec tihe družbe ima lahko enega ali več tihih družbenikov.

Nosilec tihe družbe in eden ali več tihih družbenikov se o svojih razmerjih svobodno dogovarjajo in morajo pri njihovem uresničevanju ravnati s tisto skrbnostjo, ki jo uporabljajo v lastnih zadevah.

Tihi družbenik praviloma ni znan javnosti. Če je znan, pa se običajno izgubi status tihe družbe in se tihega družabnika obravnava kot družbenika v d.n.o., ki odgovarja za obveznosti tihe družbe solidarno z vsem svojim premoženjem. Pogoji za takšno obravnavanje tihega družbenika je njegova vednost ali predpostavka vednosti, da se njegovo ime pojavlja v firmi tihe družbe.

Tihi družbenik **ne odgovarja** za obveznosti nosilca tihe družbe. On lahko prevzame odgovornost za obveznosti nosilca tihe družbe le na podlagi posebnega pravnega posla, npr. poročstva, garancije, pristopa k dolgu idr.

Temeljna pravica tihega družbenika je udeležba v dobičku nosilca tihe družbe glede na vložena sredstva in druge okoliščine v skladu s pogodbo. Če delež tihega družbenika pri dobičku ali pri izgubi družbe ni določen, ga v sporu glede na vložena sredstva in druge okoliščine določi sodišče.

Na koncu vsakega poslovnega leta mora nosilec tihe družbe izračunati **dobiček oziroma izgubo** in tihemu družbeniku izplačati dobiček, ki mu pripada na podlagi njegovega vložka. Pri izgubi je tihi družbenik udeležen le do zneska vpisanega, četudi še nevplačanega vložka. Tihi družbenik ni dolžan vrniti prejetega dobička zaradi poznejših izgub. Dokler je njegov vložek zmanjšan zaradi izgub, se letni dobiček uporablja za kritje izgube, če ni dogovorjeno kaj drugega. Dobiček, ki ga tihi družbenik ne prevzame, ne poveča njegovega vložka v družbo.

Zakon zagotavlja tihemu družbeniku pravico do obveščeniosti o poslovanju družbe, s tem da lahko zahteva od nosilca tihe družbe prepis letnega poročila in vpogled v poslovne knjige in knjigovodske listine.

Tiha družba **nima posebne firme**, temveč nastopa v pravnem prometu s firmo nosilca tihe družbe, vendar pa se lahko pri firmi nosilca tihe družbe uporablja dodatek ("s t.d."), ki razkriva, da družba posluje s tihim družbenikom.

KAPITALSKE DRUŽBE

DRUŽBA Z OMEJENO ODGOVORNOSTJO

D.O.O. je družba, katere osnovni kapital sestavljajo osnovni vložki družbenikov. Vrednost njihovih osnovnih vložkov je lahko različna. D.O.O. lahko ustanovi ena ali več fizičnih oz. pravnih oseb, ki postanejo z ustanovitvijo družbe njeni družbeniki. Družba ima lahko največ 50 družbenikov (razen z dovoljenjem ministra za gospodarstvo).

Lahko se ustanovi tudi kot enoosebna družba (družba s samo enim ustanoviteljem)

USTANOVITEV

- **Osnovni kapital** mora znašati vsaj 7.500 EUR, vsak osnovni vložek družbenika pa najmanj 50 EUR
- osnovni vložek je lahko zagotovljen v denarju ali pa kot stvarni vložek (premičnina, neprimičnin, pravice industrijske lastnine npr. patent, know-how,... gospodarska vrednost mora biti ugotovljiva) ali kot stvarni prevzem (v obliki podjetja ali dela podjetja)
- osnovni kapital d.o.o. je vsota zneskov izračunanih osnovnih vložkov
- D.O.O. se ustanovi s pogodbo, ki se lahko sklene v obliki notarskega zapisa ali na posebnem obrazcu v običajni ali elektronski obliki (eVEM)

VSEBINA DRUŽBENE POGODBE:

- Obvezne sestavine:
 - navedba imena in priimka ter prebivališča ali firme in sedeža vsakega družbenika;
 - firmo, sedež in dejavnost družbe;
 - navedba zneska osnovnega kapitala in vsakega osnovnega vložka posebej, navedbo družbenika za vsak osnovni vložek in njegov poslovni delež;
 - čas delovanja družbe, če je ustanovljena za določen čas;
 - morebitne obveznosti, ki jih imajo družbeniki do družbe poleg vplačila osnovnega vložka, in morebitne obveznosti družbe do družbenikov.
- Neobvezne sestavine

VPIS D.O.O. V SODNI REGISTER

- Družba pridobi status pravne osebe šele z vpisom v register
- Poslovodja prijavi d.o.o. za vpis v register pri registerskem organu ali na točki VEM
- Za vpis v sodni register mora priložiti:
 - izvornik ali overjen prepis pogodbe;
 - seznam družbenikov in navedbo vložkov, ki so jih prevzeli;
 - poročilo o stvarnih vložkih;
 - potrdilo banke o depozitu denarnih vložkov z izjavo banke, da lahko družba s sredstvi prosto razpolaga; za resničnost izjave je banka družbi odgovorna, in
 - poročilo pooblaščenega revizorja o vrednosti stvarnih vložkov
- Pred prijavo za vpis d.o.o. v register mora vsak družbenik zagotoviti vsaj ¼ svojega osnovnega vložka. Morebitni stvarni vložki se morajo v celoti izročiti pred prijavo d.o.o. za vpis v sodni register.
- Vsi osnovni vložki d.o.o. morajo biti izročeni tako, da lahko njen poslovodja z njimi prosto razpolaga, vplačila vseh denarnih vložkov nakazana na TR pri banki

POVEČANJE OSNOVNEGA KAPITALA

- se poveča z vplačilom novih vložkov (denarnih ali izročitev stvarnih), pri čemer vsak družbenik z vplačilom novega samostojnega osnovnega vložka (ne sme biti manjši od 50 EUR) pridobi osnovni poslovni delež

ZMANJŠANJE OSNOVNEGA KAPITALA

- zaradi razmer na trgu
- to storimo z umikom poslovnih deležev

POSLOVNI DELEŽ

- družbenik ima lahko ob ustanovitvi d.o.o. na podlagi vplačanega osnovnega vložka *le en poslovni delež*
- med poslovanjem/delovanjem d.o.o. lahko vsak družbenik pridobi več poslovnih deležev, ki ohranijo svojo *samostojnost*
- Deleži se lahko delijo le v primeru odsvojitve ali dedovanja (z družbeno pogodbo se lahko prepove delitev deležev)
- En delež lahko pripada več osebam (skupni delež)

OBVEZNOST DRUŽBENIKOV

Predvsem 2 obveznosti:

- Plačilo osnovnega vložka (v celoti in pravočasno → zamudne obresti)
- Ohranjanje višine osnovnega kapitala d.o.o. (zaradi varstva sposobnosti poslovanja d.o.o. in varstva upnikov)
- Družbenik lahko d.o.o. zagotovi posojilo in postane njen posojilodajalec (to se šteje za premoženje družbe in ne za osnovni vložek družbenika) → – posojilo namesto lastnega kapitala → v stečajnem postopku ali postopku prisilne poravnave, družbenik ne more proti družbi uveljavljati zahtevka za vračilo posojila

PRAVICE DRUŽBENIKOV

S podpisom družbene pogodbe ustanovitelj postane kot imetnik poslovnega deleža družbenik in pridobi vrsto pravic, ki mu gredo na podlagi zakona in pogodbe. Po vsebini jih delimo na:

- premoženjske pravice (npr. do poslovnega deleža, do sodelovanja pri dobičku)
- članske pravice (npr. do upravljanja, do izstopa, do izključitve drugega družbenika)

Pridobijo se s plačilom osnovnega vložka ob ustanovitvi.

PRAVICA DO UDELEŽBE V DOBIČKU

- Dobiček se deli sorazmerno z višino poslovnih deležev (v d.n.o. se dobiček razdeli 5% po deležih, ostalo med družbenike) – če pogodba ne določa drugače

UPRAVLJANJE (pravica do upravljanja)

- Vsakih 50 EUR je en glas, lahko pa se v pogodbi dogovorijo drugače (da ima nekdo več glasov, ali pa da je njegova pravica glasovanja omejena)

PRENEHANJE (7 razlogov)

- če preteče čas, za katerega je ustanovljena;
- če tako sklenejo družbeniki z vsaj tričetrtinsko večino glasov vseh družbenikov; družbena pogodba lahko določi višjo večino;
- če sodišče ugotovi ničnost kapitalske družbe;
- s stečajem;

- s sodno odločbo v skladu z drugim odstavkom tega člena (=Vsak družbenik, čigar poslovni delež znaša najmanj eno desetino osnovnega kapitala, lahko s tožbo zahteva, da sodišče odloči o prenehanju družbe, če meni, da ni mogoče v zadostni meri doseči ciljev družbe ali da obstajajo kakšni drugi utemeljeni razlogi za prenehanje družbe);
- z združitvijo v kakšno drugo družbo, ali
- če se osnovni kapital zniža pod zakonsko določen znesek (7500 EUR)

ORGANI DRUŽBE

Organe določata zakon in statut. Družba z omejeno odgovornostjo ima:

- enega ali več poslovodij (direktorjev),
- skupščino, ki je najvišji organ družbe, in
- nadzorni svet, ki ni obvezen organ družbe.

Skupščina

Pravica upravljanja z družbo se uresničuje s pravico sodelovanja na skupščini družbe s pravico glasovanja in pravico do obveščenosti.

Pravica do glasovanja je posebno pooblastilo družbeniku, da sodeluje na skupščini ali pa sicer s pisnimi sklepi pri oblikovanju volje družbe. Pravica do glasovanja je bistvena sestavina članskih pravic družbenika in je z njimi neločljivo povezana. Pripada vsakemu družbeniku, razen če ni v družbi taka pravica posameznim družbenikom omejena. Temeljno načelo je, da imajo vsi družbeniki glasove sorazmerno z vrednostjo njihovih osnovnih vložkov. Vsakih dopoljenih 50 eurov osnovnega vložka daje družbeniku en glas. Družbena pogodba lahko določi, da imajo nekateri družbeniki večje število glasov na vsakih 50 eurov osnovnega vložka. Če ni z zakonom ali z družbeno pogodbo določeno drugače, odločajo družbeniki na skupščini z večino oddanih glasov. Pravica upravljanja omogoča družbenikom tudi pravico do prisostvovanja skupščini, to pravilo velja tudi za tiste družbenike, ki jim je glasovalna pravica omejena. Skupščina je skupni sestanek družbenikov, na katerem družbeniki sooblikujejo svojo voljo in se tudi izjasnijo v obliki sklepa. Družbeniki na skupščini v osnovi urejajo vsa vprašanja v zvezi s finančnimi razmerji družbe, vsebino družbene pogodbe ter urejanjem statusa in nadzora nad poslovodstvom. Pooblastilo za sklic skupščine ima poslovodja.

Poslovodja

Družba ima enega ali več poslovodij (direktorjev), ki na lastno odgovornost vodijo posle družbe in jo zastopajo. Poslovodja je podrejen družbenikom, zlasti ker ga oni postavijo in odpokličejo, nadzorujejo njegovo delo in mu svetujejo. Če ima družba nadzorni svet, imenuje in odpokliče poslovodjo ta svet. Postavitev poslovodje mora biti opravljen pred vpisom v sodni register, ker je ime poslovodje obvezna sestavina prijave za vpis družbe v sodni register.

Nadzorni nasvet

V d.o.o. nadzorni svet ni obvezen, razen v primerih, če tako določata zakon ali družbena pogodba. Če je nadzorni svet oblikovan, se uporabljajo določbe o nadzornem svetu v delniški družbi, če družbena pogodba ne določa drugače.

ENOOSEBNA D.O.O.

- če jo ustanavlja samo ena oseba, ta sprejme *akt o ustanovitvi v obliki notarskega zapisa* (ni nujno, da je v obliki notarskega zapisa, lahko je akt o ustanovitvi napisan na poseben obrazec v pisni ali elektronski obliki)
- ves osnovni kapital = en sam vložek
- možna nevarnost je, da lahko edini družbenik sklepa pravna razmerja z družbo, kar pomeni, da dejansko sklepa pogodbe s samim seboj

DELNIŠKA DRUŽBA

- Nicholas Muraray Buttler – d.d. je največje odkritje modernega časa, dragocenejše od pare in elektrike – pogoj razvoja kapitalizma
- zametek v banki Sv. Jurija iz **Genove leta 1407**
- razmah je doživela v **17. stoletju** v obliki velikanskih prekomorskih **kolonialnih družb** (prva taka je bila nizozemsko-vzhodnoindijska družba ustanovljena leta 1602)
- Code de commerce iz 1807 je prvi pravno uredil d.d. kot kapitalsko družbo
- omogoča zbiranje manjših kapitalskih vložkov za koncentriranje velikega kapitala

Delniška družba je

- pravnoorganizacijska oblika, ki ima **osnovno glavnico (osnovni kapital) razdeljeno na delnice**,
- za svoje obveznosti, kot pravna oseba odgovarja upnikom z vsem svojim premoženjem,
- delničarji pa za obveznosti družbe upnikom ne odgovarjajo.
- Poglavitna pravna značilnost: “**nosilec pravic in obveznosti**” je v družbi kot pravni osebi “**poosebljen**” (**personificirani**) kapital
- Premoženje d.d. je osamosvojena lastnina d.d. kot pravne osebe → delničarji niso lastniki družbe, temveč iz naslova vplačanega deleža (delnice) v osnovni kapital družbe uresničujejo premoženjske in članske pravice → nosilec odgovornosti za obveznosti je d.d. kot samostojen premoženjsko pravni subjekt
- delničarji imajo **premoženjske** in **članske** pravice
- za d.d. je bistveno, da je družbino premoženje ločeno od zasebnega oziroma osebnega premoženja vložnikov kapitala – delničarjev
- pravni lastnik družbinega premoženja je samo družba in ne njeni člani - delničarji

OSNOVNI KAPITAL IN PREMOŽENJE D.D.

- **osnovni kapital je začetni kapital**, ki je razdeljen na delnice (vsota vseh izdanih delnic predstavlja osnovni kapital) – pasivna stran bilance, ki pa **ni dolg do delničarjev**
- **navzven** pomeni osnovni kapital **minimalno** jamstvo upnikom d.d.
- minimalni osnovni kapital znaša **25.000 E**,
- Delnice z *nominalnim zneskom* se morajo glasiti najmanj na **1 EUR** (ali njegov večkratnik).
- Če pa ima d.d. namesto delnic z nominalnim zneskom *kosovne delnice*, se ne glasijo na nominalni znesek, temveč ima vsaka kosovna delnica *enak delež* in *pripadajoči znesek* v osnovnem kapitalu d.d. (npr.: pripadajoči znesek: 1,2 EUR za vsako izmed 100.000 kosovnih delnic → osnovni kapital 120.000 EUR)
- Družba ne sme imeti hkrati obeh oblik delnic

- vplačan mora biti najmanj v višini 25% (pred vpisom v sodni register)
- d.d. ustanovi jo lahko ena ali več f. ali p.o.

REZERVNI SKLAD

- je zakonodajalec predpisal kot **obvezen** za primer, da bi se osnovni kapital d.d. oslabil
- razlikovati je potrebno med:
 - kapitalskimi rezervami kot del lastnega kapitala in
 - rezervami iz dobička (zakonske rezerve za lastne delnice, statutarne in druge) – oblikujejo se lahko le iz čistega dobička

DELNICE

- delnica se splošno razume kot aliquotni (=ki deli celoto brez ostanka) del osnovnega kapitala in kot listina ter vsebina članskih pravic v družbi
- **Vrste:**
 1. Glasijo se na:
 - ime: **imenske**
 - prinosnika: **prinosniške** (domneva se, da je delničar oseba, ki ima delnico),
 2. Delitev glede na pravice, ki iz njih izvirajo:
 - **navadne**
 - Pravica do udeležbe pri upravljanju DD
 - Pravica do dela dobička (dividenda)
 - Pravica do dela preostalega premoženja po likvidaciji/stečaju DD
 - **prednostne** so delnice, ki zagotavljajo njihovim imetnikom poleg pravic iz prejšnjega odstavka še določene prednostne pravice, na primer prednost pri izplačilu vnaprej določenih zneskov ali odstotkov od nominalne vrednosti delnic ali dobička, prednost pri izplačilu ob likvidaciji družbe in druge pravice, določene s statutom družbe.
 - Kumulativna (zbirna): daje njenemu imetniku prednostno pravico do izplačila vseh še neizplačanih dividend, preden se imetnikom navadnih delnic izplačajo kakršnekoli dividende.
 - Participativna (udeležbena): poleg prednostne dividende še participacija na preostalem delu dobička, ki bi se sicer delil med imetnike navadnih delnic

PRAVICE IZ DELNIC

1. **premoženjske pravice**
 - pravica do dividende
 - pravica do ostanka premoženja ob stečaju ali likvidaciji (kaduciteta)
 - pravica do prednostnega nakupa novih emisij in
2. **članske pravice v ožjem** smislu
 - aktivna in pasivna volilna pravica v organe
 - pravica do nadzora in do informacij
 - pravica do izpodbijanja sklepov

USTANOVITEV (na dva načina)

- po postopku **sočasne** (simultane) ustanovitve ali
- po postopku **postopne** (sukcesivne ustanovitve) – z vabilom javnosti, da vpisuje delnice

- Po vsebini ustanovitve ločimo korake:
 1. predinkorporacijska faza
 2. faza organiziranja in strukturiranja družbe
 3. faza inkorporiranja

ustanovitelj (tisti delničarji, ki so ustanovili d.d. in sprejeli ter podpisali statut d.d.) vs. *delničar* (nimajo statusa ustanoviteljev, pozneje so se vključili kot delničarji)

SOČASNA

- sklic ustanovitvene skupščine
- sprejem statuta (temeljni pravni akt d.d.)
- ustanovitelji morajo **prevzeti vse delnice delniške družbe**
- pred vpisom d.d. v sodni register je treba vplačati njen osnovni kapital v denarju ali pa v denarju un tudi s stvarnimi vložki. V vsakem primeru mora biti plačana vsaj 1/4 .

ZGD opredeljuje postopek sočasne oziroma simultane ustanovitve kot nastanek delniške družbe tako, da vsi ustanovitelji sprejmejo in podpišejo statut ter sami prevzamejo vse delnice. Kasneje, po registraciji, ni nujno, da vsi ustanovitelji ostanejo delničarji d.d., kar pomeni, da lahko teoretično vsi ustanovitelji prodajo svoje delnice, bodisi enemu ustanovitelju ali pa tretjemu, ki postane tudi edini delničar delniške družbe.

POSTOPNA

- sklic ustanovitvene skupščine
- ustanovitelji morajo prevzeti del delnic, ostale pa vpisujejo na podlagi oglasa z vabilom (**prospekt**)
- v postopku **oglasitve vabila in emisiji** tehnično sodeluje praviloma banka, pri njej so vpisnikom na vpogled statut, poročilo ustanoviteljev in revizorjev ter pospekt
- poustanovitev d.d.- soglasje skupščine ...

Pri postopni oziroma sukcesivni ustanovitvi d.d. ustanovitelji sprejmejo statut, objavijo prospekt, prevzamejo del delnic, sicer pa se druge delnice vpisujejo na podlagi prospekta. Bistveno je torej, da ustanovitelji ne prevzamejo vseh delnic tako kot pri sočasni ustanovitvi. Del delnic morajo prevzeti, druge delnice pa se vpisujejo na podlagi oglasa z vabilom k javnemu vpisu delnic, ki ga zakon poimenuje tudi prospekt.

ORGANI D.D.

1. v **dvotirnem sistem** upravljanja – med skupščino (lastniki delnic) in upravo se oblikuje nadzorni svet, ki ima funkcijo pri **imenovanju, kontroli** ter **odpoklicu** uprave (germanski sistem)
2. v **enotirnem sistemu** upravljanja ni nadzornega sveta (anglosaški sistem, romanski krog) – njegove funkcije opravljajo nadzorni direktorji kot del uprave

SKUPŠČINA

- ima **zakonsko določene** pristojnosti
- **statutarno določene** pristojnosti
- kvorum skupščine ni več predpisan
- sklepe sprejema **z navadno** ali **kvalificirano večino** (statutarne spremembe, zvišanje ali znižanje kapitala,...)

Pristojnost skupščine zadeva odločanje o:

- sprejemu letnega poročila
- uporabi dobička
- imenovanju in odpoklicu članov NS
- spremembah statuta
- ukrepih za povečanje in zmanjšanje kapitala
- prenehanje družbe in statusnem preoblikovanju
- imenovanju revizorja
- drugih zadevah, določenih s statutom in ZGD-1

Skupščino je treba sklicati tudi tedaj, če delničarji, katerih skupni deleži dosegajo dvajsetino osnovnega kapitala.

Skupščina lahko odloča o vprašanih vodenja poslov, če to izrecno zahteva uprava, zlasti tedaj, če bi npr. NS ne dal soglasja k predlaganemu poslu.

UPRAVA

- je organ, ki opravlja **funkcijo poslovedenja** (navznoter) in **funkcijo zastopanja** d.d. (navzven), lahko je individualna ali kolektivna – člani so **imenovani**
- uprava **vodi d.d. v dobro družbe, samostojno in na lastno odgovornost**
- pripraviti mora izčrpno, vestno in verodostojno poročilo
- **posebne naloge** ima v primeru izgube, plačilne nesposobnosti ali plačilni nesposobnosti
- Vsak član uprave ima en glas – v primeru enakega števila glasov članov uprave za in proti določenemu sklepu pa je odločilen glas predsednika uprave (razen, če je drugače določeno)
- Pri zastopanja in predstavljanju družbe imajo praviloma vsi člani uprave kolektivno zastopstvo, vendar je to mogoče s statutom tudi drugače urediti (spremembe morajo biti vpisane v sodni register). Uprava je zakoniti zastopnik d.d. in njeno zastopstvo je brez omejitev.
- Uprava d.d. ni odgovorna skupščini (razen seveda v enotirnem sistemu). Odgovorna je nadzornemu svetu, ki jo imenuje in razrešuje.
- Uprava mora o svojem delu poročati nadzornemu svetu, predvsem o načrtovani poslovni politiki, donosnosti družbe in poteku poslov.

NADZORNI SVET

- imajo le družbe z dvotirnim sistemom upravljanja
- vrši **nadzor nad vodenjem** poslov družbe – ima naravo gospodarsko političnega vodstva
- člane izvolijo delničarji, predsednika uprave izvolijo člani sveta in zastopa družbo proti članom uprave

- Kljub temu da NS daje, če je tako določeno v statutu, upravi soglasje k določenim poslom, nima pooblastila za dajanje pobud in smernic upravi
- NS nima pooblastila za zastopanje d.d. navzven (zastopa lahko le izjemoma)
- Opravlja naloge predvsem iz področja:
 - Imenovanja in odpoklica članov uprave
 - Odločanja o dajanju posojil članom uprave in prokuristom
 - Sklepanja pogodb s člani uprave ter
 - Zastopanja d.d. v izjemnih primerih
- NS lahko odpokliče člana uprave, če ugotovi:
 - da huje krši obveznosti
 - da ni sposoben voditi poslov
 - če mu skupščina izreče nezaupnico
 - iz drugih ekonomsko-poslovnih razlogov
- Člani uprave in NS so imenovani za obdobje določeno s statutom, ki pa ne sme biti daljše od 6 let (možnost ponovnega imenovanja)
- Organ vodenja (uprava) in organ nadzora (NS), morata biti sklicana vsaj enkrat v četrtletju
- Zakon in statut določita sestavo in število članov organov vodenja in nadzora. Organ vodenja ali nadzora sestavljajo najmanj trije člani, če zakon ne določa drugače. Če ima organ vodenja ali nadzora več članov, se en član imenuje za predsednika.

ENOTIRNO UPRAVLJANJE

Organ upravljanja: UPRAVNI ODBOR (najmanj tričlanski odbor, ki vodi družbo in nadzoruje izvajanje njenih poslov)

- **Skupščina delničarjev** (meeting of shareholders),
- **Upravni odbor** (board of directors) vodi družbo in nadzoruje izvajanje njenih poslov ter zastopa in predstavlja družbo. Upravni odbor lahko imenuje enega ali več izvršnih direktorjev ter lahko na izvršne direktorje prenese določene naloge (npr. vodenje tekočih poslov, skrb za vodenje poslovnih knjig, sestava letnega poročila). Pri opravljanju nalog morajo izvršni direktorji upoštevati navodila in omejitve, ki jim jih postavlja skupščina družbe, upravni odbor, statut in poslovnik o delu izvršnih direktorjev.

Pravni status izvršnih direktorjev moramo razlikovati od statusa članov uprave v dvotirnem upravljanju, zlasti kar zadeva samostojnost vodenja poslov, saj so različno od članov uprave, ki jim ni mogoče dajati navodil, izvršni direktorji dolžni udeležati navodila upravnega odbora.

POSEBNE DOLOČBE (ZGD-1) ZA MANJŠINSKE DELNIČARJE

- po institutu **squeeze-out** lahko imetnik delnic (glavni delničar), ki predstavlja najmanj 90% osnovnega kapitala družbe manjšinske delničarje "iztisne" družbe – ob plačilu poštene cene (denarna odpravnina)
- institut **sell-out** pa analogno manjšinskim delničarjem omogoča izstop iz družbe (na zahtevo enega ali več manjšinskih delničarji, mora glavni delničar ponuditi temu posamezniku ali več manjšinskih delničarjem primerno denarno nadomestilo za odkup)

TEMELJNI PRAVNI VIRI STATUSNEGA (KORPORACIJSKEGA) PRAVA V PRAVNEM REDU RS

- Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93 in osem novel – zadnje tri uskladitvene s pravnim redom EU)- razveljavljen 4. 5. 2006 z ZGD-1
- Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 42/2006 – ZGD-1):
 - usklajen z Uredbo EU 2157/2001/ES
 - urejen nomotehnično
 - uvaja enotni sistem upravljanja
 - usklajuje določbe s tečajnim sistemom ERM2

Uvedba SE kot posebne pravnoorganizacijske oblike v skladu z Uredbo 2157/2001/ES predstavlja enega ključnih vsebinskih sklopov prenove ZGD, katere skrajni rok za uskladitev je potekel 8.10.2004. Vzporedno je uvedba SE implicirala tudi seznanitev s še neznanim enotirnim sistemom upravljanja.

ZGD-1 VKLJUČUJE KLJUČNE SKLOPE (ključni vsebinski sklopi prenove ZGD)

- evropsko delniško družbo (societas europea) - poleg uredbe upošteva še direktivo o delav.parti.
- evro
- določbe o prevzemih – uvedba “**squeeze-out**” in “**sell-out**” malih delničarjev
- določbe o izredni reviziji – iz zakona o prevzem.
- določbe o prenovi ureditve d.o.o. in s.p. – izboljšuje normativno osnovo za d.o.o. in olajšuje preoblikovanje s.p. v kapitalske družbe
- uvaja možnost enotnega sistema upravljanja d.d.
- prenova drugih posameznih določb

SISTEM DELNIC V OSNOVNE KAPITALU D.D.

- v odvisnosti od tehnike izkazovanja lastniške udeležbe v d.d. **razlikujemo**:
 - sistem delnic **z nominalnim** zneskom (par value shares - so tiste delnice, pri katerih je njihova vrednost izrecno označena s številčnim nominalnim zneskom)
 - sistem delnic **brez nominalnega zneska** (no par value shares - vrednost označena drugače ali pa iz samega delniškega nosilca sploh ni razvidna) - nominalni znesek delnic ne predstavlja sestavine delnic; delijo se v:
 - prave ali **pristne** (true)
 - KOSOVNE ali ULOMKOVNE
 - neprave ali **nepristne** (stated)
 - KOSOVNE ali ULOMKOVNE

Kosovne delnice ne izkazujejo nobenega podatka o deležu oziroma obsegu članskih pravic, temveč zgolj navedbo števila delnic, ki ga določena delnica predstavlja (npr. 1 delnica). Takšen zapis je mogoč zato, ker vsaka izdana kosovna delnica določene družbe inkorporira enako velik delež osnovnega kapitala (neprave *no par* delnice) ali čistega premoženja (prave *no par* delnice) družbe.

Ulomkovne – delež delnice je izražen v ulomku (npr. 1/1000) ali odstotku (0,001%) od osnovnega kapitala (neprave *no par* delnice) čistega premoženja (prave *no par* delnice).

Pri pravih razmerje med osnovnim kapitalom in deleži ni merilo za porazdelitev korporacijskih pravic družbe na delnice → **prave no par delnice poudarjajo »udeležbo« v čistem premoženju družbe**

Prave delnice brez nominalnega zneska ni v EU, ker niso dopustne.

Pri nepravih je osnovni kapital razdeljen na delnice, ki predstavljajo določen del osnovnega kapitala, ki pa **neposredno iz same delnice ni razviden** - temveč lahko fiktivni nominalni znesek delnice izračunamo na podlagi statutarnega podatka o višini osnovnega kapitala - osnovni kapital se lahko poveča, ne da bi se morale izdati nove delnice

VSTOP SLOVENIJE V EMU JE ZAHTEVAL

- preračun nominalnega zneska delnic in osnovnega kapitala v evro **ali**
- uvedba delnic brez nominalnega zneska – kosovnih delnic

EVROPSKA DELNIŠKA DRUŽBA (SOCIEATAS EUROPEA)

- urejanje **pravnega statusa gospodarskih družb je načeloma v pristojnosti držav** članic Evropske unije (EU),
- vendar pa so razlike med nacionalnimi sistemi na posameznih področjih **oteževale prosti pretok** blaga, storitev, kapitala in ljudi ter tako **ovirale vzpostavitev enotnega trga**,
- **ustanavljanje novih družb** ali podružnic pravnih subjektov v drugih državah članicah (DČ) in prenosi sedežev v drugo DČ so bili povezani z visokimi stroški (n.pr. obdavčen transfer kapitala),
- statusnopravna heterogenost je povzročala številne **težave tudi v poslovanju** gospodarskih subjektov (različne ureditve delovnega prava, prava konkurence, intelektualne lastnine, socialnih pravic in različni vplivi negospodarskih elementov na procese gospodarskega odločanja,
- nacionalno pripadnost gospodarskih subjektov je večina držav članic EU presojala po **teoriji dejanskega sedeža**

Prizadevanja EU za čim večjo stopnjo poenotenja prava družb:

1. metoda **unifikacije** (z uredbami)
2. metoda **harmonizacije** (z direktivami in priporočili) ter
3. metoda **neposrednega usklajevanja** preko meddržavnih konvencij (vzpodbude državam članicam k sklepanju bilateralnih konvencij)

SPREJEM UREDBE IN DIREKTIV

- Svet Evropskih skupnosti je dne **8. 10. 2001** sprejel **Uredbo o statutu Societas Europaea** (Council Regulation EC No. 2157/2001 on the Statute for a European Company (SE), OJ L 294, 10. 11. 2001),
- po Uredbi se lahko v DČ z različno korporacijsko ureditvijo ustanovi SE, ki lahko **posluje v vseh DČ** z uporabo enotnih pravil,
- SE se registrira v tisti državi članici, kjer **ima uprava sedež**, objava ustanovitve se izvede v Uradnem glasilu EU,
- **možnost prenosa sedeža** družbe iz ene države v drugo, ne da bi bilo treba družbo likvidirati in jo nato ponovno ustanoviti, (poenostavljen prenos sedeža)
- ugodnosti po Direktivi o izogibanju dvojnemu obdavčevanju pri mednarodnih združitvah (Directive on eliminating double taxation of cross – frontier mergers 90/434/EEC),
- toda SE se glede **obdavčitve obravnava enako, kot druge multinacionalke** - SE je davčna zavezanica v vseh državah članicah

SE ni urejena samo z Uredbo, temveč jo ureja tudi uskladivena direktiva o delovski soudeležbi. SE je torej glede večine vprašanj urejena z nadnacionalnim predpisom, vključevanje zaposlenih v upravljalni sestav pa je dopolnilno urejeno v nacionalne pravo DČ EU, pri nas z določbami ZSDU (uredba vs. direktiva)

HIERARHIJA PRAVNIH VIROV

1. pravilo:

- določbe Uredbe in
- določbe **statuta same SE** (v okvirih dispozicije ustanoviteljev)

2. pravilo:

- vprašanj, ki jih **Uredba ne ureja**, ali jih ureja delno, **dopolnjujejo pravila nacionalne zakonodaje** DČ v skladu z Uredbo, posebej regulirana za SE,
- dopolnjuje se tudi s pravili nacionalne zakonodaje DČ **o nacionalnih delniških družbah** in
- dopolnitve z določbami statuta SE v enakem obsegu in z enako pravno veljavo, kot to velja za nacionalne delniške družbe

Dopolnila ureditve SE po pravu RS

- Slovenski zakonodajalec je dopolnil Uredbo 2157/2001/ES z določbami **petega poglavja drugega dela ZGD-1** (Uradni list RS, št. 42/06)
 - **Vpis v register** (431. člen):
 - (1) SE se vpiše v register. Za prijavo družbe za vpis v register se uporabljajo določbe tega zakona o vpisu delniške družbe v register.
 - (2) Predlogu za vpis SE v register je treba priložiti tudi:
 - **sporazum o sodelovanju delavcev pri upravljanju SE** na način in pod pogoji, določenimi v zakonu, ki ureja sodelovanje delavcev pri upravljanju v SE (ZSDUEDD), **ali**
 - **sklep o prekinitvi pogajanj** za sklenitev sporazuma iz prejšnje alineje, sprejet v skladu z zakonom, ki ureja sodelovanje delavcev pri upravljanju v SE, **ali**
 - **izjavo vseh članov posloводства, da sporazum iz prve alineje tega odstavka ni bil dosežen** v ustreznem roku.
 - ZGD-1 obširno ureja vprašanje **prenosa sedeža SE**

USTANOVITEV SE

Za ustanovitev SE je predpisan **minimalni osnovni kapital 120.000 €**

SE se lahko ustanovi na štiri (originarne) načine, in sicer:

1. z **združitvijo dveh ali več obstoječih d.d.** s sedežema v najmanj dveh različnih DČ (čezmejna fuzija kot pripojitev ali spojitev),
2. z oblikovanjem **holdinške družbe**, ki bo imela v lasti delniške družbe oziroma družbe z omejeno odgovornostjo s sedeži v najmanj dveh različnih DČ (“zamenjava delnic”),
3. z ustanovitvijo **skupne družbe hčere družb** s sedežema v najmanj dveh različnih DČ (po pravilih nacionalnega prava) ali
4. s **preoblikovanjem (javne) delniške družbe**, ki je imela najmanj **dve leti** družbo hčer s sedežem v drugi DČ

PRENOS SEDEŽA

- možnost prenosa sedeža SE iz ene države članice v drugo je (bilo) eno najbolj **spornih vprašanj** v pravu družb
- tesno povezano je z vprašanjem pravice do **svobodne ustanovitve**, ki ga zagotavlja PES in ki ga sodišče ES po sodni praksi rešuje v korist ustanoviteljev oziroma delničarjev teh družb (teorije inkorporacije ali teorije sedeža)

439. člen (poenostavljeni prenos sedeža SE):

Če je ista oseba imetnica vseh delnic SE ali če vsi delničarji z izjavo v obliki notarskega zapisa izjavijo, da se odpovedujejo pravici do denarne odpravnine, ni treba upoštevati določb tega zakona o ponudbi denarne odpravnine v predlogu prenosa sedeža in reviziji o primernosti višine denarne odpravnine. Izjavo o odpovedi lahko dajo delničarji tudi ustno na zasedanju skupščine, ki odloča o soglasju za prenos sedeža SE. V takem primeru se ta izjava vključi v zapisnik skupščine.

UPRAVLJANJE V SE

- v določbah 38. do 66. člena Uredba določa kot **obvezni organ skupščino delničarjev**, glede drugih organov pa dopušča **dualističen ali monističen sistem**,
- v primeru **dvotirnega sistema** upravljanja Uredba predvideva nadzorni organ in poslovodstvo (uprava), ki vodi posle SE,
- člane uprave imenuje nadzorni organ (odbor),
- pri **enotirnem** sistemu upravljanja zadošča **en organ**, Uredba pa zahteva **jasno razmejene odgovornosti** oseb, ki opravljajo naloge uprave in nadzora - člane imenuje skupščina - primerljivo s slovensko ureditvijo (upravni odbor z izvršnimi – opravljajo naloge uprave - in neizvršnimi direktorji – opravljajo naloge nadzora).

DELAVSKO SOUPRAVLJANJE V SE

- vprašanje sodelovanja delavcev pri upravljanju je bilo eno najbolj **spornih vprašanj** v procesu nastajanja in ureditve SE, **zato jo je EU izvzela iz Uredbe in sprejela Direktivo** št. 2001/86/EC (Conuncil Directive supplementing the Statute for a European Company with regard to the involvement of employees, OJ L 294, 10. 11. 2001),
- RS je implementirala Direktivo EU v ZSDUEDD in **skupaj z Uredbo o SE tvori enotno ureditev**

Temeljni cilji in načela Direktive SE

- cilj Direktive je, da se delavcem družb, vključenih v SE, zagotovi **takšno raven udeležbe** pri upravljanju SE, ki bo **čim bolj ustrezala udeležbi**, ki so jo **pred vključitvijo** v SE imeli delavci v teh družbah,
- **konkretni način udeležbe** se opredeli s **sporazumom** med predstavniki **delavcev in poslovodstvom**, če pa to ni možno, naj se uporabijo standardna pravila, ki jih v skladu z Direktivo **sprejmejo DČ**,
- pridobljene pravice (before and after principle) so torej podlaga za delavsko udeležbo pri upravljanju

Vsebina delavskega soupravljanja

- ZSDUEDD v skladu z Direktivo ureja čezmejno **obveščanja, posvetovanja in soodločanja**,
- ZSDUEDD smiselno enako kot Direktiva, ki je zelo tehnične narave, združuje dve temeljni načeli:
 - **prosto urejanje** udeležbe delavcev na ravni SE in
 - **načelno ohranitev** obstoječe ravni udeležbe delavcev,

Metode urejanja Direktiva prepušča nacionalnim zakonodajam (način volitev in imenovanj, ..)

PODATKI O USTANOVLJENIH SE

- skupno število SE v DČ EU je **108** (v 17 državah)
- Nemčija 41, Luksemburg 5, Liechtenstein 2, Velika Britanija 4, Švedska 6, Avstrija 8, Belgija 7, Češka 4, Finska 1, Estonija 2, Ciper 1, Norveška 3, Slovaška 2, Latvija 3, Madžarska 2, Nizozemska 9, Francija 8

SKLEPNE UGOTOVITVE IN MNENJA

1. urejanje statusa gospodarskih subjektov je **suverena pravica** držav članic EU,
2. **različne ureditve** v DČ na področju statusa gospodarskih subjektov so povzročale neposredne oziroma posredne **ovire** za prosti pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi in ovire za vzpostavitev enotnega trga,
3. **SE** kot unificirana, nadvladna oblika družbe, za ustanovitev katere je Uredba vzpostavila pravno podlago, je **pomemben prispevek k odpravljanju ovir**,
4. pravna podlaga za ustanovitev SE je bila **vzpostavljena prepozno** in v praksi ne dosega želenega učinka,
5. **prehitel jo je proces harmonizacije** s sprejemom direktiv, s katerimi je EU uskladila številna statusna vprašanja gospodarskih subjektov in
6. **sodišče ES z rešitvami v odločbah o prepovedi uporabe** teorije dejanskega sedeža v DČ - vzpostavilo gospodarskim subjektom s sedežem v eni od DČ enak pravni položaj pri poslovanju v drugih državah članicah, kot ga imajo domači subjekti - to dejstvo nedvomno vpliva na zmanjšan interes posameznih subjektov za ustanovitev SE.

KOMANDITNA DELNIŠKA DRUŽBA

K.D.D. je gospodarska družba, pri kateri najmanj en družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (komplementar), komanditni delničarji, ki imajo delež v osnovnem kapitalu k.d.d., pa za obveznosti družbe do upnikov ne odgovarjajo.

Statu k.d.d. mora sprejeti najmanj **pet oseb**, kar je naopaznejša razlika med k.d.d. in d.d., ki jo lahko ustanovi že ena sama oseba.

Komplementarji k.d.d. vodijo posle in zastopajo družbo. Ker imajo komplementarji položaj članov *organa vodenja* d.d., mora biti to dejstvo vpisano v sodni register.

Odbor komanditnih delničarjev je posebnost k.d.d. in je organ komanditnih delničarjev, ki na podlagi njihovega soglasja (vsi glasovati za) izvaja njihove sklepe. Vsebinski krog sklepov, za

katere je potrebno soglasje komplementarjev in komanditnih delničarjev, se določi s statutom k.d.d.

- je različica d.d. in se od k.d. razlikuje po tem, da je **komanditni kapital organiziran kot delniški** in razdeljen na delnice
- komplementar odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem, komanditni delničarji pa ne
- lahko se oblikuje tudi kot dvojna družba

SODNI REGISTER

Je javna knjiga, ki vsebuje podatke o glavnih statusnih značilnostih in pomembnih dejstvih vpisanih subjektov.

- Načelo inkorporacije (gospodarske družbe z vpisom pridobijo status pravne osebe).
- Vodi ga pristojno okrožno sodišče za vse subjekte, ki imajo sedež na območju tega sodišča.

Pravni viri registerskega prava:

- ZGD-1
- Zakon o sodnem registru (ZSReg)
- Uredba o vpisu družb in drugih pravnih oseb v sodni register

Načela registrskega prava:

- *načelo obveznega vpisa* (vsaka družba mora biti vpisana v sodni register, da pridobi pravno subjektiviteto – razen t.d.),
- *načelo javnosti* (vse, kar je vpisano v sodni register, je javno in dostopno vsakomur, ne da bi posebej izkazoval pravni ali poslovni interes),
 - IZJEME: nobena oseba nima pravice dostopa do podatkov, na način, ki bi ji omogočal ugotovitev določenih *ex lege* (=iz zakona) *dejstev*, in sicer, ali je:
 - določena oseba ustanovitelj (družbenik) v subjektu vpisa in v katerem subjektu vpisa je ustanovitelj (družbenik)
 - določena oseba član uprave oziroma NS v subjektu vpisa in v katerem subjektu vpisa je član uprave oz. NS
 - Vendar: npr. *upnik* (določene osebe) ima pravico do vpogleda in tudi izpisa podatkov
- *publicitetno načelo* (podatki vpisa se objavljajo v Uradnem listu RS oz. na spletnih straneh),
- *načelo zaupanja v registrsko stanje* (podatki, ki so vpisani, ne morejo škodovati tistemu, ki se v dobri veri zanese na te podatke) in
- *načelo ažurnosti* (vsa nova dejstva in podatki morajo biti vpisani v sodni register v določenem roku).

Vpis podatkov v register načeloma pridobi učinek nasproti tretjim osebam šele z dnem objave podatkov vpisa v Uradnem listu Republike Slovenije.

Zgradba/sestava SR

SR je sestavljen iz:

- glavne knjige (se rabi za vpise in objavo podatkov o pravno pomembnih dejstvih, za katere zakon določa, da se vpišejo v register)
- zbirke listin (vse listine, na podlagi katerih je bil opravljen vpis posameznega pravno pomembnega dejstva ali za katere to določa zakon, je treba tudi vložiti v zbirko listin) - so podlaga za posamezen vpis v sodni register (npr. statut družbe, sklep o imenovanju direktorja ipd.)

Vrste vpisov

- *konstitutivni (dokončni)* vpis: npr. na podlagi statuta se opravi vpis v sodni register.
- *deklaratorni (obvestilni)* vpis: npr. vpis sklepa o imenovanju direktorja družbe.
- *pogojni (začasni) vpis*: še ne učinkuje, dokler se ne izpolni določena okoliščina, potem pa se ga nadomesti z novim vpisom.

Podatki vpisa (podatki, ki se vpisujejo v SR)

Dve vrsti vpisov podatkov - tisti, ki so:

- pomembni za *status* subjekta (*statusni vpisi*)
 - to so vpisi v zvezi z ustanovitvijo, organiziranjem in prenehanjem subjektov vpisa (npr. o zaključku postopka stečaja ali likvidacije)
- pomembni za posamezni subjekt pri nastopanju v *pravnem prometu*
 - podatki, ki se vpisujejo v SR zaradi njihove pomembnosti za pravni promet so zlasti: vpis firme, sedeža, dejavnosti, podatki o *osebah* in obsegu pooblastila zastopnikov gospodarskih družb, o pojavnih oblikah zastopnika (npr. prokurist) itn.

Izbris iz SR:

Po uradni dolžnosti se iz SR izbriše gospodarska družba, če je izpolnjen eden od naslednjih pogojev:

- če gospodarska družba nima premoženja (če neprekinjeno v obdobju 12 mesecev ne opravlja plačil računov)
- če nastopi razlog, ki ga za izbris gospodarske družbe brez likvidacije določa drug zakon

POVEZANE DRUŽBE (GIZ, KONCERN, HOLDING)**GIZ**

GIZ lahko ustanovita vsaj dve družbi oziroma podjetnika (s.p.)

- Gospodarsko interesno združenje je v bistvu **neprofitna organizacija**, saj nima cilja v ustvarjanju dobička (1. in 2. odst. 563. člena ZGD-1).
- Je pravna oseba, vendar se lahko ustanovi tudi **brez osnovnega kapitala**.
- Ustanovijo ga fizične (s.p.) ali pravne osebe (vsaj dve osebi).
- Njegov namen/cilj je olajševati in pospeševati pridobitno dejavnost svojih članov.
- Vsi akti in dokumenti združenja, zlasti pa dopisi, računi, oglasi in razna obvestila in objave, morajo vsebovati jasno oznako firme združenja z dodatkom »gospodarsko interesno združenje« ali kratico »GIZ«.

USTANOVITEV

- GIZ se ustanovi s **pogodbo o ustanovitvi**.
- Sklenjena mora biti v obliki notarskega zapisa ter objavljena.
- Spremembe pogodbe o ustanovitvi je treba skleniti in objaviti v enaki obliki kot pogodbo. Proti tretjim osebam učinkujejo te spremembe šele od dneva objave.
- Ob začetku stečaja, likvidacije ali izgube poslovne sposobnosti posameznega člana članstvo preneha z dnem začetka stečaja ali postopka likvidacije ali z dnem ugotovitve izgube sposobnosti. Združenje v takem primeru obstaja še naprej, razen če je v pogodbi drugače določeno.

VSEBINA POGODBE

Predvsem mora pogodba vsebovati:

- ime združenja,
- imena in priimke ali firme članov združenja, njihovo pravno obliko, prebivališča ali sedeže ter podatke o vpisu v register,
- čas, za katerega je združenje ustanovljeno, razen če je ustanovljeno za nedoločen čas,
- cilj in dejavnost združenja in
- sedež združenja.

UPRAVLJANJE GIZ

- Gospodarsko interesno združenje ima skupščino in poslovodstvo (upravo).
- Skupščino sestavljajo člani združenja.
- Domneva se, da ima vsak en glas, če pogodba ne določa drugače.
- Skupščina se sestaja po potrebi, obvezno pa se mora sestati, če to zahteva vsaj 1/4 članov združenja.

PRISTOJNOSTI SKUPŠČINE

- Z zakonom niso določene, zato jih je potrebno predvideti v ustanovitveni pogodbi.
- Podobne so pristojnostim skupščine delniške družbe: imenovanje uprave, sprejemanje poročila o poslovanju ter letni obračun, sklepov o povečevanju oz. zmanjšanju kapitala ter morebitne statusno-organizacijske spremembe (sprejemanje novih članov, določitev novih dejavnosti, določitev pogojev za izstop in vstop).

POSLOVODSTVO

- Poslovodstvo ima lahko enega ali več oseb.
- Člani poslovodstva so lahko fizične ali pravne osebe. (Za razliko od delniške družbe!)
- Način upravljanja združenja, imenovanje članov poslovodstva in določitev njihovih pooblastil, pravic in pogojev za odpoklic, **se določi s pogodbo o ustanovitvi ali sklepom skupščine**.

ODGOVORNOST

- Člani poslovodstva združenja in stalni predstavniki članov pravnih oseb so **odgovorni posamično ali solidarno** združenju in tretjim osebam za kršitve predpisov, ki se nanašajo na združenje, kršitve ustanovitvene pogodbe ter za napake pri poslovanju.

PREOBLIKOVANJE GIZ

- Združenje se lahko preoblikuje v drugo pravno osebo (npr. družbo z neomejeno odgovornostjo) brez prenehanja ene in nastanka nove pravne osebe.

PRENEHANJE IN LIKVIDACIJA

Združenje preneha:

- s pretekom časa, če je ustanovljeno za določen čas;
 - zaradi uresničitve ali ugasnitve cilja združenja;
 - na podlagi sklepa članov ali
 - na podlagi sodne odločbe.
- Za postopek likvidacije pa se smiselno uporabljajo določbe o likvidaciji delniške družbe.

EVROPSKI GIZ

- Ureja ga Uredba 2137/85/EGS.
- Glede vprašanj, ki z Uredbo niso urejena, se tudi za evropsko združenje uporabljajo določbe tega ZGD-1, ki veljajo za združenje.
- **Lastnost pravne osebe** pridobi z vpisom v register v Republiki Sloveniji.
- Član posloводства je lahko tudi pravna oseba (ki pa mora imenovati za svojega stalnega predstavnika fizično osebo).
- Članstvo v združenju preneha z dnem začetka stečaja ali likvidacije člana združenja.
- V vseh aktih in dokumentih (namenjenih tretjim osebam) mora uporabljati jasno označeno ime evropskega združenja z dodatkom »evropsko gospodarsko interesno združenje« ali kratico »EGIZ«.

HOLDINGI IN KONCERNI

- **Holdingi** (562. člen ZGD-1) in **koncerni** (530. člen ZGD-1) so z zakonom določeni načini povezovanj družb, ki ustvarjajo različne pravne posledice, niso pa pravno-organizacijske oblike (s povezovanjem ne nastane nova pravna osebnost).
- Temeljijo bodisi na temelju pogodb, bodisi na temelju večinskega lastništva deležev.
- To ustvarja posledice predvsem v položaju delničarjev in upnikov, na drugi strani pa organov upravljanja in poslovoidenja.

KONCERN

- Koncern tvorita dve ali več pravno samostojnih družb, ki so povezane z enotnim vodstvom obvladujoče družbe.

ODVISNA IN OBVLADUJOČA DRUŽBA

Odvisna družba je:

- **pravno samostojna** družba,
- ki jo neposredno ali posredno **obvladuje druga družba** (obvladujoča družba).

- Domneva se, da je družba v večinski lasti odvisna od družbe, ki ima v njej večinski delež.

RAZLIKUJEMO

- koncerne z razmerjem podrejenosti od koncernov z razmerjem enakopravnosti

VRSTE KONCERNOV

- ena obvladujoča in ena ali več odvisnih družb, povezanih pod enotnim vodstvom obvladujoče družbe (**dejanski koncern**);
- družbe, ki so povezane s pogodbo o obvladovanju (**pogodbeni koncern**);
- pravno samostojne družbe povezane z enotnim vodstvom, ne da bi bile pri tem družbe medsebojno odvisne (**koncern z razmerjem enakopravnosti**).

DEJANSKI KONCERN

- Njegov obstoj se domneva v primeru, ko ima obvladujoča družba v lasti večinski delež v odvisni družbi.
- Prav tako velja domneva, da ima obvladujoča družba pravico do enotnega vodenja, zato tudi njena odgovornost za škodljivo vodenje.

POGODBENI KONCERN

- Nastane na podlagi pogodbe o obvladovanju.
- Za sklenitev pogodbe je potrebno soglasje skupščine (tričetrtinska večina) odvisne družbe.
- Na osnovi pogodbe se prenese pravica vodenja odvisne družbe na drugo družbo, ki tako postane obvladujoča (poslovodstvo odvisne družbe mora spoštovati navodila poslovodstva obvladujoče družbe → obveznost poravnavanja letne izgube).
- V praksi se največkrat dejanski koncern preoblikuje v pogodbenega (davčni razlogi).

VKLJUČITEV (VKLUČENE DRUŽBE)

- Velja za posebno vrsto koncerna, v katerem sta vedno povezani dve delniški družbi.
- Po 555. členu ZGD-1 se lahko delniška družba s sklepom skupščine vključi v glavno družbo, če glavni družbi pripada 95 % vseh delnic družbe.
- Glavna družba ima na podlagi vključitve pravico dajati upravi vključene družbe neomejena navodila za vodenje, hkrati jamči za obveznosti vključene družbe in pokriva letno izgubo v vključeni družbi .

RAZLIKUJ VKLJUČITEV OD SPOJITVE!

KONCERNI Z RAZMERJEM ENAKOPRAVNOSTI

- Z enotnim vodstvom povezane družbe, ki med seboj niso odvisne.
- Nastane s pogodbo (vendar ne s pogodbo o obvladovanju kot v primeru pogodbenega koncerna).
- S pogodbo pridobi ena družba pri poslovnem odločanju vodilno vlogo.

HOLDING

- Je družba, ki ima večino deležev pravno samostojne družbe.
- Opravlja predvsem dejavnost ustanavljanja, financiranja in upravljanja tistih družb, v katerih ima holding večinsko udeležbo
- Glavna dejavnost holdinga je torej upravljanje z deleži, ki jih ima v drugih podjetjih in financiranje drugih podjetij.
- Če mu to omogoča kapitalska udeležba, lahko prevzame tudi vodstvene funkcije (holding koncern).

Z razliko od pojma koncern, s katerim razumemo povezavo več družb z enotnim vodstvom, je holding ustanovljen zato, da bi ta družba upravljala v drugih pravno samostojnih družbah.

GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE (GJS)

Za urejeno zagotavljanje zadovoljevanja javnih potreb, ki jih sicer ne bi bilo mogoče trajno in nemoteno zagotoviti na trgu, so potrebne gospodarske javne službe.

Način in oblike njihovega izvajanja so določeni z Zakonom o gospodarskih javnih službah (ZGJS)

Z vidika ustanoviteljstva in subjekta, ki naj zagotovi oskrbo z materialnimi javnimi dobrinami so GJS:

- republiške (opravljanje republiške javne službe predpiše Vlada RS z uredbo)
- lokalne (...z odloki)

RS zagotavlja sredstva iz proračuna za financiranje republiških GJS, lokalne skupnosti pa zagotavljajo financiranje lokalnih javnih služb.

Koncesije za izvajanje javnih služb → privatizacija javnih služb

Koncesija se podeli na podlagi koncesijskega akta. Z aktom o koncesiji se zadevni osebi podeli pravico *opravljati* javno službo. Razmerja med *koncedentom* in *koncesionarjem* ter vsa vprašanja v zvezi z opravljanjem javne službe se uredijo s koncesijsko pogodbo (v njej se določi: čas trajanja koncesije, odpovedni rok zanjo in sankcije, če koncesionar ne bi opravljal javne službe skladno z zakonom in koncesijsko pogodbo). Koncesija se lahko da zavodu, drugim organizacijam ali posamezniku.

PRAVNOORGANIZACIJSKE OBLIKE IZVAJANJA JAVNIH SLUŽB

GJS se lahko organizirajo in izvajajo v:

- režijski obrat
 - ni pravna oseba
 - organizirani kot nesamostojni ali kot samostojni režijski obrati
- javni gospodarski zavod
 - ustanovi vlada ali lokalna skupnost za opravljanje ene ali več gospodarskih dejavnosti, ki se v celoti izvajajo kot neprofitne

- praviloma je pravna oseba
- poslovanje in njegovo delo vodi direktor
- zavod upravlja upravni odbor, v katerega ustanovitelj (vlada ali lokalna skupnost) imenuje najmanj polovico članov
- javno podjetje
 - ustanovi vlada ali lokalna skupnost kot podjetje v lasti države ali lokalne skupnosti
 - ustanovi se lahko tudi z vložki zasebnega kapitala, kadar to ni v nasprotju z javnimi interesi
 - poslovanje in delo javnega podjetja vodi direktor
 - UPORABA: ZGD-1 + ZGJS
- koncesionirana gospodarska javna služba
 - opravlja jo koncesionar v svojem imenu za svoj račun na podlagi pooblastila dajalca koncesije (republika ali lokalna skupnost)
 - koncesionar je lahko f.o. ali p.o.

SODELOVANJE DELAVCEV PRI UPRAVLJANJU

PRAVNI VIRI

- ZGD-1
- ZSDU – Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju
 - Ta zakon določa načine in pogoje za sodelovanje delavcev pri upravljanju:
 - gospodarskih družb, ne glede na obliko lastnine,
 - samostojnih podjetnikov posameznikov z najmanj 50 delavci in
 - zadrug
 - tudi javna podjetja, banke, zavarovalnice
 - ne za SE

MODELI SOUPRAVLJANJA DELAVCEV (ni v knjigi)

Različni sistemi delavske participacije v svetu se med seboj razlikujejo predvsem po naslednjih značilnostih:

a) PO INSTITUCIONALNI UREDITVI URESNIČEVANJA DELAVSKE PARTICIPACIJE

- **integrativni model**, ki predvideva enakopravno članstvo predstavnikov zaposlenih neposredno v organih upravljanja družbe;
- **partnerski (kooperacijski) model**, omogoča participacijo preko posebnega izvoljenega delavskega predstavništva (svet delavcev, obratni svet ipd.) ali preko skupnih odborov, komitejev ipd., ki so sestavljeni iz predstavnikov delodajalcev ter predstavnikov delavcev;
- **dogovorni model**, ki konkretne načine participacije delavcev v celoti prepušča internemu dogovoru med organi družbe in predstavniki delavcev ali kolektivni pogodbi s sindikatom, medtem ko z državnimi predpisi sistem delavske participacije ni posebej urejen;

b) PO VSEBINI IN OBSEGU PARTICIPACIJSKIH PRAVIC

- **tehnološko-organizacijska participacija**, ki je omejena predvsem na možnost vplivanja delavcev na organizacijo delovnega mesta, potek delovnega procesa, tehnologijo, dajanje pobud in predlogov itd.;

- **ekonomska participacija**, ki obsega tudi vpliv delavcev na poslovno politiko in druge pomembne upravljalvske odločitve družbe;
- c) PO NAČINU URESNIČEVANJA DELAVSKE PARTICIPACIJE
- **individualna (neposredna) participacija**, ki jo delavci uresničujejo kot posamezniki in poteka na delovnem mestu;
 - **kolektivna (predstavniška) participacija**, ki jo delavci uresničujejo preko svojih predstavništev in se nanaša na pomembnejše skupne zadeve družbe;
- d) PO VLOGI IN POLOŽAJU SINDIKATA V SISTEMU DELAVSKE PARTICIPACIJE
- **participacija preko sindikata** (enotni sistem delavskih predstavništev ali “švedski model”), kjer vlogo delavskih predstavništev opravljajo neposredno sindikati;
 - **participacija preko posebnih delavskih predstavništev** (dualni sistem delavskih predstavništev ali “nemški model”), kjer so sindikati na eni in delavska predstavništva na drugi strani institucionalno ločeni ter imajo tudi ločene pristojnosti.

Slovenski model je mešan.

OBSEG SODELOVANJA OBSEGA PRAVICE DO:

- pobude in pravico do odgovor nanjo
- obveščeniosti
- dajanja mnenj in predlogov ter pravico do odgovora nanje
- možnosti ali obveznosti skupnih posvetovanj z delodajalcem
- soodločanje
- zadržanje odločitev delodajalca

(to so načini sodelovanja)

UVELJAVLJANJE PRAVIC

Glede na način *uresničevanja pravic*, prej omenjene pravice razvrščamo po tem ali jih uresničujejo delavci kot *posamezniki* ali pa jih uresničujejo *kolektivno*:

- v svetu delavcev ali po delavskem zaupniku
- na zboru delavcev
- po predstavnikih delavcev v organih zadevne gospodarske družbe ali zadrage (npr. v NS d.d.)

SVET DELAVCEV IN DELAVSKI ZAUPNIK

Delavski zaupnik:

- v gospodarski družbi, v katerih je zaposlenih do 20 delavcev z aktivno volilno pravico, delavci sodelujejo pri upravljanju po delavskem zaupniku

Svet delavcev:

- se oblikuje, če je v družbi zaposlenih več kot 20 delavcev z aktivno volilno pravico
- mandat članov SD: 4 leta (lahko so vnovič izvoljeni)
- Število članov SD:
 - DO 50 delavcev - 3 člani
 - DO 100 - 5
 - DO 200 - 7
 - DO 400 - 9
 - DO 600 - 11

- DO 1000 - 13
- DODATNIH 1000 - SE POVEČUJE SD ZA 2 ČLANA

Pravico voliti predstavnike v svet delavcev imajo vsi delavci, ki delajo v družbi nepretrgoma najmanj šest mesecev (aktivna volilna pravica)

SD ima pravico sklicati zbor delavcev, ki ga sestavljajo vsi zaposleni razen posloводства. Možen je tudi sklic zbora delavcev po posameznih org. enotah (npr.: v računovodstvu, v orodjarni, v komerciali,...). Temeljna pravica zbora delavcev je pravica obravnavati vprašanja iz pristojnosti SD oz. njegovega odbora. ZD pa ne more odločati o tistih vprašanjih, za katera je pristojen SD oz. njegov odbor.

VOLITVE SD,...

Pravico biti izvoljeni v svet delavcev imajo vsi delavci, ki imajo aktivno volilno pravico po tem zakonu in so zaposleni v družbi nepretrgoma najmanj 12 mesecev (pasivna volilna pravica).

V novoustanovljeni družbi imajo aktivno in pasivno volilno pravico vsil delavci, ne glede na dobo zaposlitve. V novoustanovljeni družbi lahko najmanj trije delavci ali v družbi zastopani reprezentativni sindikati skličejo zbor delavcev zaradi izvolitve sveta delavcev. Na zboru delavcev se delavci z večino glasov delavcev z aktivno volilno pravico odločajo o oblikovanju sveta delavcev. Če je sprejeta odločitev o oblikovanju sveta delavcev, zbor delavcev imenuje volilno komisijo in določi dan volitev v svet delavcev. Člane volilne komisije lahko predlaga vsak delavec in v družbi zastopani sindikati. Izvoljeni so tisti kandidati za člane volilne komisije, ki dobijo največ glasov.

Pravico predlagati kandidate za člane sveta delavcev imajo:

- v družbi z več kot 20 do 50 delavci – najmanj trije delavci z aktivno volilno pravico;
- v družbi z več kot 50 do 300 delavci – najmanj desetina delavcev z aktivno volilno pravico;
- v družbi z nad 300 delavci – najmanj desetina delavcev z aktivno volilno pravico, vendar je v vsakem primeru veljaven predlog, ki ga poda najmanj 50 delavcev;
- vsak reprezentativni sindikat v družbi.

Predlogi kandidatov za člane sveta delavcev, se predložijo volilni komisiji

Člani sveta delavcev se volijo s tajnim in neposrednim glasovanjem. Vsak delavec ima en glas. Delavci glasujejo osebno.

Svet delavcev izvoli predsednika in njegovega namestnika. Predsednik zastopa in predstavlja svet delavcev.

Način dela sveta delavcev se uredi s poslovníkom.

Svet delavcev lahko ustanovi odbore za obravnavo posameznih vprašanj iz svoje pristojnosti. Odbori sveta delavcev se lahko ustanovijo tudi za obravnavo tistih vprašanj, ki so pomembna za posebne skupine delavcev (ženske, invalidi, mladi delavci ipd.). Svet delavcev lahko ustanovi odbore sveta delavcev tudi za posamezne organizacijske enote družbe oziroma dele delovnega procesa ter za dele družbe, ki so izven sedeža družbe (dislocirane enote), če je v dislocirani enoti najmanj deset delavcev z aktivno volilno pravico.

Pristojnosti odborov sveta delavcev določi svet delavcev s poslovnikom. Največ tretjina odbora sveta delavcev je lahko sestavljena iz delavcev, ki niso člani sveta delavcev. Organ upravljanja in direktorja družbe se obvesti o ustanovitvi odborov sveta delavcev, njihovi sestavi in pristojnostih.

Odbori sveta delavcev obravnavajo vprašanja iz svoje pristojnosti in o svojih zaključkih ter predlogih obvestijo svet delavcev, ki o tem sprejme končno odločitev.

Svet delavcev ima predvsem naslednje pristojnosti (NALOGE):

- skrbi za to, da se izvajajo zakoni in drugi predpisi, sprejete kolektivne pogodbe ter doseženi dogovori med svetom delavcev in delodajalcem;
- predlaga ukrepe, ki so v korist delavcev;
- sprejema predloge in pobude delavcev in jih v primeru, da so upravičeni, upošteva pri dogovarjanju z delodajalcem;
- pomaga pri vključevanju v delo invalidom, starejšim in drugim delavcem, ki jim je zagotovljeno posebno varstvo.

SVET DELAVCEV KAPITALSKO POVEZANIH DRUŽB

V kapitalsko povezanih družbah se lahko ustanovi SD, v katerem sodelujejo predstavniki vseh kapitalsko povezanih družb. Člane SD kapitalsko povezanih družb imenujejo sveti delavcev teh družb. Člani tega skupnega organa kapitalsko povezanih družb pa so lahko le člani svetov delavcev povezanih družb. SD je pristojen za obravnavanje vprašanj, ki se nanašajo na delavce v vseh kapitalsko povezanih družbah.

SODELOVANJE DELAVCEV V ORGANIH DRUŽB IN ZADRUG

Sodelovanje delavcev pri upravljanju v *organih družbe* se uresničuje:

- s predstavniki delavcev v NS oz. v nadzornem odboru zadruga
 - število predstavnikov: ne manj od 1/3 in ne več id 1/2 vseh članov NS
 - lahko pa tudi po predstavniku delavcev v upravi družbe (s t.i. delavskim direktorjem)
 - delavski direktor (direktor za delo): v upravo ga predlaga SD
 - družba mora imeti več kot 500 zaposlenih
- Dvotirni sistem:
 - Predstavniki delavcev v nadzornem svetu družbe ,
 - lahko pa tudi predstavnik delavcev v upravi družbe (delavski direktor)
 - Enotirni sistem:
 - Predstavniki delavcev v upravnem odboru in v njegovih komisijah ,
 - lahko pa tudi predstavnik delavcev med izvršnimi direktorji družbe

SODELOVANJE DELAVCEV PRI UPRAVLJANJU DRUŽBE

Sodelovanje delavcev pri upravljanju družbe se uresničuje tako, da so delavci:

- neposredno obveščeni in da lahko neposredno dajejo predloge in mnenja,
- obveščeni preko delavskega zaupnika ali sveta delavcev, ter da preko njega dajejo predloge in mnenja, zahtevajo skupno posvetovanje z delodajalcem, soodločajo o posameznih, s tem zakonom določenih vprašanjih in zahtevajo zadržanje posameznih odločitev delodajalca do sprejema končne odločitve na pristojnem organu.

Delodajalec mora obveščati svet delavcev predvsem o vprašanjih, ki se nanašajo na:

- gospodarski položaj družbe,
- razvojne cilje družbe,
- stanje proizvodnje in prodaje,
- splošni gospodarski položaj panoge,
- spremembo dejavnosti,
- zmanjšanje gospodarske dejavnosti,
- spremembe v organizaciji proizvodnje,
- spremembe tehnologije,

SKUPNO POSVETOVANJE

Oblika sodelovanja med SD in delodajalcem. Dolžnost delodajalca je, da seznaní SD o predvidenih odločitvah o statusnih in kadrovskih vprašanjih, se z njimi posvetuje in si prizadeva za uskladitev stališč (npr. o prodaji družbe,...).

SOODLOČANJE

Delodajalec *mora* predložiti v soglasje svetu delavcev *predloge* odločitev v zvezi z:

- osnovami za odločanje o izrabi letnega dopusta in odločanje o drugih odsotnostih z dela,
- merili za ocenjevanje delovne uspešnosti delavcev,
- kriteriji za nagrajevanje inovacijske dejavnosti v družbi,
- razpolaganjem s stanovanjskim skladom, počitniškimi zmogljivostmi in drugimi objekti standarda delavcev,
- kriteriji za napredovanje delavcev.

Svet delavcev mora predloge iz prejšnjega odstavka obravnavati in se do njih opredeliti v osmih dneh od predložitve v soglasje.

Če se svet delavcev ne opredeli do predlogov v roku iz prejšnjega odstavka, se šteje, da z njimi soglašá.

Soglasje, sprejeto na svetu delavcev in v pisni obliki podano delodajalcu k njegovemu predlogu, se šteje kot dogovor med svetom delavcev in delodajalcem.

PRAVICA SD DO ZADRŽANJA ODLOČITVE DELODAJALCA

SD ima pravico s sklepom zadržati posamezne odločitve delodajalca in sočasno sprožiti postopek za rešitev medsebojnega spora. Spore med SD in delodajalcem rešuje *arbitraža*, ki ke sestavljena iz enakega števila članov, imenovanih po SD in po delodajalcu, ter enega neutralnega člana – predsednika arbitraže (z njegovim imenovanjem se strinjata oba: SD in delodajalec)

EVROPSKI SVET DELAVCEV

Zakon o evropskih svetih delavcev (ZESD) ureja ustanavljanje ESD, ki jih sestavljajo predstavniki delavcev.

Cilj ZESD je *izboljšati* pravico delavcev do obveščanja in posvetovanja v družbah, ki so ustanovljene v DČ EU. ZESD se uporablja za gospodarske družbe na območju EU, ki imajo sedež v RS, in za povezane družbe na območju EU, katerih obvladujoča družba ima sedež v RS.

Posebno pogajalsko telo se ustanovi zato, da se z glavnim poslovodstvom družbe pogaja glede dogovora o obveščanju in posvetovanju z delavci.

Glavno poslovodstvo (npr. uprava) in posebno pogajalsko telo se lahko odločita, kako bosta organizirala obveščanje in posvetovanje z delavci. Dogovor mora veljati za vse delavce v državah članicah Evropske unije, v katerih posluje družba ali podružnica oziroma povezane družbe. Stranki se dogovorita ali se za obveščanje in posvetovanje ustanovi evropski svet delavcev ali pa se uvede postopek obveščanja in posvetovanja z delavci.

Pristojnosti in naloge ESD:

Evropski svet delavcev ali njegov odbor ima *pravico*, da se *enkrat* letno sestane z glavnim poslovodstvom zaradi obveščanja in posvetovanja v zadevah, ki se nanašajo najmanj na dve podružnici ali dve družbi v različnih državah članicah Evropske unije. Čas in kraj seje je potrebno uskladiti z glavnim poslovodstvom. Evropski svet delavcev se lahko sestane še na nadaljnjih sejah, če se glavno poslovodstvo s tem strinja. Seje evropskega sveta delavcev niso javne.

Letno obveščanje in posvetovanje:

Glavno poslovodstvo vsaj *enkrat* v koledarskem letu obvesti ESD in se z njim *posvetuje* o poslovnem uspehu in perspektivah družbe ali povezanih družb, ki poslujejo na območju EU.

TEMELJI INSOLVENTNEGA PRAVA

PRAVNI VIR STEČAJNEGA PRAVA

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIP) – uporablja se od 1.10.2008

Ta zakon ureja:

1. finančno poslovanje pravnih oseb,
2. postopke zaradi insolventnosti nad pravnimi in fizičnimi osebami ter
3. postopke prisilnega prenehanja pravnih oseb.

RAZLOGI ZA PRENEHANJE

Družba preneha zaradi naslednjih razlogov:

- s pretekom časa, za katerega je bila ustanovljena; (velja za d.d. in d.o.o.)
- s sklepom skupščine, ki mora biti sprejet z najmanj tričetrtinsko večino zastopanega osnovnega kapitala; statut lahko določi višjo večino in druge zahteve; (pri d.o.o. morajo družbeniki sklep sprejeti s vsaj $\frac{3}{4}$ večino glasov vseh družbenikov; tudi tukaj lahko družbena pogodba določi višjo večino)
- če poslovodstvo ne deluje več kot 12 mesecev; (ta razlog pri d.o.o. ni predviden)
- če sodišče ugotovi ničnost kapitalske družbe;
- s stečajem;
- na podlagi sodne odločbe;
- z združitvijo v kakšno drugo družbo, ali
- če se zmanjša osnovni kapital družbe pod minimum, razen če se ta ponovno deseže s povečanje osnovnega kapitala

PRISILNA PORAVNAVA

Prisilna poravnava pomeni poskus sanacije gospodarskega subjekta, pri katerem so že podani razlogi, zaradi katerih bi se nad njim lahko začel stečajni postopek. Zakon omogoča dolžniku, da predlaga upnikom prisilno poravnavo v skladu z izdelano metodo finančne reorganizacije, katere namen je, da se zmanjšajo terjatve oziroma da se odloži plačilo dolgov ter tudi, da se dolžnik s pogajanjem z dolžnikom dogovori o drugih ukrepih, ki bi jih ob njegovem aktivnem sodelovanju izpeljal v prisilni poravnavi. Končna posledica oziroma cilj prisilne poravnave je odprava vzrokov za slab gospodarski položaj dolžnika in da se ohrani dolžnik kot celota v njegovi podjetniški funkciji. Kot metodi finančne reorganizacije navajamo: konverzija upniških terjatev, zmanjšanje števila pri dolžniku zaposlenih delavcev.

STEČAJ

Stečajni postopek se sproži, kadar sta podana stečajna razloga dalj časa trajajoča plačilna nesposobnost (insolventnost) oziroma prezadolženost. Premoženje dolžnika ne pokriva njegovih obveznosti in so obveznosti družbe ter dolgovi večji od premoženja. Stečajni upravitelj skuša stečajno maso najboljše prodat, od česar se odštejejo stroški stečajnega postopka in se oblikuje dokončna razdelitvena masa. V primeru, da razdelitvena masa ne zadošča za celotno poplačilo terjatev, se te poplačajo sorazmerno v skladu z določbami Zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji.

LIKVIDACIJSKI POSTOPEK

Likvidacija družbe je prenehanje družbe, kjer premoženje zadostuje za poplačilo upnikov. Družba lahko preneha redno ali po skrajšanem postopku. Za skrajšani postopek prenehanja družbe je pomembno, da so poplačane vse obveznosti družbe, da so urejena vsa razmerja z delavci in da družbeniki prevzemajo obveznosti plačila morebitnih preostalih obveznosti družbe, za kar odgovarjajo z vsem svojim premoženjem.

Opomba: o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji je tukaj premalo napisano → glej 3. sklop: Uvod v Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (v pripravi).

OBLIGACIJSKO PRAVO

PRAVICA

- je pravno zavarovano upravičenje upravičenca, da lahko ravna na določen način (v svojem interesu)
 - kadar je upravičenje hkrati v interesu drugega, gre za dolžnostno upravičenje (roditeljska pravica) in
 - kadar je subjektu naloženo določeno ravnanje v izključnem interesu drugega govorimo o pravni dolžnosti
- **dopušča aktivno ali pasivno ravnanje - izraža različno stopnjo svobode pravnega subjekta**
- za primer, da je pravica subjektu kršena ali ogrožena, mu pravni red omogoča vložitev zahtevka

ZLORABA PRAVICE

- se zgodi, ko nosilec pri **konkretizaciji in materializaciji abstraktnega upravičenja preseže meje** (npr. služnost – kolovoznice povzročijo zamakanje sosednjega zemljišča)
- v primeru nastanka **konflikta dveh** pravic, ki se medsebojno ne izključujeta (zgornji vodni upravičenec jemlje vodo spodnjemu)
- je prepovedana (vestno in pošteno ravnanje)

STVARNE PRAVICE

Stvarna pravica (pravica na stvari), ki daje njenemu imetniku (lastnik) najširša upravičenja. Lastnik sme svojo stvar uporabljati, obremeniti (npr. dati v zastavo, ustanoviti hipoteko), prodati, razdeliti, uničiti.

Lastnik sme od vseh ostalih pričakovati oz. zahtevati, da se bodo vzdržali vsakršnih posegov v njegovo pravico (da mu stvari ne bodo odvzeli, ukradli, da ne bodo vozili po njegovem zemljišču itd.).

Predmet stvarne pravice je **individualno določena samostojna stvar** (energija, določena valovanja), ki jih človek lahko obvladuje

Stvarne pravice so:

- lastninska pravica
- zastavna pravica
- zemljiški dolg
- služnosti
- pravica stvarnega bremena
- stavbna pravica

LASTNINSKA PRAVICA

Uvrščamo jo v krog stvarnih pravic, je pravica, ki lahko obstaja na nepremičninah ter nepremičnih stvareh in lastniku daje pravico imeti predmet te pravice v svoji posesti, ga uporabljati in z njim razpolagati v mejah, ki jih določa zakon. Lastninska pravica je torej absolutna pravica in deluje proti vsakomur in nihče ne sme kršiti lastninske pravice drugih oseb (nosilcev). Lastninska pravica se lahko pridobi predvsem na podlagi: *zakona, pravnega posla* ali z *dedovanjem*.

- je stvarna pravica na premičnih in nepremičnih stvareh, na podlagi katere ima njen nosilec pravico do **posesti** stvari, **uporabe** stvari in **razpolaganja s stvarjo**
- **pravni temelj pridobitve je lahko:**
 - zakon
 - pravni posel
 - dedovanje

VSEBINO LASTNINSKE PRAVICE

- določa zakon tako, da je zagotovljena njena **gospodarska, socialna in ekološka** funkcija
- če je za to izkazan javni interes, se lahko proti nadomestilu v naravi ali plačilu odškodnine omeji ali odvzame
- omejitev lahko temelji tudi na volji lastnika (prepoved obremenitve ali odtujitve)

ZASTAVNA PRAVICA – HIPOTEKA

Zastavna pravica je pravica na tuji stvari, ki obstaja v tem, da lahko zastavni upnik zahteva izpolnitev svoje terjatve iz določene zastavne stvari. Predmet zastavne pravice je lahko nepremičnina ali premična stvar (vsendar sami posamezna individualno določena stvar zaradi tega se ne more zastaviti celotnega premoženja – npr. zapuščine).

Zastavna pravica je torej ex lege določena pravica zastavnega upnika, da se zaradi neplačila zavarovane terjatve ob njeni zapadlosti poplača skupaj z obrestmi in stroški iz vrednosti zastavljenega predmeta. Predmet zastavne pravice so lahko stvar, pravice in vrednosti papirji, če je mogoče z njimi razpolagati in če imajo premoženjsko vrednost.

- zastavna pravica je **pravica na tuji stvari** (določeni) – na stvari, pravici, vrednostnem papirju (s premoženjsko vrednostjo)
- ustanovi se v korist zastavnega upnika, ki se lahko iz zastavljene stvari poplača, če mu dolžnik iz določenega pravnega razmerja svoje obveznosti do zapadlosti ne poravnava
- hipoteka se vpiše v **zemljiško knjigo**

Hipoteka je zastavna pravica na nepremičninah. Za pridobitev hipoteke na podlagi pravnega posla se zahteva vpis v zemljiško knjigo.

SLUŽNOSTNA PRAVICA

Njen nosilec lahko od lastnika nepremičnine, obremenjene s služnostno pravico, *zahteva*, da nekaj dopusti oz. opusti, česar mi sicer ne bi bilo treba, če nepremičnina ne bi bila obremenjena s to pravico.

Na podlagi služnostne pravice je lastnik dolžan na svoji stvari nekaj dopustiti ali opustiti v korist tretje osebe.

- na podlagi služnostne pravice je lastnik dolžan na svoji stvari nekaj dopustiti ali opustiti v korist tretje osebe
- **razlikujemo med:**
 - stvarnimi
 - osebnimi služnostmi

ZEMLJIŠKI DOLG

- je stvarna pravica, v skladu s katero ima njen nosilec brezpogojno pravico zahtevati poplačilo določenega denarnega zneska iz vrednosti nepremičnine pred drugimi upniki v vrstnem redu
- nastane na podlagi enostranskega v notarski obliki sestavljenega pravnega posla z vpisom v zemljiško knjigo in izstavitvijo zemljiškega pisma (sodišče)
- zemljiško pismo je vrednostni papir po odredbi

STAVBNA PRAVICA

- vsebuje **upravičenje lastnika zgradbe**, da ima lahko v lastni zgradbo nad in pod tujo nepremičnino za dobo do 99 let
- je prenosljiva s pravnim poslom in se **vpiše v zk**

OBLIGACIJA

- je zaveza, ki **ustvarja razmerje med dvema (določenima) subjektoma**, med upnikom in dolžnikom in je **relativne narave**
- dolžnik se zaveže upniku nekaj **izpolniti** – ravnanje dolžnika je lahko **aktivno** ali **pasivno** – **dati, storiti, dopustiti, opustiti**
- praviloma so stranke hkrati upravičenci in zavezanci
- pravni red zagotavlja **varstvo razmerja**

Obligacijsko razmerje ali obligacija **je razmerje med dvema strankama**, na podlagi katerega je ena stranka - **upnik** upravičena, da od druge stranke - **dolžnika** zahteva **izpolnitev** obveznosti. V obligacijskem razmerju sta lahko tudi obe stranki upnika in dolžnika hkrati.

Izpolnitev je skupen izraz za dolžnikovo dajatev, storitev, opustitev ali dopustitev. Za obligacijsko razmerje je torej pglavitna dolžnikova zaveza.

Izpolnitev:

- aktivna izpolnitev (dolžnik upniku nekaj da ali stori)
- pasivna izpolnitev (dolžnik upniku nekaj dopusti ali opusti)

Obligacijsko razmerje je relativno razmerje. Relativnost določenega obligacijskega razmerja pomeni, da učinkuje *samo* med obema strankama, med upnikom in dolžnikom, *ne* pa zunaj tega in do tretjih oseb.

Na primer pri prodajni pogodbi za avto. Prodajalec se zaveže, da bo izročil avto, kupec pa se zaveže, da bo plačal kupnino. Prodajalec je dolžnik, ker dolguje avto in upnik, ker je upravičen do kupnine. Kupec je dolžnik, ker dolguje kupnino in istočasno upnik, ker je upravičen, da mu prodajalec izroči avto.

VIRI OBLIGACIJSKEGA PRAVA

- **Obligacijski zakonik** (splošni in posebni del)
- **področni pravni predpisi** – transport, zavarovalništvo, bančništvo, konkurenca,...
- **običaji in uzance** (za gospodarska razmerja)
- sodna praksa
- morala
- **mednarodni viri** (Dunajska konvencija o prodaji blaga, konvencije MGZ Pariz,...)

TEMELJNA NAČELA

- Načelo o dispozitivni (neprisilni) naravi zakonskih določb
 - Udeleženci obligacijskega razmerja lahko uredijo svoje razmerje drugače kot določa zakon, razen, če iz določbe zakona ali njenega smisla ne izhaja kaj drugega. Načeloma so določbe obligacijskega zakonika dispozitivne, če ni drugače določeno.
- Prosto urejanje obligacijskih razmerij (avtonomija)
 - Udeleženci prosto urejajo obligacijska razmerja, ne smejo pa jih urejati v nasprotju z ustavo, prisilnimi predpisi ali moralnimi načeli.
- Enakopravnost udeležencev
 - Udeleženci v obligacijskih razmerjih so enakopravni.
- Načelo vestnosti in poštenja
 - Udeleženci obligacijskih razmerij morajo ravnati vestno in pošteno. (da s svojimi dejanji ne merijo na izkoriščanje in prevaro drugega udeleženca)
 - na gospodarskem področju ravnati v skladu z dobrimi poslovnimi običaji
- Načelo skrbnosti
 - Udeleženci v obligacijskem morajo biti pri izpolnjevanju svoje obveznosti skrbni. Večja skrbnost se pričakuje od udeležencev, ki izpolnjujejo obveznosti iz svoje poklicne dejavnosti.
- Načelo prepovedi zlorabe pravice
 - Udeleženci obligacijskih razmerij morajo spoštovati pravice drugih udeležencev.
- Načelo enake vrednosti dajatev
 - Pri sklepanju dvostranskih pogodb morajo biti obveznosti udeležencev ekvivalentne.
- Načelo dolžnosti izpolnitve obveznosti
 - Udeleženci v obligacijskem razmerju so dolžni izpolniti svojo obveznost in odgovarjajo za njeno izpolnitev.
- Načelo prepovedi povzročanja škode
 - Prepovedano je ravnanje s katerim bi nekdo povzročil škodo drugemu.
- Načelo mirnega reševanja sporov
 - Udeleženci v obligacijskem razmerju si morajo prizadevati, da rešujejo spore z usklajevanjem, posredovanjem ali na drug miren način.
- Načelo uporabe poslovnih običajev, uzanc in prakse
 - V obligacijskih razmerjih gospodarskih subjektov se za presojo potrebnih ravnanj in njihovih učinkov upoštevajo poslovni običaji, uzance in praksa, vzpostavljena med strankama.

OBLIGACIJSKO RAZMERJE

- z obligacijskim razmerjem se **ustanavljajo, spreminjajo ali ukinjajo/prenehajo pravice in pravna razmerja**
- obligacija nastane s **sporazumom** strank – volja strank se mora ujemati
- obligacijsko razmerje je sklenjeno, ko se pogodbeni stranki sporazumeta o njihovih **bistvenih sestavinah**

VRSTE OBVEZNOSTNIH POGODB

- **oblične (formalne) in neoblične (konsenzualne, neformalne)** – delitev z vidika oblike pogodbe
 - Formalne: so lahko sklenjene samo v *določeni predpisani* obliki (npr. pisni)
 - Neformalne: so lahko sklenjene v kakršnikoli obliki (ustni, pisni,...); so tiste, ki veljavno nastanejo že s samim sporazumom, soglasjem ali konsenzom med strankama
- **realne**: za veljavni nastanek pogodbe mora ena stranki drugi tudi že dejansko **izročita predmet** njune pogodbe
- **enostransko in dvostransko obvezne pogodbe**
 - enostransko: tiste, s katerimi pravno nastane ena ali več obveznosti, toda samo za eno stranko, medtem ko ima sopogodbenu le pravico (npr. darilna pogodba)
 - dvostransko: ustvarjajo vzajemne obveznosti za obe stranki, ki sta sočasno upnika in dolžnika
- **odplačne (onerozne) in neodplačne (lukrativne)**
 - odplačne: dolžnik mora upniku nekaj plačati oz. dati ali storiti za tisto, kar je prejel ali dobil od upnika oz. kar je ta zanj opravil
 - neodplačne: tiste, kjer za dajatev ali storitev ene stranke ni potrebna protidajatev ali storitev (npr. darilna pogodba)
- **komutativne (izključuje prikrajšanje) in aleatorne (tvegane)**
 - komutativne: vrednost koristi iz pogodbe je strankama znana že ob sklenitvi (npr. prodajna pogodba)
 - aleatorne (tvegane): so tiste, pri katerih je pogodbena korist za eno stranko ali tudi obe stranki odvisna od negotovega razvoja dogodkov (npr. zavarovalna pogodba)
- **pogodbe s trenutno, trajno ali zaporedno izpolnitvijo** (v primeru razveljavitve učinek samo za naprej – kadar nastane dogodek, zaradi katerega pogodba preneha, ta dogodek lahko vpliva pri trajni izpolnitvi le za naprej – nikakor ne retroaktivno – pogodba se razveže za naprej, ne pa razveljavi za celo dobo trajanja, torej tudi za nazaj)
 - pogodbe s trenutno izpolnitvijo: izpolnitev obveznosti pomeni izpolnitev pogodbe in njeno prenehanje (prodajna pogodba: plačilo kupnine – izročitev predmeta)
 - pogodbe s trajno izpolnitvijo: pogodba se izpolnjuje dlje časa, ne le enkratno (zakupna pogodba)
 - pogodbe z zaporedno/periodično izpolnitvijo (prodaja na obroke, plačilo najemnine vsak mesec,...)
- **tipizirane (adhezijske) in netipizirane (poljubne)**
 - Adhezijske: vsebina je določena vnaprej, izbira je predvsem v tem, ali k taki pogodbi pristopiti ali ne (take it or leave it)
 - Poljubne: pogodbe, katerih vsebina je posledica volje obeh strank

- **kolektivne in individualne**
 - ena ali obe stranki sklenejo pogodbo v imenu in za račun več članov asociacije
 - razlikovalni kriterij med kolektivnimi in individualnimi pogodbami:
 - ni število skleniteljev, temveč
 - to da je pri kolektivnih vmes pooblaščenec
 - pogodba se raztegne tudi na člane asociacije, ne le na osebe, ki so dejansko sklenile pogodbo
- **nominatne (imenske) in inominatne (brezimenske)**
 - imenske: pogodbe, ki so s pravnimi normami točno in nadrobno *opredeljene* (prodajna, zavarovalna,...)
 - neimenske/brezimenske: vsebinsko niso urejene na tak način (leasing/lizinška pogodba, factoring, franchising)
- **zložene in mešane pogodbe** (več vrst pogodb se zlije v eno)
 - vsebujejo več tipov, bodisi nominantnih ali nominantnih ali inominantnih ali samo inominantnih (npr. franšizinska)
- **kavzalne in abstraktne pogodbe**
 - kavzalne: tiste, iz katerih vidimo namen (kavzo) obveznosti (razviden mora biti pravni cilj iz pogodbe)
 - abstraktne: namen/razlog za nastanek obveznosti ni znan (pravni cilj strank iz sporazuma ni razviden)

STRANKE IN ZASTOPNIKI

- **fizične in pravne osebe** (bistvo p.o. – nimajo splošne, ampak posebno pravno sposobnost)
- zastopanje:
 - **direktno** (v tujem imenu na tuj račun),
 - **indirektno** (v svojem imenu na tuj račun)
- zastopnik mora biti pravno sposoben, ker nadomešča voljo zastopanca
- **pravni temelj zastopniškega posla**: zakon, sodna odločba, pravni posel
- **oblika pooblastila**: **pisno!**

POSEBNA PRAVILA ZA GOSPODARSKE POGODBE

- ki jih **izrecno določa OZ** (n. pr. uporaba uzanc, običajev, obresti, oderuštvo, pactum de non credendo, solidarnost poroštva,...)
- uveljavljena skozi **posebne pravne vire** za gospodarske pogodbe
- s **pravnimi standardi**, ki veljajo le za gospodarska pogodbena razmerja in se razlikujejo od standardov uveljavljenih v civilnopravnih razmerjih

(Gospodarska pogodba je tista, ki je sklenjena v določenem krogu gospodarskih subjektov.)

PREDPOSTAVKE ZA SKLENITEV POGODBE

1. poslovna sposobnost
2. soglasje volj
3. možnost in dopustnost
4. obličnost (oblika) (ko se ta zahteva)

(za veljavnost pogodbe morajo biti izpolnjeni ti 4 temeljni pogoji)

Če ti pogoji niso izpolnjeni, je pogodba neveljavna in obveznosti ne nastanejo. Pogodbena stranka ne more zahtevati izpolnitve obveznosti po sodni poti. Kar je bilo na podlagi neveljavne pogodbe že izpolnjeno, se lahko zahteva nazaj. Poznamo dve **obliki neveljavnosti**: ničnost in izpodbojnost.

Neveljavne pogodbe:

- **Nične** pogodbe: tiste, ki so v nasprotju z ustavo, prisilnimi predpisi in temeljnimi moralnimi načeli.
Razlogi zaradi katerih je pogodba nična → pogodba je nična z vidika:
 - vsebine: predmet pogodbe je nedopusten, nedoločljiv
 - podlage (razloga, kavze): podlaga je nedopustna ali je pa pogodba nima
 - oblike: če je bila zanjo zahtevana določena obličnost (npr. pisna oblika), pogodba pa ni bila sklenjena v tej obliki
- **Izpodbojne** pogodbe so vse tiste, ki sicer veljajo in se na njihovi podlagi ustanavljajo pravni učinki, vendar pa imajo že od svojega nastanka *napake*, zaradi katerih se lahko te pogodbe izpodbijajo in se zahteva njihova razveljavitev. (npr. razlog za izpodbojnost: če jo je sklenila poslovno omejeno sposobna stranka)

SPOSOBNOST

- **FIZIČNE OSEBE** (imajo splošno in posebno pravno sposobnost, saj lahko pridobivajo vse pravice in obveznosti)
 - popolna poslovna sposobnost (18 let)
 - omejena poslovna sposobnost (od 14 do 18) – šepajoči posel – odobritev zastopnika
 - poslovna nesposobnost (< 14 let)
 - specialna poslovna nesposobnost (za določen pravni posel)
 - deliktna sposobnost (odgovarja za škodo) (> 7 let)
- **PRAVNE OSEBE** (nimajo splošne ampak imajo posebno pravno sposobnost)
 - posebna pravna sposobnost (glede poslovnega premeta z vpisom v SR)
 - so lahko lastniki premičnin in nepremičnin, lahko pridobivajo pravice in prevzemajo obveznosti ter lahko tožijo ali so tožene
 - so nosilke pravic in obveznosti v pravnem prometu, ki odgovarjajo za svoje obveznosti do tretjih z vsem svojim premoženjem
 - poslovna sposobnost (sposobnost po organih)
 - razumemo kot sposobnost, da sama oblikuje in izraža voljo, ki je potrebna za pridobivanje pravic in obveznosti (voljo izražajo organi pravnih oseb: uprava, NS, skupščina,...)

Stranka mora biti za sklepanje pogodb pravno in poslovno sposobna. **Pravna sposobnost** določa, da je oseba lahko nosilec pravic in obveznosti v pravnih razmerjih. Imajo jo vse fizične osebe ne glede na položaj in osebne lastnosti. Pravne osebe lahko sklepajo posle, ki so v zvezi z dejavnostjo, ki jo opravljajo. **Poslovna sposobnost** omogoča samostojno izjaviti voljo, zahtevano za sklenitev pravnega posla. Posel, ki ga sklene popolno poslovno nesposobna oseba, je ničen. Z dopolnjenim 15. letom starosti pridobi mladoletnik omejeno poslovno sposobnost, kar mu omogoča, da lahko samostojno sklepa posle, ki so primerni njegovi starosti in sposobnosti razumevanja. Sklepa lahko tudi druge posle, če jih njegov zakoniti zastopnik odobri. Odobritev je mogoča pred sklenitvijo pogodbe ali po sklenitvi. Če zakoniti zastopnik ne odobri pogodbe, je ta izpodbojna.

- **pravna sposobnost:** f.o. jo pridobi z rojstvom, p.o. z vpisom v sodni register, s.p. pa z registracijo pri davčnem organu
- **poslovna sposobnost:** f.o. jo pridobi s polnoletnostjo, p.o. z oblikovanjem organov, ki v imenu p.o. oblikujejo voljo – nosilec s.p., direktor d.o.o., družbeniki d.n.o., uprava d.d., komplementarji k.d.

VOLJA

Pogodba je sklenjena, ko se stranki sporazumeta o njenih bistvenih sestavinah → Stranki morata doseči soglasje (skladje) njunih volj.

Pravno ustrezno izrečena volja za sklenitev pogodbe mora biti:

- svobodna in resna (torej brez napak, kot so npr. zmota, grožnja, prevara)
- izražati mora *namen* skleniti zadevno pogodbo
- upovedena mora biti razumljivo
- izražena je lahko izrecno ali pa s t.i. konkludentnimi dejanji (plačilo računa na blagajni samopostrežne trgovine je konkludentno ravnanje, s katerim kupec nedvomno pokaže voljo za sklenitev prodajne pogodbe za nabrane artikle, čeprav tega izrecno ne izjavi)

Za napake volje gre, če je ta izražena, pa je obremenjena z napako.

Napake volje so:

- ZMOTA: napačna predstava stranke in napake v izjavi – izpodbojnost in odškodnina
- PREVARA: naklepno ravnanje – gre za zvičajno povzročitev zmote - izpodbojnost in odškodnina
- GROŽNJA: strah, povzročen z nasiljem ali grožnjo, sankcija enaka kot pri prevari
- NERESNIČNA VOLJA: neresna izjava (**fikcija**), **simulacija** (navidezni posel) - **posel ne nastane**

Načini izjave volje: **izrecno, molče, konkludentno**

Pogodba nastane samo z izjavo **prave volje strank**. Včasih stranki navzven prikažeta drugačno vsebino pogodbe, kot jo v resnici želita. Tako nastale pravne posle označujemo z izrazom **simulirana pogodba**, ki je nična. Stranki skleneta pravni posel, ki ga ne želita, da bi s tem prikrili obstoj resničnega pravnega posla. O napaki volje govorimo tudi, če stranka svojo voljo pove v strahu pred posledico. Stranka, ki zaradi **grožnje** izjavi nekaj, česar v resnici ni hotela, lahko izpodbija pogodbo. **Zmota** je neprava predstava o okoliščini, ki je pomembna za sklenitev pogodbe. Posledica bistvene in opravičljive zmote hkrati je izpodbojnost pogodbe. Pri **prevari** je stranka v zmoti zaradi ravnanja nasprotne stranke ali tretje osebe. Prevarana stranka lahko skupaj z izpodbojnim zahtevkom uveljavlja še nadomestilo za škodo, ki jo je utrpela.

Zakon le izjemoma določa, da je pogodba

MOŽNOST IN DOPUSTNOST PREDMETA

Pogodba je veljavna, če je **predmet izpolnitve mogoč, dopusten, določen ali vsaj določljiv**. Možnost izpolnitve predmeta se presoja po naravnih zakonitostih. Predmet je nedopusten, če vsebina obveznosti nasprotuje prisilnim predpisom ali morali. Pogodbeni stranki se morata dogovoriti o vsebini medsebojnih pravic in obveznostih, zato mora dogovor vsebovati dovolj podatkov, da se te določijo.

Pogodba je nična, če je predmet obveznosti:

- Nemogoč
- Nedopusten
- Nedoločen ali nedoločljiv

MOŽNOST

- nemožnost je **dejanska** - izpolnitve ni mogoče opraviti
- nemožnost je lahko objektivna ali subjektivna
- nemožnost je lahko začetna ali poznejša
- nanaša se lahko na predmet pogodbe, lastnosti, kraj in čas izpolnitve, kavzo, osebne okoliščine
- sankcija nemožnosti – neveljavnost, izjemoma tudi odškodninska odgovornost

DOPUSTNOST

- pravna nemožnost izpolnitve – kršitev kogentnih (prisilnih) predpisov
- nedopustnost v predmetu, zaradi varstva javnega interesa, v kavzi, nagibu, moralna nedopustnost, delna nedopustnost
- sankcija – ničnost ali izpodbojnost pravnega posla – posledice – kondikcija
- konvalidacija, konverzija
- posebni primeri nedopustnosti: čezmerno prikrajšanje, oderuštvo

OBLIKA

- namen je **varstvo veljavnosti pogodbe** ali zaradi **zagotovitve dokaza**
- predpostavka je le, če - **zakon tako določa** ali se o tem - **dogovorita stranki**
- **Vrste:**
 - pisna (tudi za nekatere posle v elektronski),
 - pred javnim organom (notar),
 - javna knjiga (registracija),
 - potrditev po organu (odložni pogoji),
 - realni kontrakti,
- **Posledice:** neveljavnost, izpodbojnost, neiztožljivost, odškodninska odgovornost, konverzija, konvalidacija

UTRDITEV POGODBENE OBVEZNOSTI

Instrumente za zavarovanje pogodbenih obveznosti delimo na:

- tiste, ki so namenjeni plačilu denarne obveznosti (n. pr. L/C)
- tiste, ki so namenjeni **“zavarovanju” izpolnitve nederarne obveznosti** (n.pr. penali)
- tiste, ki so namenjene bodi si izpolnitvi denarnih ali nederarnih obveznosti (n.pr. bančne garancije)

Tipični instrumenti:

- poroštvo

Poroštvo je obveznost poroka, s katero se **porok zaveže upniku**, da bo izpolnil veljavno in zapadlo obveznost dolžnika, če je ta ne bi izpolnil. Razlikujemo med dvema oblikama poroštva: **solidarno poroštvo**, kjer lahko upnik takoj ob zapadlosti poglavitne obveznosti zahteva izpolnitev od glavnega dolžnika ali poroka, ki sta nasproti upniku zavezana kot solidarna dolžnika in **subsidiarno poroštvo** pomeni, da mora upnik ob zapadlosti najprej

zahtevati izpolnitev od glavnega dolžnika in šele če ta ne plača, se lahko zahteva izpolnitev obveznosti od poroka.

Poroštvena obveznost mora biti **pisna**, sicer poroka ne zavezuje. Za solidarno poroštvo gre, kadar je v poroštveni pogodbi izrecno navedeno, da se zavezuje kot porok in plačnik. Poroštvo je **akcesorna** obveznost. To pomeni, da sta nastanek in obstoj poroštvene pogodbe odvisna od pglavitne obveznosti med upnikom in glavnim dolžnikom. Porokova obveznost ne more biti večja od obveznosti glavnega dolžnika, lahko pa prevzame le del obveznosti glavnega dolžnika. Na poroka, ki je poravnal upnikovo terjatev, preide ta terjatev z vsemi stranskimi pravicami in jamstvi. Porok, ki je plačal upnikovo terjatev, lahko zahteva od glavnega dolžnika, naj mu povrne vse, kar je zanj plačal, in obresti od dneva plačila.

S poroštvom se porok zaveže določeni osebi, da ji bo izpolni obveznost, če ji obveznosti ne bo izpolnil dolžnik

Za poroštvo je značilna **akcesornost, enostranska zaveza, nepreklicna, neodplačna, subsidiarna ali solidarna zaveza**

- zastava
- kavcija (varščina)

Varščina je določen denarni znesek, ki ga ena stranka da drugi za **utrditev sklenitve pogodbe** ali za **zagotovitev izpolnitve obveznosti** iz pogodbe. Na podlagi zakona lahko pogodbeni stranka v določenih primerih terja od druge v primernem roku **ustrezno zavarovanje** zato, da bo pogodba z odložnim pogojem tudi zares sklenjena ter v primerih negotovosti izpolnitve obveznosti. Če stranka v zavarovanje izpolnitve oziroma utrditve obveznosti ne bi položila varščine, lahko druga stranka razdre pogodbo.

Varščina se po svoji vsebini **razlikuje od are**, ki je potrebna za zavarovanje interesov obeh strank, varščina pa varuje le prejemnikov (upnikov) interes.

- pridržna (retencijska) pravica
- ara

Ara je denarni znesek ali neka količina drugih nadomestnih stvari, ki jih ob sklenitvi pogodbe da ena stranka drugi **v znamenje, da je pogodba sklenjena, in kot varščino**, da bo pogodba izpolnjena. Ara ima utrjevalno naravo, istočasno pa je dokaz, da je pogodba sklenjena. Po OZ-u velja, da je pogodba sklenjena, ko je ara dana, če ni dogovorjeno kaj drugega.

Utrjevalna narava se kaže v tem, da gre ara v korist stranke, ki je pogodbi zvesta. Če je pogodba izpolnjena, se ara vračuna v izpolnitev ali se vrne.

Če pa pogodba ni izpolnjena in je za neizpolnitev odgovorna stranka, ki je ara dala, sme druga stranka zahtevati izpolnitev pogodbe in povrnitev škode, ara pa všteti v odškodnino ali vrniti; lahko pa se zadovolji s prejeto ara.

Če pa pogodba ni izpolnjena in je za neizpolnitev odgovorna stranka, ki je prejela ara, sme druga stranka zahtevati, ali izpolnitev pogodbe (če je to še mogoče), ali povrnitev škode in vrnitev are, ali pa **vrnitev dvojne are**.

- odstopnina

- **Odstopnina** je znesek denarja ali določena količina nadomestnih stvari, ki jo obljubi ena stranka (ali obe) drugi zato, da bo lahko odstopila od pogodbe, če jo iz določenega razloga ne bi mogla ali želela izpolniti.
- pogodbena kazen (penali)
 - lahko opredelimo kot denarni znesek ali kakšno drugo premoženjsko korist, ki jo mora ena stranka plačati ali priskrbeti tedaj, če pogodbe ni izpolnila ali pa jo je izpolnila nepravilno (npr.: da je zamudila z izpolnitvijo obveznosti)
 - zaradi zamude: upnik lahko zahteva: izpolnitev in pogodbeno kazen
 - zaradi neizpolnitve: upnik lahko zahteva: izpolnitev ali pogodbeno kazen
- predujem (avans)
 - **Predujem** je denarni znesek, ki ga ena stranka da drugi ob sklenitvi pogodbe ali med njenim izvrševanjem. Predujem **pomeni že delno izpolnitev** obveznosti, se pravi, da z njim utrdimo in olajšamo njeno izpolnitev.
- pridržek lastninske pravice
- garancija

NASTANEK OBVEZNOSTI

- pogodba je sklenjena, ko se izjavi strank krijeta – krije se **ponudba** (oferta) in **sprejem ponudbe (akcept)**
- čas in kraj sklenitve pogodbe
- **ponudba** – učinek, do kdaj veže, oblika
- akcept – akcept s predlogom spremembe – nova ponudba
- molk naslovnika – praviloma ne veže
- **predpogodba** – predpostavke

Pot do sporazuma pogodbenih strank je različna. Stranke lahko pogodbo sklenejo takoj ali po naslednjih fazah:

- pogajanje,
- izmenjava ponudbe, njen sprejem,
- morebitna predpogodba,
- sklenitev same pogodbe.

Pogajanja:

Pogajanja so **predpogodbena faza**, v kateri bodoča pogodbenika oblikujeta pogodbeno voljo. Zbiranje informacij, podatkov, dogovarjanje in podobno še ni mogoče označiti za pogajanje. Pri pogajanjih morajo biti že podani bistveni elementi pogodbe.

Pogajanja pogodbenikov še ne zavezujejo, ima pa pogajanje določene pravne posledice, saj je lahko stranka, ki se je nevestno pogajala, odškodninsko odgovorna drugi stranki za škodo, ki jo je povzročila s svojim ravnanjem.

Ponudba:

Ponudba je enostranska izjava volje, s katero ponudnik naslovniku predlaga sklenitev določene pogodbe (npr. prodajne pogodbe).

Ponudba (predlog za sklenitev pogodbe) ponudnika veže in pogodba bo nastala, če bo naslovnik ponudbo sprejel v časovnih mejah v njej *določenega roka*. (ponudnika veže do

določenega roka, če ta ni določen pa ponudba ponudnika veže toliko časa, kolikor je običajno potrebno, da ponudba prispe do naslovnika, da jo ta prouči ter o njej odloči in da odgovor o sprejemu in da to prispe do ponudnika)

Ponudba in sprejem ponudbe morata biti v *pisni obliki*.

Ponudnik lahko ponudbo prekliče, vendar preklic velja samo tedaj, če ga je naslovnik prejel pred ponudbo ali hkrati z njo. Poznejši preklic nima pravnega učinka.

Ponudba, ki je dana prisotni osebi (po telefonu,...) se šteje za zavrnjeno, če ni bila sprejeta takoj. Ponudba med nenavzočimi strankami pa je sprejeta, ko ponudnik prejme izjavo naslovnika, da njegovo ponudbo sprejema.

Če naslovnik izjavi, da ponudbo sprejema, sočasno pa predlaga, naj se v nemeč bistvenem spremeni ali dopolni, se šteje, da naslovnik ponudbe ni sprejel in je svojemu prejšnjemu ponudniku, zdaj novemu naslovniku, dal novo drugo ponudbo. Pogodba bo sklenjena, ko bo novi ponudnik dobil od novega naslovnika izjavo o sprejemu ponudbe

Predpogodba:

je takšna pogodba, s katero stranki prevzemata obveznost, da bo pozneje sklenjena druga, glavna pogodba (to ni »začasna« pogodba, njena izpolnitev je v sklenitvi glavne pogodbe)

Čas in kraj sklenitve:

Kraj:

Pogodba je sklenjena v tistem kraju, v katerem je imel ponudnik svoj sedež oz. prebivališče v trenutku, ko je dal ponudbo.

Čas:

Pogodba je sklenjena takrat, ko ponudnik prejme od naslovnika izjavo, da njegovo ponudbo sprejema. V trenutku sklenitve pogodbe so ustanovljene pravice in obveznosti pogodbenih strank.

ODŠKODNINSKE OBVEZNOSTI

- odškodninska obveznost je obveznost stranke, da poravnava škodo, **za katero je odgovorna**
- kot škoda se šteje samo tisto, kar je **pravno priznano**
- poslovna in neposlovna odškodninska odgovornost

Kdor drugemu povzroči škodo, jo mora povrniti, razen če dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde. Vsebina odškodninske obveznosti je povrnitev škode. Glede na izvor razlikujemo poslovno in neposlovno odškodninsko obveznost. Poslovna odškodninska obveznost nastane, če ena izmed pogodbenih strank krši pogodbeno obveznost in drugi stranki povzroči škodo. Za poslovno odškodninsko obveznost je značilno, da je pravna vez med strankama obstajala že pred nastankom škode. Neposlovna odškodninska obveznost izvira iz nedopustnega ravnanja povzročitelja škode, ki ni v pravni povezavi z oškodovancem.

PREDPOSTAVKE ODŠKODNINSKE ODGOVORNOSTI

Za obstoj odškodninske obveznosti morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

1. Nedopustno škodljivo dejstvo (dogodek)

- Škodno ravnanje je vsako **ravnanje ali dogodek** katerega posledica je škoda.
- Ravnanje povzroči človek, dogodek pa se zgodi neodvisno od človeka.
- Za nastanek odškodninske obveznosti mora biti ravnanje **protipravno**, to pa pomeni, da nasprotuje zakonski določbi. (za nedopustno dejstvo gre, če storilec prekrši pravno normo, ki varuje kakšen pravno zavarovani interesškodovanca)
- Izključitev nedopustnosti/protipravnosti:
 - Če povzročitelj škode ravna v silobranu
 - Če škodo povzroči poseg državnih organov,...

2. Nastanek nedopustne škode (pravno!)

- škoda je **vsako prikrajšanje**, ki nastane zaradi posega v pravice ali pravno zavarovane interese
- **premoženjska – nepremoženjska (moralna)** npr. duševne bolečine

3. Vzročna zveza med dogodkom in škodo

- je zveza **med dogodkom**, za katerega je stranka odgovorna **in posledicami** tega dogodka, **ki pomeni škodo**

Vzročna zveza je odnos med škodnim ravnanjem in škodo. Dogodka morata biti v razmerju vzroka in posledice. Pri določanju vzročne zveze si pomagamo s pravili logičnega sklepanja in posebnimi pravili.

4. Krivda in Odgovornost

- da je stranka odgovorna, mora biti **sposobna** (fizične osebe – **prištevnost**, pravne osebe – **po organih**, ti nastopajo kot pravna oseba, ne kot zastopniki)
- **Vrste** odgovornosti:
 - **KRIVDNA**: naklep (direkten, eventuelen), malomarnost (težka oziroma huda, lahka, zelo lahka), krivda strokovnjakov
 - **OBJEKTIVNA**: odgovornost ne glede na krivdo – dokazno breme je obrnjeno

Odgovornost je s pravnega stališča najpomembnejša sestavina odškodninske obveznosti. Povzročitelj je dolžan povrniti škodo, če je odgovoren za njen nastanek. Odgovornost povzročitelja je lahko **subjektivna (krivdna)** ali **objektivna (ne glede na krivdo)**. Povzročitelj škode odgovarja krivdno, izjemoma pa objektivno, če je tako določeno v zakonu. Za subjektivno odgovornost je potrebna krivda povzročitelja škode. Pri subjektivni odškodninski odgovornosti je pomembno pravilo o **obrnjenem dokaznem bremenu**. Povzročitelj je dolžan škodo povrniti, če ne dokaže, da je nastala brez njegove krivde.

Objektivna odškodninska odgovornost je odgovornost ne glede na krivdo. Oškodovancu mora škodo povrniti odgovorna oseba, ki ni nujno povzročitelj škode.

ODŠKODNINA

- **Vrste**: restitucija, ekvivalenca, satisfakcija
- odmera: **ne večja od resnične** škode
- **oblike**: enkratni znesek, renta

Povzročitelj škode je oškodovancu dolžan povrniti vso **pravno priznano** škodo. Oškodovancu mora plačati odškodnino primerno povzročeni škodi. Velja načelo popolne odškodnine. Oškodovanec ne more zahtevati višje odškodnine, kot je utrpjena škoda. Če je to mogoče, mora povzročitelj premoženjske škode oškodovancu **vzpostaviti prejšnje stanje** oziroma **restitucijo**. Povzročitelj je dolžan vzpostaviti takšno stanje, kot da škodnega dogodka ne bi bilo. Pogostejša

od restitucije je plačilo odškodnine v denarju. Tako obliko škode imenujemo **denarna ekvivalenca**. Ekvivalenca pride v poštev, če restitucija ni mogoča ali če ni nujno, da prejšnje stanje uveljavi povzročitelj škode.

Dejanskega obsega nepremoženjske škode ni mogoče določiti. Bolečin, ki jih nekdo utрпи zaradi poškodbe ali smrti bližnjega, ni mogoče izmeriti v denarju ali drugih dobrinah. Odškodnina se določi v obliki denarnega nadomestila ali na drug način, ki oškodovancu daje zadovoljstvo, ob katerem lažje pozabi nelagodje zaradi škodnega dogodka in posledic. Takšno obliko odškodnine imenujemo **satisfakcija**.

PRODAJNA POGODBA IN PODJEMNA POGODBA

PRODAJNA POGODBA

Prodajna pogodba je konsenzualna, odplačna, dvostransko obvezna, glavna, vzajemna in praviloma neoblična.

S prodajno pogodbo se prodajalec zavezuje, da bo stvar, ki jo prodaja, izročil kupcu tako, da bo ta pridobil lastninsko pravico, kupec pa se zavezuje, da bo prodajalcu plačal kupnino. Če je predmet pogodbe kakšna pravica, se pa prodajalec s prodajno pogodbo zavezuje, da bo kupcu priskrbel prodano pravico; če izvrševanje te pravice zahteva posest stvari, pa tudi, da mu bo stvar izročil.

PRODAJALEC:

- izroči stvar
- prenese LP na kupca

KUPEC:

- plača kupnino
- pridobi stvar

BISTVENE SESTAVINE PRODAJNE POGODBE:

Ker je poslovni **namen** prodajne pogodbe v tem, da pogodbeni strani zamenjata določeno stvar za dogovorjen znesek denarja, je razumljivo, da sta **bistveni sestavini** prodajne pogodbe **stvar** in **cena**, pri čemer je stvar predmet prodajalčeve obveznosti, cena pa predmet kupčeve obveznosti.

Ker je poslovni **namen** prodajne pogodbe v tem, da pogodbeni strani zamenjata določeno stvar za dogovorjen znesek denarja, je razumljivo, da sta **bistveni sestavini** prodajne pogodbe **stvar** in **cena**, pri čemer je stvar predmet prodajalčeve obveznosti, cena pa predmet kupčeve obveznosti.

- STVAR

Za stvari kot predmet prodajne pogodbe štejemo predvsem telesne, premične predmete ali pridelke oziroma izdelke, ki rabijo za zadovoljevanje človekovih potreb. Predmet prodajne pogodbe so lahko že obstoječe, pa tudi bodoče stvari, torej stvari, ki bodo šele nastale, in tudi pravice, tiste, ki že obstajajo ali pa bodo nastale, ter tudi pričakovane pravice.

Za vsebinsko ustrezno opredelitev vrstnih stvari nam rabijo predvsem 3 njihova obeležja:

- Zvrst stvari (vrsta stvari, torej kaj je dejansko predmet pogodbe, npr. kurilno olje)
- Njihova količina (npr. 1000 L)

- Kakovost (npr. rezan bukov les II. Kategorije)
- CENA

Cena je v prodajni pogodbi denarni znesek, ki ga mora kupec plačati prodajalcu. Cena je v prodajni pogodbi vedno določena v denarju, čeprav jo kupec lahko prodajalcu plača na različne načine, npr. z gotovino, z vrednostnimi papirji itn. Če cena v prodajni pogodbi ni določena ali v njej ni dovolj podatkov, na podlagi katerih bi jo bilo mogoče določiti, pogodba nima pravnega učinka. Dolžnik svojo obveznost lahko vedno predčasno izpolni.

PRODAJALČEVE OBVEZNOSTI:

- IZROČITEV STVARI

Poglavitna prodajalčeva obveznost je **izročitev stvari** kupcu. Prodajalec mora kupcu izročiti stvar tedaj in tam, kot sta se sopogodbena dogovorila, se pravi v tistem času in kraju, ki sta ju sporazumno določila v prodajni pogodbi.

V prodajni pogodbi je lahko dogovor glede izročitve:

- Neposreden dogovor
 - Kadar pogodbenika nadrobno opišete način oz. obliko dobave ter kraj in čas izročitve stvari.
- Posreden dogovor
 - Kadar stranki za opredelitev prvin izročitve uporabljata izraze, ki so se ustalili v gospodarskem prometu, predvsem mednarodne trgovinske klavzule (Incoterms 2000)

Čas izročitve stvari lahko stranki določita na različne načine:

- **koledarski datum**; npr. dolžnik je dolžan plačati 10. junija 2007.
- **rok za izpolnitev**; pri določitvi roka za izpolnitev je treba določiti čas trajanja in trenutek, ko se rok začne. Rok, ki je določen z dnevi, se začne prvi dan po dogodku, od katerega se računa. Preostali roki, določeni v tednih, mesecih ali letih, pa se iztečejo z dnem, ki odgovarja dnevnu, od katerega se rok računa. V primerih, ko rok poteče na dela proste dneve, se za zadnji dan roka šteje prvi naslednji delavnik.
- **Uporaba ustaljenih izrazov**; npr. začetek meseca, takoj (to pomeni, da se mora stvar izročiti v osmih dneh po sklenitvi pogodbe), na začetku leta itd.

Če tudi na ta način ni mogoče določiti izpolnitvenega časa, pa mora dolžnik obljubljeni izpolniti takoj. Pri drugih vrstah obveznosti je čas izpolnitve določen z zakonom.

Pri pogodbah se **kraj izpolnitve** največkrat določi s posebnim dogovorom strank, lahko pa je določen tudi z zakonom ali pa izhaja iz narave obveznosti.

Kraj izpolnitve nam pove, kje mora dolžnik obveznost izpolniti. Obveznost je lahko določena kot prinosnina ali iskovina. Prinosnino mora dolžnik izpolniti na upnikovem sedežu ali bivališču. Po iskovino pa mora upnik priti na dolžnikov sedež.

Uporaba klavzul Incoterms 2000.

- PRODAJALČEVA ODGOVORNOST ZA PRAVILNO IZPOLNITEV

Prodajalec mora pogodbene obveznosti pravilno izpolniti, se pravi, da mora kupcu izročiti dogovorjeni predmet pogodbe, torej stvar v dogovorjenem roku, količini, kakovosti in z vsemi dogovorjenimi lastnostmi ipd.

Hkrati pa prodajalec kupcu tudi jamči, da prodana stvar nima stvarnih in pravnih napak.

Stvarna napaka je, če je kupljena stvar poškodovana ali ne deluje kot bi morala. Stvarna napaka je lahko očitna ali neočitna. Pravna napaka je, če je stvar obremenjena s tujo pravico. Recimo, če se proda zemljišče, ki je obremenjeno s hipoteko (npr.: če so na šasiji in motorju avtomobila ponarejene tov. št., ima kupec pravico razdreti pogodbo in od prodajalca zahtevati vrnitev kupnine ter povračilo škode)

Po OZ-u gre za stvarne napake tedaj, če stvar nima lastnosti:

- ki so potrebne za njeno normalno rabo ali promet;
- ki so sicer potrebne za posebno rabo in za katero kupec tudi kupuje določeno stvar. To dejstvo pa je bilo prodajalcu znano oziroma bi mu moralo biti znano;
- če stvar nima tistih lastnosti, ki so bile med sopogodbnikoma izrecno ali molče dogovorjene oziroma predpisane;
- za stvarno napako pa gre tudi tedaj, če je prodajalec kupcu stvar sicer izročil, vendar se leta ne ujema z vzorcem ali modelom.

Prodajalec odgovarja za tiste stvarne napake, ki jih je stvar imela tedaj, ko je nevarnost prešla na kupca, ne glede na to, ali mu je bilo to znano ali ne. Hkrati pa prodajalec odgovarja tudi za tiste stvarne napake, ki so se sicer pokazale po prehodu nevarnosti (rizika) na kupca. Zanje odgovarja tedaj, če so bile te napake posledica vzroka, ki pa je obstajal že prej. Toda prodajalec kupcu ne odgovarja za tiste stvarne napake, ki so mu bile ob sklenitvi prodajne pogodbe znane ali pa mu ne bi mogle ostati neznane. Šteje se, da kupcu niso mogle ostati neznane napake, ki bi jih skrben človek s povprečnim znanjem in izkušnostjo človeka enakega poklica in stroke kot kupec lahko opazil pri običajnem pregledu stvari.

Pravice zaradi stvarnih napak lahko kupec uveljavlja samo, če graja napako, to imenujemo tudi **reklamacija ali notifikacija**. S tem kupec opozori prodajalca, da stvar ni brezhibna. Pomembno je razlikovanje med **očitnimi** in **skritimi napakami**.

Vidne napake, torej napake, ki bi jih kupec lahko opazil pri običajnem pregledu stvari, OZ označuje kot **očitne napake**.

Za **skrite napake** pa veljajo tiste napake na določeni pogodbeno dogovorjeni stvari, ki jih z običajnim pregledom pri prevzemu ni bilo mogoče opaziti in so se pokazale šele po prevzemu stvari.

Čas grajanja očitnih napak je odvisen od pregleda stvari. Pregled stvari je treba opraviti ob izročitvi stvari, če sta pri tem navzoča prodajalec in kupec ali njuna zastopnika. Kupec mora prodajalca takoj opozoriti na napako. Če se pregled opravi pozneje, ima kupec za grajanje 8 dni časa. Grajanje skritih napak se začne z njihovim pojavljanjem. Kupec mora prodajalca obvestiti o napaki v roku 8 dni, šteto od dneva, ko je napako opazil. Prodajalec odgovarja samo za napake, ki so se pojavile v 6 mesecih po izročitvi stvari. Za poznejše napake prodajalec ne odgovarja, razen če ni s pogodbo prevzel podaljšane obveznosti. Pri gospodarskih pogodbah je treba napake grajati nemudoma po tem, ko jih kupec odkrije. Če napaka ni pravočasno grajana, kupec izgubi vse svoje pravice, razen če je prodajalec ravnal nepošteno in je za napako vedel.

Izpolnitev z napako imenujemo nepravilna izpolnitev. Kupec ima na voljo sistem ukrepov, s katerim lahko deluje proti prodajalcu. Varstvo pravic potrošnikov je določeno z Zakonom o varstvu potrošnikov. Kupčev položaj je še dodatno varovan, če gre za prodajo **tehničnih in drugih stvari**, za katere zakon predvideva obvezno izdajo garancijskega lista. **Garancijski list** je podlaga, iz katere izhajajo posebne pravice, če stvar ne deluje pravilno.

KUPČEVE OBVEZNOSTI:**▪ PLAČILO KUPNINE**

Kupec mora prodajalcu stvari **plačati kupnino** ob času in v kraju, ki sta ga sopogodbena določila v prodajni pogodbi. Tisto, kar stranki nista pogodbeno določili o času ali kraju plačila kupnine, se lahko ureja na podlagi prisilnih ali dispozitivnih pravnih pravil oziroma trgovinskih običajev ali uzanc.

▪ PREVZEM STVARI

Ob plačilu kupnine je prevzem stvari druga kupčeva obveznost. Če kupec brez utemeljenega razloga noče prevzeti stvari, ki mu je bila pravočasno ponujena na dogovorjen ali običajen način, sme prodajalec tedaj, kadar utemeljeno dvomi, da mu kupec ne bo plačal kupnine, izjaviti, da pogodbo razdira.

KUPČEVE PRAVICE:

Kupec, ki o stvarni napaki pravočasno in pravilno obvesti prodajalce, lahko zahteva od prodajalca, da:

- Napako odpravi
- Kupcu izroči drugo stvar brez napake
- Zniža ceno
 - Kadar je zaradi napake vrednost stvari nižja, kot sta se stranki dogovorili. Kupec se včasih strinja s tem, da stvar obdrži za nižjo ceno. Kupnina se zniža v razmerju med vrednostjo stvari brez napake in vrednost stvari z napako ob sklenitvi pogodbe. Za ta zahtevek se kupec lahko odloči, tudi če je bila kupnina že plačana. Bolje je, če kupnine še ni plačal, saj lahko v primernem razmerju preprosto odtegne plačilo. Če je bila kupnina že plačana, mora povračilo sorazmernega dela zahtevati. Poleg razlike v ceni se lahko zahtevajo še zamudne obresti od dneva plačila do dneva vrnitve.
- Razdrtje zadevne prodajne pogodbe
 - Vsaka stran mora vrniti prejeto. Pogodba se lahko razdre, če je kupec od prodajalca zaman zahteval odpravo napake ali zamenjavo stvari. Pri nameri razdrtja pogodbe, se prodajalcu v zahtevi za odpravo napake ali zamenjavo določi primeren rok za izpolnitev. Če napaka ni odpravljena, je pogodba razdrta s samim zakonom in obe stranki lahko zahtevata vrnitev izpolnjenega. Prodajalec mora vrniti plačano kupnino skupaj z zamudnimi obrestmi. Kupec pa izgubi pravico do razdrtja pogodbe, če stvari ne more vrniti v takšnem stanju, v kakršnem jo je prejel. Na pravico ne vpliva poslabšanja stvari, ki je rezultat normalne rabe. Prav tako se uveljavlja razdrtje, če je bila stvar zaradi napake uničena ali poslabšana.

PRODAJALČEVE PRAVICE:

Če kupec ni pravočasno plačal kupnine, ima prodajalec pravico zahtevati izpolnitev te njegove obveznosti, torej pravico zahtevati plačilo kupnine in zahtevati plačilo odškodnine zaradi škode, ki je nastala zaradi kupčeve zamude pri plačilu kupnine.

PRODAJE S POSEBNIMI DOGOVORI

- **PRODAJA S PREDKUPNO PRAVICO**
 - Pogodbeno dogovorjeno predkupno pravico lahko upravičenec uveljavlja tedaj, če kupec želi stvar prodati. Kupec se zavezuje, da bo prodajalca obvestil o nameravani prodaji stvari ter o pogojih te prodaje in mu ponudil, naj jo on kupi za enako ceno.
- **KUP NA POSKUŠNJO**
 - S sklenitvijo pogodbe se še ne vzpostavijo pravice in obveznosti sopogodbenikov. Kupec vzame stvar in jo preizkusi. V roku, ki je v pogodbi/ v navadi/ primeren, mora obvestiti prodajalce ali ostaja pri pogodbi, sicer se šteje, da od pogodbe odstopa.
- **PRODAJA PO VZORCU ALI MODELU**
 - Kupec predmet prodajne pogodbe in njegove lastnosti določa na podlagi vzorca ali modela.
- **PRODAJA S SPECIFIKACIJO**
 - Kupec si pridržijo pravico, da bo šele pozneje določil obliko, mero ali kakšne druge določujoče prvine. Če pa kupec ne uresniči te svoje pravice v določenem roku, lahko prodajalec pogodbo razdre ali pa sam opravi specifikacijo in o tem obvesti kupca.
- **PRODAJA S PRIDRŽKOM LASTNINSKE PRAVICE**
 - Prodajalec določene premične stvari si lahko s posebnim pogodbenim določilom pridržijo lastninsko pravico tudi potem, ko stvar izroči kupcu, vse dotlej, dokler kupec ne plača vse kupnine. Nevarnost naključnega uničenja ali poškodovanja stvari trpi kupec od takrat, ko mu je stvar izročena.
- **PRODAJA NA OBROKE**
 - S pogodbo o prodaji na obroke se prodajalec zavezuje, da bo kupcu izročil določeno premično stvar, še preden mu bo kupnina popolnoma izplačana, kupec pa se zavezuje, da jo bo odplačal v obrokih v določenih časovnih presledkih.
 - Če se pogodba razveže, mora prodajalec vrniti kupcu prejete obroke z obrestmi od dneva, ko jih je prejel, in mu povrniti nujne stroške, ki jih je imel za stvar. Kupec mora vrniti prodajalcu stvar v stanju, v kakršnem je bila tedaj, ko mu je bila izročena, in mu dati povračilo za njeno uporabo vse do razveze pogodbe.
- **AKREDITIVNA PRODAJA**
 - Če je plačilo dogovorjeno s pomočjo dokumentarnega akreditiva, je kupec dolžan v primernem roku in na svoje stroške poskrbeti, da prvovrstna banka odpre dokumentarni akreditiv, ki mora biti v skladu s prodajno pogodbo. Dokumentarni akreditiv mora biti veljaven še toliko časa po izpolnitvi prodajalčeve obveznosti, da lahko ta zbere in predloži dokumente banki.

PODJEMNA (DELOVRŠNA) POGODBA

Podjemna pogodba je pogodba, s katero se ena pogodbeni stranka (podjemnik) zaveže opraviti (izvršiti) določen posel, druga pogodbeni stranka (naročnik), pa se zaveže plačati za opravljeni posel.

Predmet podjemnikove obveznosti (izpolnitvenega ravnanja) je opravljen (uspešno končan) posel, in ne opravljanje dela, aktivnosti, ki so potrebne, da se doseže končni rezultat – opravljen posel.

ZNAČILNOSTI PODJEMNE POGODBE

- **STORITEV PODJEMNIKA KOT OBLIGACIJA REZULTATA (USPEHA)**
Podjemnikova storitvena obveznost (tista obveznost, katere predmet je bodisi opravljanje določenega dela bodisi izvršitev – dokončanje – določenega posla) ima značilnost **obligacije rezultata**. Zato je merilo za presojo, ali je podjemnik izpolnil svojo obveznost, samo končni rezultat (uspeh) njegove storitve.
- **SAMOSTOJNOST PODJEMNIKA**
Podjemnikova samostojnost se kaže v njegovi neodvističnosti od naročnikovih navodil o načinu izvršitve posla. (podjemnik od naročnika nima pravice zahtevati navodil o načinu izvršitve posla in naročnik podjemniku nima pravice dajati teh navodil). Je pa podjemnikova dolžnost, da ravna v skladu z navodili (naročilo), s katerim naročnik opredeli predmet pogodbe – posel, torej končni rezultat, ki naj ga doseže.
- **DVOSTRANSKO OBLIGACIJSKO RAZMERJE (ODPLAČNOST)**
Odplačnost: s sklenitvijo podjemne pogodbe se namreč naročnik zaveže podjemniku plačati za opravljeni posel. Sklenitev podjemne pogodbe tako povzroči nastanek dvostranskega obligacijskega razmerja, torej razmerja, pri katerem sta obe stranki hkrati dolžnika in upnika.
- **OPRAVLJEN POSEL KOT ENKRATNO IZPOLNITVENO RAVNANJE**
Opravljen posel, ki je predmet podjemnikovega izpolnitvenega ravnanja ima značilnost enkratnega izpolnitvenega ravnanja. Podjemnik izpolni svojo obveznost do naročnika, ko naročniku izroči opravljen (končan) posel, ki je bil predmet te obveznosti. Podjemnikova obveznost tako preneha, ko opravi to (enkratno) izpolnitveno ravnanje. Po tej značilnosti se podjemna pogodba razlikuje od pogodbe, ki povzroča nastanek delovnega razmerja.
- **NEOBLIČNOST**
Za sklenitev podjemne pogodbe pisna oblika kot predpostavka veljavnosti pogodbe ni določena → je neoblična pogodba. Pisna oblika pa določena za sklenitev gradbene pogodbe, ki je posebna vrsta podjemne pogodbe.

STRANKI PODJEMNE POGODBE

- Podjemnik:
 - Položaj profesionalne osebe, to je vsak pravni subjekt (p.o. oz. f.o.), ki nastopa v pravnem prometu v zvezi z opravljanjem svojega poklica oz. dejavnosti, in

pri tem ponuja določene izpolnitve – izpolnitvena ravnanja (storitve) za katere je potrebno posebno strokovno znanje, izkušnje in usposobljenost.

- Naročnik
 - V razmerju do podjemnika ima položaj laika (oseba, ki nima strokovnega znanja na določenem področju)

BISTVENE SESTAVINE PODJEMNE POGODBE

- PREDMET PODJEMNIKOVEGA IZPOLNITVENEGA RAVNANJA
 - OPRAVJEN POSEL
Predmet podjemnikove obveznosti (izpolnitvenega ravnanja) so lahko naslenje vrste poslov, katerih končni rezultat je:
 - IZDELAVA STVARI
 - Stvar je lahko premičnina ali nepremičnina
 - Kadar je predmet podjemnikove obveznosti izdelava stvari, so merilo, ali je podjemnik pravilno izpolnil to obveznost, lastnosti (značilnosti) stvari, ki jo je izdelal
 - POPRAVILO STVARI
 - Končni rezultat podjemnikove obveznosti, je popravljena stvar, torej odprava okvare na stvari.
 - TELESNO (FIZIČNO) DELO
 - Končni rezultat ni stvar (montaža opreme, oprava prevoza stvari oz. oseb,...)
 - INTELEKTUALNO (UMSKO) DELO
 - Končni rezultat ni stvar. Predmet podjemnikove obveznosti je končni rezultat – opravljeno intelektualno delo. Zapis na materialni nosilec (to ni predmet pogodbe) je potreben zato, da končni rezultat postane razpoznaven v zunanjem svetu, torej da ga lahko naročnik uporabi za namen, zaradi katerega ga je naročil. Ni pa nujen zapis na materialni nosilec (npr. izvedba koncerta)
- PLAČILO
 - Čeprav je odplačnost bistvena značilnost podjemne pogodbe, pa določitev višine plačila oz. meril za določitev višine plačila, ni bistvena/nujna sestavina pogodbe.

PRAVO INTELEKTUALNE LASTNINE ARBITRAŽA IN DRUGI NAČINI ALTERNATIVNEGA REŠEVANJA SPOROV

Pravo intelektualne lastnine se deli na:

- **pravice industrijske lastnine** (patent, model, znamka, geografska označba, dodatni varstveni certifikat)),
- **avtorske in sorodne pravice** (pravice avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti, pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, RTV organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz) in
- **topografije integriranih vezij.**

Med intelektualno lastnino uvrščamo (po TRIPS):

- Avtorske in sorodne pravice
- Znamke
- Geografske označbe
- Industrijske vzorce in modele
- Patente
- Topografije integriranih vezij
- Varstvo neobjavljenih informacij
- Nadzor nad protikonkurenčno prakso pri pogodbenih licencah

PRAVNI VIRI

Varstvo pravic intelektualne lastnine je urejeno v določbah:

- ZIL-1 (Zakon o industrijski lastnini)
 - Ta zakon določa vrste pravic industrijske lastnine po tem zakonu in postopke za podelitev in registracijo teh pravic, sodno varstvo pravic in zastopanje strank v postopkih po tem zakonu. Pravice industrijske lastnine po tem zakonu so patent, dodatni varstveni certifikat, model, znamka in geografska označba.
- ZASP (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah)
 - Ta zakon ureja:
 1. pravico avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti (avtorska pravica);
 2. pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih (RTV) organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz (sorodne pravice);
 3. individualno in kolektivno upravljanje in uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic.
- ZVTPPV (Zakon o varstvu topografije polprevodniških vezij)
- in je usklajeno z določbami TRIPS (Sporazum o trgovinskih vidikih intelektualne lastnine)

Med *znake razlikovanja*, ki se uporabljajo za individualizacijo gospodarskih družb, drugih p.o., podjetnikov posameznikov ter njihovih proizvodov in dejavnosti v gospodarskem prometu, štejemo predvsem:

- firmo
- blagovne, storitvene in kolektivne znamke
- modele
- geografske označbe

PRIDOBITEV PRAVNEGA VARSTVA PRAVIC IND. L.

Ustvarjalec mora najprej pridobiti pravice iz industrijske lastnine, šele nato se lahko uveljavljajo. V Republiki Sloveniji se pridobitev pravice industrijske lastnine lahko zahteva:

- z **nacionalno prijavo** pri Uradu RS za industrijsko lastnino, prijavitelj jo lahko vloži sam ali prek zastopnika,
- na podlagi **prijav, vloženih v tujini**, če je to v skladu z mednarodno pogodbo, ki obvezuje Republiko Slovenijo ali skladno z direktivami oz. uredbami Evropske unije.

Prijava za pridobitev pravic v tujini se lahko zahteva tudi na podlagi prijave, vložene pri Uradu RS za industrijsko lastnino, če je to v skladu z mednarodno pogodbo, ki obvezuje Republiko Slovenijo.

Obravnavanje prijav in podeljevanje posameznih pravic industrijske lastnine temelji na **načelu prednosti prve prijave**. Kadar dva ali več prijaviteljev vložita prijave za pridobitev varstva za izum, videz izdelka ali znak v Sloveniji, ima tisti prijavitelj, ki ima zgodnejši datum prijave prednost pred drugim prijaviteljem. V zvezi s pridobitvijo in vzdrževanjem veljavnosti pravic iz industrijske lastnine se plačujejo **pristojbine**. Pristojbine se plačujejo v rokih, določenih z zakonom, njihovo višino pa določi Vlada Republike Slovenije z uredbo

Eden izmed načinov pridobivanja patentov za druge države je **Evropska patentna prijava**. Prijavitelj lahko prijavo za evropski patent vloži pri slovenskem uradu v enem od treh uradnih jezikov Evropskega patentnega urada (angleščina, nemščina, francoščina). Prijavitelj lahko prijavo za evropski patent vloži tudi v slovenskem jeziku, vendar mora v roku treh mesecev vložiti njen prevod v enega od treh uradnih jezikov Evropskega patentnega urada neposredno pri tem uradu, kjer se postopek tudi nadaljuje. Prijavitelj nastopa pred Evropskim uradom sam ali prek evropskega patentnega zastopnika. Po podelitvi patenta mora njegov imetnik uradom držav, v katerih je zahteval varstvo, v treh mesecih predložiti njegov prevod v jezik te države in plačati ustrezne pristojbine za vzdrževanje. Evropski patent velja v državah članicah Evropske patentne konvencije in državah, ki imajo z Evropsko patentno organizacijo sklenjene posebne sporazume o razširitvi veljavnosti evropskih patentov.

PREDMETI INDUSTRIJSKE LASTNINE	PRAVICE IND. L., S KATERIMI SO NAŠTETI PREDMETI ZAVAROVANI
izum	PATENT
videz izdelka, ki je nov in ima individualno naravo	MODEL
blagovni znak	BLAGOVNA ZNAMKA
storitveni znak	STORITVENA ZNAMKA
kolektivni znak	KOLEKTIVNA ZNAMKA
oznaka, da blago izvira z določenega ozemlja, območja ali kraja	GEOGRAFSKA ZNAMKA
ime gospodarkse družbe	FIRMA

PRAVICE INDUSTRIJSKE LASTNINE:

- **PATENT**
Patent se podeli za izum s slehernega področja tehnike, ki mora izpolnjevati 3 merila, in sicer, da je:
 - nov
 - na inventivni ravni (mora biti dosežen z ustvarjalnim delom na *ravni izumiteljstva*) in
 - industrijsko uporabljiv.

Predmet patentnega varstva ne morejo biti:

- Stvaritve, ki **nimajo pravne narave izuma**. To so odkritja, znanstvene teorije, matematične metode, računalniški programi, druga pravila, metode in postopki za duhovno aktivnost.
- ZIL določa, da se s patentom **ne more zavarovati** izuma, katerega objava ali uporaba je **v nasprotju z zakonom ali moralo**. Prav tako se ne more zavarovati izuma kirurškega ali diagnostičnega postopka zdravljenja, ki se uporablja neposredno na živem človeškem ali živalskem telesu, razen izuma, ki se nanaša na snov za uporabo pri takšnem postopku.

Patent zagotavlja njegovemu imetniku izključne pravice:

- če je predmet patenta proizvod: preprečitev tretjim osebam, ki nimajo imetnikove privolitve, da izdelujejo, uporabljajo, ponujajo v prodajo ali v te namene uvažajo zadevni proizvod
- če je predmet patenta postopek: preprečitev tretjim osebam, ki nimajo imetnikove privolitve, da postopek uporabljajo in ponujajo v prodajo ali v te namene izvažajo proizvod, ki je pridobljen neposredno s tem postopkom.

Prijava je lahko:

- nacionalna,
- mednarodna ali
- prijava za evropski patent.

Ob upoštevanju zakonskih določb traja patent **dvajset let** od datuma vložitve prijave. Neposredno po izteku trajanja patenta se lahko za izum enkrat podaljša veljavnost patenta in sicer največ za pet let, če je razglašeno vojno stanje ali podobne izredne razmere pa za čas trajanja navedenih okoliščin. Neposredno po izteku trajanja patenta se lahko v določenih primerih za izum v skladu z uredbo Vlade Republike Slovenije enkrat podeli dodatni varstveni certifikat in sicer največ za dobo pet let.

- **TOPOGRAFIJE POLPREVODNIŠKI VEZIJ**
Topografija se lahko zavaruje le tedaj, če je izvirna, torej če je rezultat lastnega ustvarjalnega napora in ob času njenega nastanka ni bila znana iz vsako dnevne uporabe v industriji. Topografije uživajo 15-letno pravno varstvo.
- **MODEL**

Model se registrira za tisti videz izdelka, ki izpolnjuje dve zahtevi, da je:

- nov in
- ima individualno naravo

Videz izdelka pomeni izgled celotnega izdelka ali njegovega dela, ki izhaja iz značilnosti zlasti linij, obrisov, barv, oblike, teksture oziroma materialov izdelka samega ali ornamentov na njem.

Izdelek se po določbah ZIL opredeljuje kot industrijski ali obrtni izdelek, ki med drugim vključuje *dele*, ki so namenjeni za sestavo *kompleksnega izdelka, embalažo, modni kroj, opremo knjig, grafične simbole in tipografske znamke*, razen računalniških programov.

Celotni izdelek ob tem pomeni izdelek, sestavljen iz več sestavnih delov, ki jih je mogoče zamenjati tako da se izdelek lahko razstavi in ponovno sestavi.

Imetnik modela ima izključno pravico uporabljati pravno zavarovani videz izdelka in preprečiti tretjim osebam, ki nimajo njegovega soglasja, uporabo brez njegove privolitve.

Model traja 1 ali več 5 letnih obdobjih od datuma vložitve prijave. Imetnik lahko obnovi model za 1 ali več 5 letnih obdobjih, vendar največ 5x, torej skupno največ 25 let.

▪ BLAGOVNA, STORITVENA IN KOLEKTIVNA ZNAMKA

blagovna znamka: za blago.

storitvena znamka: za storitev.

kolektivna znamka: služi razlikovanju proizvodov določene skupine subjektov, ki so med seboj povezani (npr. združenja, zbornice...).

homonimna znamka: nekatere tuje znane gospodarske družbe uporabljajo t.i. družine znamk s homonimnimi prvini, npr.: BOSS uporablja npr. znamke: HUGO Pure Purple, HUGO Woman, HUGO Deep Red, HUGO Dark Blue,...

Z znamko se sme zavarovati **samo tisti znak**, ki je primeren za razlikovanje blaga oziroma storitev v gospodarskem prometu npr. slika, risba, beseda, izraz, vinjeta, šifra ter kombinacija znakov in kombinacija barv.

Kot znamka se sme registrirati kakršenkoli znak ali kakršnakoli kombinacija znakov, ki omogočajo razlikovanje *blaga ali storitev* enega podjetja od blaga ali storitev drugega podjetja in jih je mogoče grafično prikazati, kot so zlasti besede, vključno z osebnimi imeni, črke, številke, figurativni elementi, tridimenzionalne podobe, vključno z obliko blaga ali njihove embalaže, in kombinacije barv kot tudi kakršnakoli kombinacija takih znakov.

Kot kolektivna znamka se lahko registrira vsak znak, ki je primeren za razlikovanje blaga ali storitev članov nosilca kolektivne znamke od blaga ali storitev drugih podjetij z ozirom na proizvodni ali geografski izvor, vrsto, kvaliteto ali kakšne druge značilnosti. Prijavitelj oziroma nosilec kolektivne znamke je lahko vsako društvo ali združenje pravnih ali fizičnih oseb, vključno z zvezo društev ali združenj, ki ima lastnost pravne osebe (v nadaljnjem besedilu: društvo), ali pravna oseba javnega prava.

Znamka traja 10 let od datuma vložitve prijave. Imetnik znamke lahko poljubno mnogokrat obnovi znamko za obdobje naslednjih 10 let.

Znamka daje imetniku izključno pravico do njene uporabe in druge izključne pravice po zakonu. Imetnik znamke je upravičen **preprečiti** tretjim osebam, ki nimajo njegovega soglasja, da v gospodarskem prometu uporabljajo:

- katerikoli znak, ki je enak znamki, za enako blago ali storitve, ki so **obseženi z znamko**,
- katerikoli znak, pri katerem zaradi njegove **enakosti ali podobnosti z znamko in enakosti ali podobnosti blaga ali storitev**, obseženih z znamko in znakom, obstaja verjetnost zmede v javnosti, ki vključuje verjetnost povezovanja med znakom in znamko,
- katerikoli znak, ki je enak ali podoben znamki za blago ali storitve, ki niso podobne tistim, ki so obseženi z znamko, če ima **znamka v Sloveniji ugled** in če bi uporaba takega znaka brez upravičenega razloga izkoristila ali oškodovala značaj ali ugled znamke.

▪ GEOGRAFSKA OZNAČBO

Geografska označba je pravica intelektualne lastnine, s katero se zavarujejo oznake, ki označujejo **izvor blaga z nekega geografskega območja**, če je kakšna značilnost tega blaga bistveno odvisna od njegovega geografskega porekla.

Kot geografska označba se lahko registrira tudi **ime proizvodov**, ki je postalo po dolgotrajni uporabi v gospodarskem prometu splošno znano kot označba, da blago izvira iz določenega kraja ali območja.

Označba porekla je **kolektivna** (in ne individualna) pravica, s katero se zavaruje besedna označba geografskega porekla blaga. Označbo smejo uporabljati tisti, ki blago proizvajajo in dajejo v promet. Pravice, ki izhajajo iz označbe porekla se kršijo predvsem s posnemanjem označbe za blago, ki ne izvira iz določenega območja.

Trajanje registrirane geografske označbe ni omejeno.

AVTORSKE IN SORODNE PRAVICE:

Avtorska dela so individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene, če ni v omenjenem zakonu določeno kaj drugega.

Za avtorska dela veljajo zlasti:

- govornjena dela, kot npr. govori, pridige, predavanja;
- pisana dela, kot npr. leposlovna dela, članki, priročniki, študije ter računalniški programi;
- glasbena dela z besedilom ali brez besedila;
- gledališka, gledališko-glasbena in lutkovna dela;
- koreografska in pantomimska dela,
- fotografska dela in dela, narejena po postopku, podobnem fotografiranju;
- avdiovizualna dela;
- likovna dela, kot npr. slike, grafike in kipi;
- arhitekturna dela, kot npr. skice, načrti ter izvedbeni objekti s področja arhitekture, urbanizma in krajinske arhitekture;
- dela uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- kartografska dela;
- predstavitve znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave (tehnične rise, načrti, skice, tabele, izvedenska mnenja, plastične predstavitve in druga dela enake narave).

*Pravno naravo **samostojnih** avtorskih del imajo tudi prevodi, priredbe, aranžmaji, spremembe in druge predelave prvotnega avtorskega dela ali drugega gradiva, ki so individualna intelektualna stvaritev. Posebej naj poudarimo, da so zbirke avtorskih del ali drugega gradiva, kot so enciklopedije, antologije, baze podatkov, zbirke dokumentov ipd., ki so po izbiri, uskladitvi ali razporeditvi vsebine individualne intelektualne stvaritve, zato tudi uvrščene med avtorska dela.*

Avtorska pravica je izključna pravica, ki imetniku zagotavlja pravno varstvo zoper vsakogar (erga omnes). Avtor ima pravni in ekonomski monopol, ki ga avtorju na podlagi stvaritve podeli zakon. Avtor razpolaga s svojo pravico tako, da drugim osebam proti plačilu dovoljuje izkoriščanje svojih del.

Trajanje avtorske pravice je časovno omejeno. Večina držav se odloča za varstvo še 50 ali 70 let po smrti avtorja (post mortem auctoris).

Avtorska pravica je sestavljena iz dveh komponent. Moralne, ki varuje avtorjev osebni odnos do dela, ter materialne, ki ščiti avtorjeve premoženjske interese.

Materialne avtorske pravice varujejo premoženjske interese avtorja s tem, da avtor izključno dovoljuje ali prepoveduje uporabo svojega dela. Uporaba avtorskega dela je dopustna le v primeru, če je avtor v skladu z zakonom in pod pogoji, ki jih je določil, prenesel ustrezno materialno avtorsko pravico.

Materialne avtorske pravice so:

- Uporaba dela v **telesni** obliki obsega zlasti naslednje avtorjeve pravice:
 - reproduciranja (23. člen);
 - distribuiranja (24. člen);
 - dajanja v najem (25. člen).

- Uporaba dela v **netelesni obliki** (javna priobčitev dela) obsega zlasti naslednje avtorjeve pravice:
 - javnega izvajanja (26. člen);
 - javnega prenašanja (27. člen);
 - javnega predavanja s fonogrami in videogrami (28. člen);
 - javnega prikazovanja (29. člen);
 - radiodifuznega oddajanja (30. člen);
 - radiodifuzne retransmisije (31. člen);
 - sekundarnega radiodifuznega oddajanja (32. člen).

VARSTVO KONKURENCE IN POTROŠNIKOV

...je še v knjigi

Koncentracija podjetij: Prepovedane so koncentracije, ki povečujejo moč enega ali več podjetij, posamično ali skupno, pri tem pa bistveno zmanjšujejo ali onemogočajo učinkovito konkurenco na upoštevnem trgu. Za koncentracijo podjetij gre v primerih:

- združitve dveh ali več predhodno neodvisnih podjetij ali
- ko ena ali več oseb, ki že nadzorujejo najmanj eno podjetje, ali ko eno ali več podjetij bodisi z nakupom vrednostnih papirjev ali premoženja, s pogodbo ali na kakršen koli drugačen način pridobi neposreden ali posreden nadzor drugega podjetja ali delov enega ali več podjetij ali
- dve ali več podjetij ustvari skupno podjetje, ki naj bi bilo samostojen gospodarski subjekt z daljšim trajanjem.

POSTOPEK PRED ARBITRAŽAMI

Različice arbitraž:

- Stalne (institucionalne) arbitraže
- Specializirane arbitraže (Arbitražna zbornica v Trstu za spore o kavi)
- Priložnostne (Ad hoc) arbitraže
 - Stranke se same odločajo o pravilih in načinu reševanja zadevnega spora.

Prednosti arbitražnega reševanja sporov:

- Hitrost in učinkovitost postopka

- Enostopenjskost postopka s pravnomočno odločbo, ki je izvršilni naslov
- Nejavnost postopka
- Nižji stroški
- Možnost strank, da same izberejo arbitra iz liste arbitrov
- Avtonomija strank pri oblikovanju postopka

Arbitražni postopek po UNCITRAL-ovih pravilih:

Stalna arbitraža pri GZS zagotavlja tudi storitve za reševanje sporov v skladu z Arbitražnimi pravili UNCITRAL. Organ za imenovanje je predsednik Stalne arbitraže pri GZS. V skladu s temi pravili se spori rešujejo učinkoviteje, če stranke v svoji pogodbi imenujejo strokovno in nepristransko institucijo, ki bo nastopila kot organ za imenovanje arbitra v primeru, če tega ne storijo pogodbene stranke same.

Stalna arbitraža pri GZS: to je naša edina stalna/institucionalna arbitraža, ki je opredeljena kot neodvisna organizacija, ki deluje pri GZS. Uporablja se lahko za reševanje domačih ali tujih sporov, vendar pa ne razrešuje sporov, za katere je določena izključna pristojnost sodišča npr.: za spore v zvezi nepremičninami.

Tipizirana arbitražna klavzula (stranke naj vključijo v svojo pogodbo):

»Vsako nesoglasje, spor ali zahtevak, ki izvira iz te pogodbe ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, bo dokončno rešil senat treh arbitrov ali arbiter posameznik, imenovan na podlagi pravilnika o arbitražnem postopku pred Stalno arbitražo pri Gospodarski zbornici Slovenije.»

Posredovalni (konciliacijski) postopek (mediacija):

Posredovanje je prostovoljna oblika reševanja sporov, kjer tretja nevtralna oseba kot posrednik pomaga strankama doseči sporazumno rešitev spora. Cilj tega postopka je, da stranki dosežeta poravnavo.

Tipizirana klavzula o posredovanju:

»Vsako nesoglasje, spor ali zahtevak, ki izvira iz te pogodbe ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, se bo reševal s posredovanjem v skladu z določbami Pravilnika o posredovalnem postopku pred Stalno arbitražo pri Gospodarski zbornici Slovenije.»

Kombinirani posredovalno-arbitražni postopek:

Stranke v spori se lahko odločijo tudi za posredovanje kot obvezen predhodni poskus rešitve spora. Če ta ne uspe, se nadaljuje reševanje zadevanega spora z arbitražnim postopkom. V takšnem primeru se uporabi kombinirani postopek.

Tipizirana klavzula o kombiniranem posredovalno-arbitražnem postopku:

»Vsako nesoglasje, spor ali zahtevak, ki izvira iz te pogodbe ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, ki ga stranki ne bostra uspešno rešili s pogajanjem, se bo reševal najprej s posredovanjem v skladu z določbami Pravilnika o posredovalnem postopku pred Stalno arbitražo pri GZS. Če posredovanje ne bo uspešno, bo spor dokončno rešil arbiter posameznik v skladu s Pravilnikom o arbitražnem postopku pred Stalno arbitražo pri GZS.»

Častno sodišče pri GZS je samostojen in neodvisen organ, katerega je namen delovanja uresničevanje ene izmed temeljnih nalog GZS: skrbi za krepitev dobrih poslovnih običajev,

poslovne morale in odgovornosti. Častno sodišče obravnava primere kršitev dobrih poslovnih običajev in poslovne morale, odloča o odgovornosti članov GZS ter izreka **kršilce ukrepe (opozorilo** – v najlažjih primerih kršitev, **opomin** – v lažjih primerih, **javni opomin** – v težjih).

Sklep Častnega sodišča: Častno sodišče obravnava zadeve v senatu. Po končani obravnavi senat sprejme sklep, ki temelji na skrbni in vestni oceni vseh ugotovljenih dejstev. Obtoženo stranko lahko senat oprosti odgovornosti ali pa jo spozna za odgovorno in ji izreče ukrep. Senat sprejme sklep po prosti presoji. Zoper sklep Častnega sodišča je možna pritožba.

V sporih z mednarodnim elementom je priporočljivo, če so vključene tudi naslenje določbe: (glej str. 45)

V čem se razlikuje pristojnost Častnega sodišča in Stalne arbitraže pri GZS?

Stalna arbitraža pri GZS je pristojna, če se pogodbene stranke o tem izrecno dogovorijo, in sicer za spore o pravicah, s katerimi lahko prosto razpolagajo. Častno sodišče pa obravnava kršitve in odloča o odgovornosti svojih članov (članov GZS) na pobudo vsakega državljana RS, gospodarske družbe,...

Razlike v postopku pred Stalno arbitražo pri GZS in Častnim sodiščem?

Postopek pri Stalni arbitraži pri GZS sprožita le stranki, ki sta se o tem dogovorili, postopek je enostopenjski, odloča arbiter posameznik ali senat, imamo tožbo, stranke same izbirajo arbitre.

Postopek pred Častnim sodiščem lahko sporiži vsak, je dvostopenjski, odloča vedno senat, imamo obtožni predlog in tožilca Častnega sodišča.

V čem je bistvo posredovalnega postopka?

Bistvo je, da je ta postopek cenejši in hitrejši kot arbitraža ali kaj drugega in na koncu pripelje do poravnave.

OSNOVE PRAVA VREDNOSTNIH PAPIRJEV

Funkcije vrednostnih papirjev:

- kreditna sredstva
- instrumenti negotovinskih plačil
- kot podlaga za zbiranje sredstev
- kot instrumenti za pospeševanje cirkulacije blaga (obračanje kapitala)
- kot instrumenti za financiranje
- kot instrumenti za urejanje količine denarja v obtoku itd.

Temeljni pravni viri:

- Obligacijski zakonik RS
- Zakon o gospodarskih družbah
- Zakon o menici
- Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih
- Zakon o trgu vrednostnih papirjev
- Zakon o čeku
- Zakon o vrednostnih papirjih

Splošna definicija:

- Vrednostni papir je pisna listina, s katero se izdajatelj (**trasant**) zaveže, da bo zakonitemu imetniku te listine **izpolnil** na listini zapisano **obveznost**
- Obveznost **nastane, ko izdajatelj izroči** vrednostni papir upravičencu.
- Glede na upravičenca se lahko glasi: -
 - na **prinosnika**,
 - na **ime** ali
 - po **odredbi**

Bistvene sestavine vrednostnega papirja:

1. **označba vrste VP**
2. firma in sedež za p.o. (priimek in ime ter prebivališče za f.o.) **izdajatelja**
3. firma in sedež (priimek in ime ter prebivališče) **upravičenca** - oseba, na katero se glasi (oziroma ki ima pravico odrediti na koga se nanaša oziroma označbo, da se nanaša na prinosnika)
4. navedbo **obveznosti** izdajatelja, ki izhaja iz VP
5. **kraj in datum izdaje** (serijsko številko)
6. **podpis** izdajatelja (faksimile izdajatelja pri serijskih)

Nematerializirani vrednostni papirji:

- vrednostni papir **zamenja vpis pravice v register**
- nematerializiran vrednostni papir pomeni **ZAVEZA IZDAJATELJA**, da bo **v register vpisano vrednost izpolnil osebi**, ki je kot zakoniti IMETNIK VP vpisana v register (Klirinško depotne družbe)
- nadomestitev listine z elektronskim nosilcem
- delovanje KDD **nadzoruje Agencija za trg VP**

Bistvene sestavine nematerializiranih VP:

- označba **vrste VP**
- **oznako razreda VP**, če je izdajatelj izdal več razredov VP iste vrste
- firma in sedež **izstavitelja**
- podatki o **upravičencu**
- navedba **obveznosti** izdajatelja
- nominalni **znesek, na katerega se glasi VP** in skupna nominalna vrednost celotne izdaje
- datum **vpisa VP v register** (depotna družba)

Vrednostne papirje razvrščamo:

1. po **vsebini** (v papirju utelešene pravice) ločimo

- **obveznostnopravne** kot so čeki, menice, obveznice, blagajniški zapisi, komercialni zapisi in certifikati
- **stvarnopravni** vred. papirji, v katerih je utelešena stvarna pravica na določenem blagu kot je to skladiščnica
- **družbeniški** vred. papirji kot je delnica

2. po nosilcu pravice iz vrednostnega papirja ločimo:

- **imenski**, ki se prenašajo s **cesijo (rekta)** ali **po odredbi – (ordrski)** – s polnim indosamentom, bianko indosamentom ali z indosamentom na prinosnika (menica, ček)
- **prinosniški**, na katerih ni naveden upravičenec (prenaša se z izročitvijo) kot so obveznice ali ček na prinosnika
- **tržni VP** so tisti, ki kotirajo na borzi ali drugem trgu

Abstraktna narava

- med **dolžnikom in prvim pridobitnikom** vp je razmerje **le formalno abstraktno** (za dogovorom o izdaji vp je temeljno pogodbeno razmerje)
- razmerje med izdajateljem vp in poznejšim pridobitnikom je **materialno abstraktno – temeljno pogodbeno razmerje ne igra nobene vloge**

FAZE nastanka VP

- **proces izdaje:**
 - sklenitev temeljnega posla,
 - dogovor o izstavitvi vp in
 - izstavitev
- 3 teorije o trenutku nastanka obveznosti iz VP:
 - pogodbena: za pravnoveljaven nastanek obveznosti je potrebna pogodba med izdajateljem in pridobiteljem določenega VP
 - kreacijska (najširše sprejeta): v tistem trenutku, ko izdajatelj VP izpolni in podpiše.
 - emisijaska: obveznost iz VP nastane šele v trenutku, ko izdajatelj VP to listo prostovoljno izroči upravičencu

Nastanek:

- temeljni pravni posel
- sporazum o izstavitvi vp med kupcem in prodajalcem
- izstavitev vp

MENICA

Vrste menic:

- **trasirana menica** – pisna izjava, s katero izdajatelj poziva neko osebo, naj sprejme obveznost plačila zneska, določenega v menici in obveznost plača po odredbi tretje osebe
- **lastna menica** – je **enostranska izjava**, s katero se njen izdajatelj zavezuje, da bo ob dospelosti v njej navedeni osebi sam plačal na menici zapisano vsoto

Pravna narava menice

- **je popoln**, v pisni obliki izdan vp – brez te listine pravice ni mogoče uveljaviti in ne prenesti
- je **obveznostni** vp – z njo se zavezuje izdajatelj oziroma izdajatelj pozove tretjo osebo, naj upniku plača določen znesek
- **je praviloma odredbeni** vp – se ne zahteva pripis klavzule »po odredbi/nalogu«, če se pa order izključi (se napiše: »ne po odredbi«), se pa lahko prenaša le s cesijo (navadni odstop)
- je **obličen** vp

- vsebuje **abstraktno** obveznost – menica je torej taka listina, v kateri ni naveden pravni temelj/razlog nastale in sprejete obveznosti → praviloma zoper menično terjatev niso dovoljeni ugovori iz temeljnega pravnega posla
- je **prezentacijski/predložen** vp → zato mora upravičeni upnik menico predložiti dolžniku/akceptantu, če želi dobiti plačano v menici določeno vsoto denarja
- menične obveznosti **so samostojne**

Menična načela

- načelo stroge **obličnosti**
- načelo **inkorporacije**: iz tega načela izhaja, da so pravice iz menic in pravice do menice neposredno povezane in odvisne od posesti menične listine. Upni zato ne more uveljaviti svojih pravic iz menice, če dolžniku ne predloži menične listine.
- načelo **fiksности** menične obveznosti: pomeni, da je za vsebino in obseg menične obveznosti odločilno to, kar je zapisano, torej ne več in ne manj in ne kaj drugega. → obresti le pri vpoglednici in povpoglednici
- načelo menične **strogosti** – abstraktnost, nekavzalnost, vezanost uveljavitve pravic na roke (protest)
- načelo menične **solidarnosti** (solidarna odgovornost vseh meničnih zavezancev imetniku menice)
- načelo **samostojne** menične obveznosti (če je na menici en ali več neveljavnih podpisov, ne vpliva na pravno veljavnost drugih podpisov ali drugih meničnih izjav)
- načelo **neposrednosti** – vsak menični dolžnik je v neposrednem razmerju do vsakega imetnika menice

Osebe meničnega razmerja:

- **trasant** - izdajatelj
- **trasat** – dolžnik, ki naj izpolni obveznost iz menice
- **remitent** – upnik, ki naj se mu izpolni ali po čigar odredbi mora trasat (akceptant) plačati menično vsoto
- **akceptant** – postane praviloma trasat, s tem ko sprejme nalog (poziv) na plačilo menice in to pismeno potrdi (npr.: »sprejem«)
- **avalist** - menični porok – je tisti, ki se podpiše na licu ali hrbtne strani menice in tako postane porok za izpolnitev obveznosti iz menice
- **indosant** – oseba, ki menico prenaša na drugo osebo
- **indosatar** – oseba, v korist katere se menica indosira
- **domicilant** – oseba, pri kateri bo opravljeno plačilo (ne upnik ne dolžnik le opravlja finančno tehnična opravila v zvezi s plačilo menice)

Po dospelosti razlikujemo 4 vrste menic:

- **vpoglednica** – dospelost ob predložitvi (predložiti praviloma najpozneje eno leto od izdaje)
 - dospelost se določa z »plačajte ob predložitvi/vpogledu«
 - dospe v plačilo, ko jo njen imetnik predloži akceptantu/dolžniku
- **povpoglednica** – dospe določen čas po vpogledu – glavnic se lahko obrestuje, pri drugih pa morajo biti obresti v glavnici
 - npr.: »sedem mesecev po vpogledu«
- **menica oddnevnic** – dospelost določena po preteku določenega časa od dneva izdaje menice (npr. »5 mesecev po izdaji«)
- **menica dnevnic** – dospelost na točno določen dan (npr.: »plačajte 2. nov. 2010«)

Obrestno klavzulo lahko umestimo v vpoglednico in povpoglednico

Menična dejanja lahko v grobem razdelimo v dve skupini:

- dejanja, ki jih lahko opravimo od izdaje do izplačila menice (izdaja menice, prenos, aval – poroštvo – jamstvo, intervencija, predložitev menice in njeno izplačilo)
- dejanja, s katerimi zavarujemo pravice iz menice: protest, notifikacija, regres in amortizacija menice
- **akcept** je sprejem menične obveznosti, praviloma ga opravi trasat (»priznam«, »sprejem«, zadostuje že trasatov podpis) - akcept je lahko:
 - popoln: trasat kot akceptant se zavezuje, da bo plačal celotno vsoto
 - delen: akceptant s zavezuje le za plačilo dela menične vsote
 Z akceptom postane trasat glavni menični dolžnik in zanj nastane menična obveznost.
- **prenos menice**:
 - z indosamentom - po odredbi (praviloma) ima tri funkcije (prenosno, legitimacijsko in garancijsko)
 - z izročitvijo (na prinosnika)
 - cesijo (n. pr. ko je indosiranje prepovedano – rekta menice)

Vrste indosamentov:

- popolni indosament
 - vsebuje indosatarjevo ime
- nepopolni (bianko) indosament
 - ni napisano indosatarjevo ime
- indosament na prinosnika
 - »plačajte prinosniku«
- rekta indosament – prepoved indosiranja
 - napišemo »ne po odredbi« (rekta klavzula), učinkuje tako, da menice ne moremo več prenašati z indosamentom, ampak le s cesijo (navadni odstop menice)
- **aval** – s podpisom na menici avalist prevzame **menično poroštvo** – avalist je lahko tudi indosant, ki je že indosiral ali tretja oseba
Avalist mora opredeliti, **za koga daje** poroštvo, sicer velja domneva, da za trasanta
Avalistova zaveza je solidarna, samostojna in neposredna
- **intervencije**
 - možnost posredovanja v korist enega izmed meničnih dolžnikov
 - je izjemno menično dejanje - intervenient namesto meničnih zavezancev menico akceptira ali plača menično vsoto
 - intervenient mora v **dveh dneh obvestiti osebo, za katero je interveniral**
 - intervencije so lahko nujne – predvidene ali prostovoljne
- **plačilo menice**
 - **trasat** (akceptant) **izpolni** obveznost iz menice, ko mu jo upravičenec predloži v akcept oziroma ob dospelosti v plačilo
 - ob plačilu **akceptant menico prevzame** – zavezo izpolni v celoti, če ne, se to zapiše na menici

Menica je predložna listina, kar pomeni da mora dolžnik izpolniti svojo obveznost iz menice šele takrat, ko mu upravičeni imetnik (upnik) menico predloži, najprej v akcept in potem ob dospelosti tudi v plačilo.

- **protest**

- je **javna listina**, na predlog upravičenca jo izda sodišče ali notar, **z njo potrdi**, da menični zavezanec:
 - **NI SPREJEL ali ni v celoti sprejel** (akceptiral) menice,
 - ali da menične obveznosti **NI PLAČAL oz. da ni plačal v celoti**,
 - ali da **akcept NI DATIRAN** (ko je to potrebno pri povpoglednici),
 - ali da se ni ugodilo trasatovi zahtevi, da se mu menica **ponovno predloži** naslednji dan po prvi predložitvi zaradi akceptiranja
- **rok za protest – dva dni po roku za akcept ali plačilo**
- trasant, indostant ali avalist lahko s klavzulo **oprostijo imetnika (remitenta) do vložitve protesta** (»brez protesta«)

Obvestilo (notifikacija) o protestu

- v primeru, da **trasat zavrne akcept** menice ali če glavni menični dolžnik **zavrne plačilo**, imetnik menice pa zato opravi protest, mora o tem **obvestiti svojega indosanta in trasanta**
- imetnik menice mora v **4 delovnih** dnevih po protestu obvestiti indosanta in trasanta, da je bil akcept zavrnjen oz. da je bilo zavrnjeno njeno plačilo. Nato mora vsak indosant v **2 dneh** po dnevu prejetega obvestila sporočiti to svojemu predhodniku (indosantu, ki je pred njim). Vsak indosant mora obvestiti svojega prednika vse do trasanta.

- **Regres in regresni zavezanci**

- namen regresa je predvsem v tem, da če glavni menični dolžnik upniku iz menice ne bi plačal menične vsote bi to storil eden izmed regresnih dolžnikov/zavezancev
- do regresa pride, če **glavni menični dolžnik ne plača** menične vsote
- **za plačilo meničnega zneska so solidarno zavezani trasat, akceptant, indosant in avalist**
- Regresni zavezanci (dolžniki): trasant, indosant, avalist, intervenient,... (akceptanta ne štejemo med regresne dolžnike, saj je glavni menični dolžnik)
- v posameznih primerih je mogoče uveljavljati pravico do regresa tudi pred dospelostjo menice, n. pr. če je akceptant **zavrnil akcept** (že trasirane), ali v primeru **stečaja trasata**

- **Amortizacija menice**

- je dejanje za **varstvo pravic** iz menice v primeru njene **izgube, kraje, uničenja**
- predlog pristojnemu sodišču, da **MENICO RAZVELJAVI**
- sodišče **javno pozove tistega**, ki naj bi imel menico, da mu jo v **roku 60 dni predloži**, ker se bo sicer razglasila **za neveljavno** (amortizirano)
- sledi **protest** predlagatelja, **da ohrani regres** zoper trasanta neakceptirane menice,

...

Na podlagi sodne odločbe in protesta lahko predlagatelj uveljavlja pravice iz menice do trasanta

- **Menična tožba**
 - vloži jo lahko **imetnik menice** ali trasant zoper akceptanta (trasata), **ki je ne akceptira ali ne plača**
 - **zastaranje** meničnih zahtevkov:
 - v treh (**3**) letih zastarajo vsi menični zahtevki zoper akceptanta
 - v enem (**1**) letu zastarajo zahtevki imetnika zoper indosante in zoper trasanta
 - v šestih (**6**) mesecih zastarajo zahtevki med indosanti in indosatarji do trasanta
- **Trasirana lastna menica, trasirana menica na lastni ukaz in bianco menica**
 - pri trasirani **lastni** menici je trasant in trasat ista oseba
 - pri trasirani menici **na lastni ukaz** sta **remitent in trasant ista oseba** – “menica v svojo korist”
 - bianco menico **izda trasant**, s tem, da jo podpiše, ne izpolni pa preostalih sestavin – za izpolnitev pooblasti upnika, da jo naknadno izpolni v skladu z njunim sporazumom oziroma pooblastilom

ČEK

- je obveznostni vrednostni papir, s katerim izdajatelj **nepogojno naroči trasatu**, da **izplača na čeku navedeno vsoto** denarja **iz njegovega dobroimetja osebi, ki je navedena na čeku** ali prinosniku oziroma zakonitemu imetniku
- za čeke plačljive v RS, je lahko **trasat le banka**, za plačljive v tujini pa tudi druge osebe
- funkcija menice je lahko kreditna, čeka pa plačilno sredstvo
- pri čeku **ni akcepta**
- na čeku ne more biti obrestne klavzule
- pri čeku trasant ne more biti remitent (praviloma)
- pri čeku ni potrebno določiti dospelosti

Vrste čekov:

1. Po načinu določitve imetnika pravice:
 - na ime
 - na prinosnika
 - alternativni (določeni osebi ali prinosniku)
 - lastni trasirani ček (trasant in trasat sta ista oseba – **za plačila med bančnimi enotami**)
 - ček trasiran po lastni odredbi (trasant in remitent sta ista oseba)
2. Po namenu:
 - gotovinski - običajen
 - obračunski – **prepovedano gotovinsko** izplačilo
 - barirani – vnovčitev pri točno določenem trasatu
 - cirkularni – vnovčljiv tudi pri podružnicah določene banke
 - potniški – plačljiv pri vseh trasatovih korespondenčnih bankah
 - certificiran – potrdilo banke, da ima trasant kritje (rezervacija)

Čekovna dejanja

- pravica iz čeka se lahko prenaša z izročitvijo ali z indosamentom
- porok je lahko vsaka tretja oseba
- **roki za predložitev čeka v izplačilo:**
 - **8 dni** (isti kraj izdaje in plačila)
 - **15 dni** (različni kraj izdaje in plačila v državi)
 - **20 dni** v Evropi
 - **40 dni** na obalah Sredozemskega ali Črnega morja
 - **60 dni** druge

Zastaranje regresnih zahtevkov imetnika do indosanta in trasanta – 6 mesecev in med indosanti ter zoper trasanta

DELNICA

Sestavine:

- **Plašč** kjer so zapisani vsi najpomembnejši podatki:
- **Kuponske pole** s kuponi za izplačilo dividend
 - sestavlja jo določeno število kuponov, ki so namenjeni za izplačilo dividend. Delničar dvigne svoj letni dobiček s tem, da predloži kupon za določeno leto.
- **Talon** (s katerim imetnik uveljavlja pravico do nove kuponske pole), ki je namenjen za izdajo nove kuponske pole. Ker se d.d. praviloma ustanavlja za nedoločen čas, ni mogoče predvideti natančnega števila kuponov. Zato se na začetku izdajo kuponi za nekaj let in talon, na podlagi katerega se dvignejo kuponi za novo obdobje in nov talon.

Vrste

1. po obliki

- prinosniške - domneva se, da je delničar oseba, ki delnico ima)
- imenske – prenos z indosamentom in z vpisom v register

2. po vsebini

- navadne (redne), ki dajejo njihovim imetnikom pravico do upravljanja družbe, do dela dobička in do ustreznega dela preostalega premoženja po likvidaciji ali stečaju družbe;
- prednostne zagotavljajo poleg pravic, ki jih dajejo navadne delnice, še določene prednostne pravice, npr. prednost pri izplačilu vnaprej določenih zneskov ali odstotkov od nominalne vrednosti delnic ali od dobička, prednost pri izplačilu ob prenehanju družbe in druge.
- kosovne

OBVEZNICE

so pisne listine, s katero se izdajatelj zavezuje, da bo na listini navedeni osebi oziroma prinosniku določenega dne izplačal v obveznici navedeni znesek oziroma znesek anuitetnega kupona.

- obveznice **so obligacijski** vrednostni papir
- kapital, ki ga zbere gospodarska družba z njihovo izdajo **ni lastniški, ampak dolžniški**
- Lahko so:
 - Navadne
 - participativne (poleg obresti, tudi udeležba pri dobičku)